

Talousarvio 2016

Taloussuunnitelma 2017-2018

SISÄLLYS

LIITTEET	1
1. JOHDANTO	1
2. KUNTASTRATEGIA	2
3. YLEISPERUSTELUT.....	3
3.1. Valtion toimenpiteet ja kuntatalous valtion talousarvioesityksen mukaan.....	3
3.1.1. Yleinen taloudellinen tilanne	3
3.1.2. Kuntien menot ja verotulot vuosina 2014-2015	6
3.2. Kunnan talousarvion lähtökohdat.....	9
3.2.1. Väestömuutokset.....	9
3.2.2 Työpaikat ja työllisyys	10
3.2.3 Talousarvio ja talousarvion tasapaino	12
3.2.4 Henkilöstö	13
4. TALOUSARVION JA -SUUNNITELMAN RAKENNE JA SITOVUUS SEKÄ TILIVELVOLLISET	15
5. TULOSLASKELMA.....	18
5.1. Toimintatulot ja -menot sekä toimintakate.....	20
5.2. Verotulot ja valtionosuudet	20
5.2.1. Verotulot.....	20
5.2.2. Valtionosuudet.....	21
6. RAHOITUSOSA	22
7. KÄYTTÖTALOUSOSA	25
8. INVESTOINTIOSA	90
9. TÄYTÄNTÖÖNPANO JA SEURANTA	95
10. KONSERNIYHTEISÖILLE JA MUILE TOIMINNALLISESTI TÄRKEILLE YHTEISÖILLE ASETETUT TAVOITTEET.....	96

LIITTEET

95

- 1 Tuloslaskelma 2016 päättiluokittain**
- 2 Tuloslaskelma kunta yhteensä 2016-2018**
- 3 Tunnuslukujen määritelmiä**

Talousarvio 2016 Taloussuunnitelma 2017-2018

---

1. JOHDANTO

Kuntalain 65 §:ssä on säädökset talousarviosta ja -suunnitelmasta:

”Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (*suunnittelukausi*). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelu-kautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää. Jos taseen alijäämää ei saada katetuksi suunnittelukautena, taloussuunnitelman yhteydessä on päätettävä yksilöidyistä toimenpiteistä (*toimenpideohjelma*), joilla kattamaton alijäämä katetaan valtuuston erikseen päättämänä kattamis-kautena (*alijäämän kattamisvelvollisuus*).

Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoite-taan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Ta-lousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.”

Taloussuunnitelma on tehty kolmeksi vuodeksi.

Talousarvioon ja -suunnitelmaan kaikki määrärahat ja tuloarviot on otettu bruttomääräisinä. Nettobudje-tointiin ei ole toistaiseksi siirrytty millään tulosalueella.

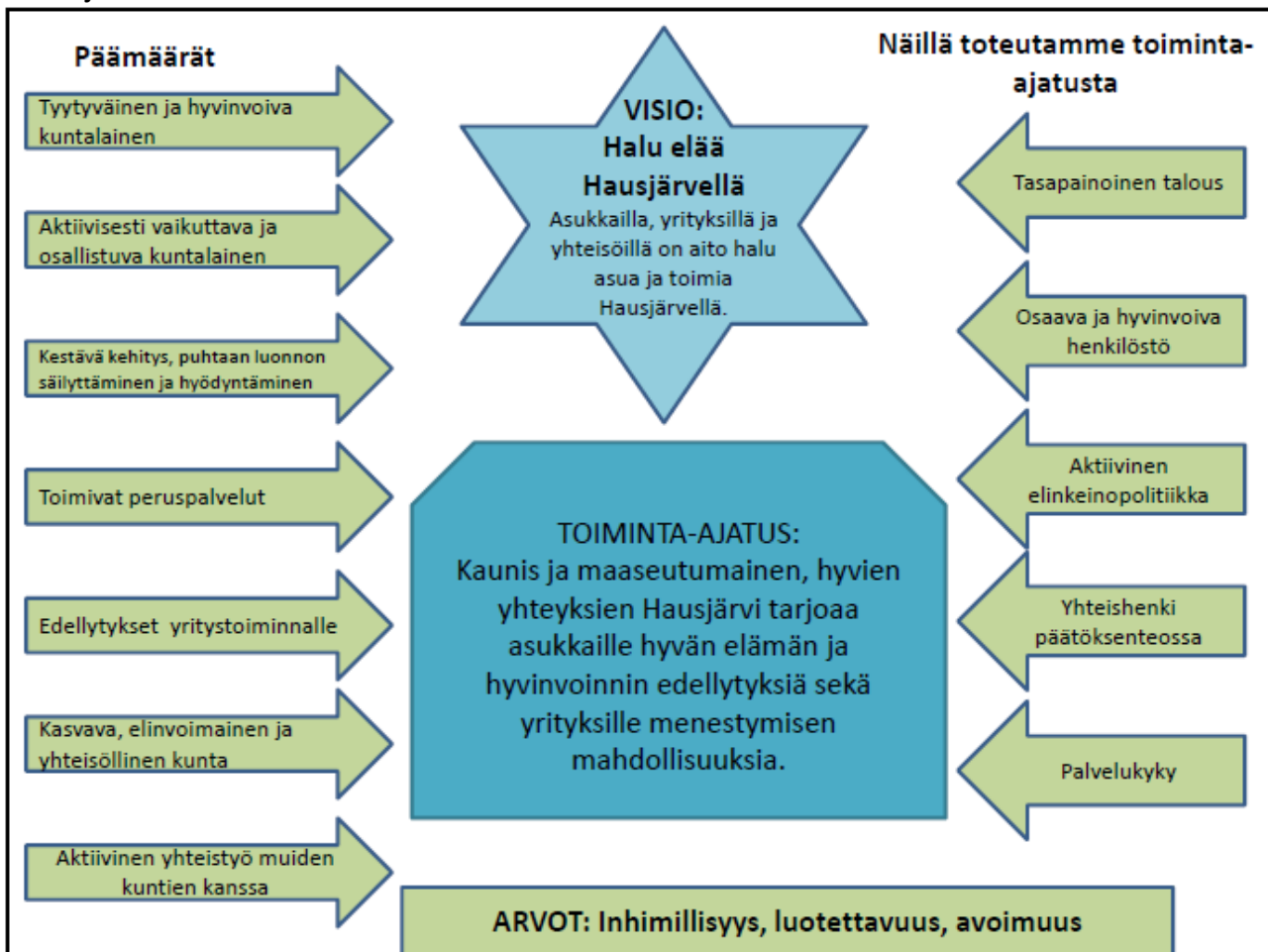
Talousarviota ja -suunnitelmaa on käsitelty toimitelmissä kevään ja syksyn kuluessa. Johtoryhmä aloitti ta-lousarviovalmistelun huhtikuussa. Valtuusto piti talousarvioseminaarin kesäkuussa ja kunnanhallitus antoi toimialoille valmisteluohjeet ja talousarvioraamin kesäkuussa. Myös lautakunnat ovat käsitelleet talousar-viota eri valmisteluvaiheissa. Toimielinten talousarviovalmistelu keskittyi aiempien vuosien tapaan elo-syyskuuhun, jonka jälkeen kunnanhallitus ja -valtuusto käsitelivät talousarvioluonnosta lokakuisissa talous-arvioseminaareissaan ja antoivat jatko-ohjeita talousarviovalmisteluun. Kunnanvaltuusto teki päätöksen vuoden 2016 veroprosenteista kokouksessaan 10.11.2015. Kehittämistoimikunta käsiteli talousarvioluon-nosta kokouksessaan 8.12.2015, merkitsi talousarvioluonnoksen tiedoksi. Samana päivänä kunnanhallitus käsiteli talousarvioluonnosta alustavasti kokouksessaan ja antoi valmisteluohjeet kunnanjohtajan esitystä varten. Talousarvion ja -suunnitelman osalta lopulliset päätökset on tehty kunnanhallituksessa 8.12.2015 ja kunnanvaltuustossa 15.12.2015. Talousarvio- ja suunnitelma ovat jatkumoa edellisten vuosien talousar-viovalmistelulle. Näin ollen esimerkiksi vuoden 2015 talousarvioon sisältyneet, talouden tasapainottamis-työryhmän valmistelemat säästö- ja tulolisäyspäätökset sisältyvät vuoden 2016 talousarvioon.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

2. KUNTASTRATEGIA

Kunnanvaltuusto hyväksyi kuntastrategian 1.10.2013. Strategia kulminoituu visioon ”Halu elää Hausjärvellä”. Tämä merkitsee sitä, että vision mukaan asukkailla, yrityksillä ja yhteisöillä on aito halu asua ja toimia Hausjärvellä.

KUVA. Hausjärven kunnan strategia: visio, päämäärät, toiminta-ajatus, toiminta-ajatuksen toteuttamiskeinot ja arvot.

Talousarvioon on sisällytetty tuloarvioiden ja määrärahojen kaltaisten taloudellisten tavoitteiden lisäksi strategiaan perustuvia toiminnallisia tavoitteita. Strategiaa tullaan konkretisoimaan vuosien 2015-2016 aikana: elinkeino-ohjelma päivitettiin vuonna 2015 ja henkilöstöstrategia päivitetään 2016.

3. YLEISPERUSTELUT

3.1. Valtion toimenpiteet ja kuntatalous valtion talousarvioesityksen mukaan

3.1.1. Yleinen taloudellinen tilanne

Suomen bruttokansantuote supistui vuonna 2014 Tilastokeskuksen tarkistettujen ennakkotietojen mukaan 0,4 prosenttia. Nettokansantulo kasvoi viime vuonna nimellisesti 1 prosentin ja oli henkeä kohti 30 400 euroa. Reaalisesti nettokansantulo väheni 0,4 prosenttia. Tuotanto väheni viime vuonna kolmatta vuotta peräkkäin ja oli vuoden 2006 tasolla. Taloudellista hyvinvointia kuvaava kotitalouksien oikaistu käytettävissä oleva tulo supistui vuonna 2014 reaalisesti 0,8 prosenttia.¹

Suomen bruttokansantuotteen määrän ennustetaan kasvavan vuonna 2015 vain 0,2 prosenttia kolmen peräkkäisen (2013–2014) negatiivisen talouskasvun vuoden jälkeen. Myös ennakkolliset tuotantoluvut alkuvuodelta 2015 ovat olleet heikkoja, sillä esimerkiksi tuotannon suhdannekuvaajan työpäiväkorjattu kehitys on ollut koko kesän miinusmerkkinen edelliseen vuoteen verrattuna. Erityisen heikkoa kehitys on ollut teollisuudessa ja kaupan alalla. Suomen talous on tukevasti taantumassa. Arvonlisäys on pysytellyt lähes nykytasollaan jo kahdentoista vuosineljänneksen ajan ja työttömyys on lisääntynyt 7 perättäistä vuosineljännettä. Heikon kehityksen taustalla on erityisesti rakennustuotannon lasku sekä muidenkin päätoimialojen supistuminen. Viime vuonna kokonaisarvonlisäys väheni 0,4 %. Lasku oli laaja-alaista, sillä sekä jalostustoiminta että julkinen palvelutuotanto supistuivat. Kasvua oli metalliteollisuudessa sekä muutamilla yksityisillä palvelutuotannon toimialoilla. Alkuvuonna kokonaistuotanto lisääntyi viime vuoden lopusta vain niukasti, lähinnä kiinteistö- ja rahoituspalveluissa sekä rakennustoiminnassa.²

Suomen talouden omien rakenneongelmien lisäksi yksi syynä vaimeaan talouskehitykseen ovat geopolitiittisen jännitteet Venäjällä ja Lähi-Idässä ja ennustettua hitaampi Euroalueen velka- ja talouskriisistä toipuminen. Euroalueella ei kasvu pääse kunnolla vauhtiin edes epätavallisen rahapolitiikan avulla. Kasvua hidastaa useiden jäsenvaltioiden heikko kilpailukyky, joka vaimentaa tarjonnan mahdollisuuksia. Euroopassa merkittäviä valopilkkuja ovat mm. Iso-Britannia ja Espanja, joissa vahva kasvu on käynnistynyt julkisen sektorin mittavasta sopeutuksesta huolimatta. Kasvun palautumiseen vaikuttavat osaltaan aiemmin tehdyt rakenneuudistukset. Yhdysvalloissa kasvu kiihtyy uudelleen vuoden ensimmäisen neljänneksen tilapäisen notkahduksen jälkeen. Sen sijaan Kiinan kasvunäkymät ovat heikentyneet.³

Ensi vuonna talouskasvun arvioidaan muuttuvan laajapohjaisemmaksi ja piristyvän, vaikka ennusteiden kasvuprosentit jäävätkin tasoltaan yhä vaatimattomiksi. Lähes kaikki suhdannelaitokset ennustavat ensi vuodelle noin 1,0–1,5 prosentin kasvua.⁴ Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan vuonna 2016 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 1,3 % vuodesta 2015. Kasvun taustalla on investointien positiivinen kehitys. Tavaroiden ja palvelujen vienti lisääntyy 0,4 %, kun taas tuonti vähenee edelleen. Nettoviennin vaikutuksen talouskasvuun ennustetaan kääntyvän negatiiviseksi. Vaikka vienti asteittain kasvaa, tuonin kasvu on suurempaa kotimaisen kysynnän elpymisen johdosta. Teollisen tuotannon kasvuksi ennustetaan 2,5% , mutta lähtötasoon ja historialliseen kehitykseen nähden kasvu on erittäin vähäinen. Teollisen kasvun hinaamana palveluiden kasvu on prosentin luokkaa. Tänä vuonna yksityinen kulutus lisääntyy erittäin vähän edellisvuodesta, sillä reaalisen ostovoiman kehitys on vaimeaa ja odotukset tulevasta talouskehityksestä sekä työmarkkinoiden tilanne eivät myöskään tue yksityistä kulutusta. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän nopea nousu. Kuluttajahinnat laskevat 0,1 prosenttia vuonna 2015. Vuonna

---

¹ Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito 9.7.2015

² VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

³ VM: Taloudellinen katsaus, kevät 2015

⁴ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous 18.5.2015

Talousarvio 2016 Taloussuunnitelma 2017-2018

2016 työllisten lukumäärän ennakoidaan kääntyvän hitaaseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohene-
misen myötä. Vuonna 2017 työttömyysasteen ennakoidaan hieman alenevan⁵

Euroopan piristynyt kasvu ei kuitenkaan välity juurikaan Suomen bruttokansantuotteeseen, sillä esimerkiksi Euroopan komission mukaan Suomen talouskasvu ensi vuonna on Euroopan heikoin. Surkeisiin kasvulukuihin vaikuttavat Venäjän tilanteen ohella erityisesti Suomen viennin rakenteeseen ja kilpailukykyyn liittyvät ongelmat.⁶ Suomen talouden kasvu jää ennusteiden mukaan seuraavina vuosina kilpailijamaita hitaammaksi ja työttömyysaste on varsin korkealla tasolla. Suomen bruttokansantuotteen määrä jää yli kolme prosenttia pienemmäksi kuin vuonna 2008. Suomen taloudellinen tilanne pysyy heikkona ja on suurten haasteiden edessä.⁷

Monet muut ennustelaitokset, kuten esimerkiksi Aktia ja Palkansaajien tutkimuslaitos, ennakoivat kuluvalle vuodelle tyypillisesti heikompaa yksityisen kulutuksen kehitystä kuin valtiovarainministeriö. Vaikka maailmatalouden ennustetaan elyvän, Suomen BKT:n kasvun ennustetaan olevan vain 0,5 %. Suomen kauppataaseen ennustetaan hienokseltaan vahvistuvan, mutta kasvun ennakoidaan pitkälti jäävän kotitalouksien kulutuskysynnän varaan.

Työttömyys on jatkanut kasvuaan jopa ennakoitua voimakkaammin sekä Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen että Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan. Työttömyysaste oli heinäkuussa 9,6 %. Vuonna 2016 työllisyyden ennustetaan paranevan 0,3 % ja v. 2017 0,5 %. Työttömyysaste laskee ennusteen mukaan 9,4 prosenttiin v. 2016 ja 9,1 prosenttiin v. 2017.⁸

Inflaatio on ennustejaksolla tavanomaista hitaampaa, ja inflaatiopaineet ovat useasta tekijästä johtuen pieniä. Kansantalouden käytössä on runsaasti vapaita resursseja, sillä työttömyys on korkealla tasolla ja yrityksillä on huomattavasti vapaata kapasiteettia jäljellä. Näin ollen tuotantokuilu on edelleen selvästi negatiivinen. Myös kuluttajien inflaatio-odotukset ovat varsin maltilliset. Ennuste nojaa ulkoisiin oletuksiin tuontihintojen sekä öljyn hinnan lievästä noususta, alhaisesta korkotasosta, hieman heikkenevästä euron valuuttakurssista sekä maltillisista palkankorotuksista. Inflaatiopaineet ovat tavallista pienemmät myös seuraavina vuosina. Inflaatio nopeutuu ennustejaksolla asteittain talouskasvun käynnistyessä ja tuotantokuilun kaventuessa. Kaventumisesta huolimatta tuotantokuilu on suuri ja työttömyys alenee vain verkkaisesti, minkä takia inflaatio jää tavallista hitaammaksi. Kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattu inflaatio vauhdittuu ensi vuonna vain runsaaseen prosenttiin energian ja palveluiden hintojen kohotessa. Vuonna 2017 inflaatio on 1,5 %.⁹ Myöskään euroalueella hinnat eivät ole nousseet alkuvuonna. Kuitenkin viime kuukausina hintojen lasku on päättynyt ja pohjainflaatio on ollut lähes prosentin. Euroalueen kuluttajahintakorin pääerissä vain energian hinta on laskenut, toisin kuin Suomessa, jossa lasku on ollut laaja-alaisempaa. Euroopan keskuspankin ennusteen mukaan vuosina 2016 ja 2017 inflaatio vauhdittuu 1,5 ja 1,8 prosenttiin. Näin ollen Suomen hintatason nousu jää, pitkästä ajasta, euroaluetta hitaammaksi. Kansainvälisessä hintavertailussa Suomen yksityisen kulutuksen hintataso on euroalueen korkein.¹⁰

Edellytykset talouskasvun piristymiselle ovat periaatteessa nyt erinomaiset, sillä energian, erityisesti öljyn, hinta on matalalla, euron ulkoinen arvo on heikentynyt ja EKP:n rahapolitiikka elvyttävää. Myös korkotason ennakoidaan pysyvän matalana varsin pitkään. Vientisektorilla toimivien yritysten lisäksi näistä tekijöistä hyötyvät myös kotitaloudet, sillä maltillinen hinta- ja korkokehitys tukee ostovoimaa ja yksityistä kulutusta. Kuluttajahintojen arvioidaan nousevan tänä vuonna erittäin vähän, vajaan puoli prosenttia. Ensi vuonna ku-

---

⁵ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

⁶ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous 18.5.2015

⁷ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

⁸ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

⁹ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

¹⁰ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

luttajahintojen odotetaan nousevan noin prosentin.¹¹ Vuoden 2016 talouskasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kottimainen kysyntä muodostuu edellisvuosia merkittävämmäksi kasvun lähteeksi. Nettoviennin kontribuutio pysyy myös positiivisena, mutta edelleen Suomen viennin ennustetaan kehittyvän maailmankauppaa hitaammin.¹²

Talouskasvun piristymisestä huolimatta työmarkkinoiden tilanne on edelleen heikko. Työttömyysjaksojen kestot ovat pidentyneet, minkä lisäksi alueelliset ja ammatilliset erot työvoiman kysynnässä ja tarjonnassa ovat suuret. Työttömyyden odotetaan pysyvän yhä entisellä, varsin korkealla, tasollaan, vaikka talouskasvun piristymisen odotetaan kääntävän työttömien määrän vähitellen loivaan laskuun. Työllisyysasteen odotetaan pysyvän ennusteajanjakson ajan suurin piirtein ennallaan tai paranevan hieman.¹³ Bruttokansantuotteen kasvun vuosina 2016 ja 2017 voidaan olettaa kuitenkin kääntävän työllisyyden maltilliseen nousuun ja työttömyyden hitaaseen laskuun. Työttömyys pysyy kuitenkin korkeana koko ennustejaksolla. Vuonna 2016 työllisyyden ennustetaan paranevan 0,3 % ja v. 2017 0,5 %. Työttömyysaste laskee ennusteen mukaan 9,4 prosenttiin v. 2016 ja 9,1 prosenttiin v. 2017. Erityisen huolestuttavaa työllisyystilanteessa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän jatkuva kasvu. Suhdannetilanteen parantuessakin suuri rakenneyöttömyys tulee hidastamaan työttömyyden vähenemistä.¹⁴

Kasvua tukevan rahapolitiikan johdosta alhaiset korkotasot ovat lisänneet halukkuutta riskinottoon ja sijoitusvirtoja on ohjautunut asunto- ja osakemarkkinoille. Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on edelleen kasvua tukevaa. Myös lyhyet korot pysyvät hyvin alhaisina ja kolmen kuukauden euribor-koron vuosikeskiarvoksi vuodelle 2017 ennustetaan 0,2 %. Kymmenen vuoden korkotasot pysyvät myös alhaisena, ollen 1,2 % ennusteen viimeisenä vuotena.

Taulukko: Yleinen taloudellinen tilanne

Muuttuja\Vuosi	2013*	2014**	2015**	2016**	2017**
(%-muutos)					
Tuotanto (määrä)	-1,2	0,0	1,2	1,4	1,5
Palkkasumma	0,5	0,9	1,7	1,6	1,9
Ansiotaso	2,1	1,4	1,2	1,3	1,5
Työlliset (määrä)	-1,1	-0,4	0,3	0,3	0,4
Inflaatio	1,5	1,1	1,5	1,4	1,7
Kuntien kustannustason muutos ^(*)	1,8	0,9	1,1	1,3	1,4
(%-yksikköä)					
Työttömyysaste	8,2	8,6	8,5	8,6	8,3
Verot/BKT	44,0	44,4	44,3	44,3	44,3
Julkiset menot/BKT	57,8	58,5	58,2	58,7	58,3
Rahoitusjäämä/BKT	-2,3	-2,7	-2,4	-3,2	-3,1
Julkinen velka/BKT	55,9	59,6	61,2	64,4	66,0
Vaihtotase/BKT	-2,2	-1,5	-1,2	-0,5	-0,4
Euribor 3 kk, %	0,2	0,3	0,4	0,1	0,2
10 vuoden korko, %	1,9	1,5	1,6	0,7	0,9
Lähde ^(*) : Tilastokeskus (2012-2013), PPB 15.9.2014 (2014-2016)					
Lähde: Tilastokeskus (EKT2010), VM Taloudellinen katsaus, 2.4.2015					

¹¹ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous 18.5.2015

¹² VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

¹³ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous 18.5.2015

¹⁴ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

3.1.2. Kuntien menot ja verotulot vuosina 2014-2015

Maan hallitus pyrkii tasapainottamaan julkista taloutta ja osana sitä kuntataloutta hallitusohjelmassa linjatuilla toimenpiteillä, jotka ajoittuvat sekä alkaneelle vaalikaudelle että sitä pitemmälle aikavälille. Tämän lisäksi hallituksen tavoitteena on karsia kuntien kustannuksia 1 mrd. eurolla vähentämällä kuntien tehtäviä ja velvoitteita. Valmisteilla olevan hallitusohjelman linjauksia tarkentavan toimenpideohjelman aikajänne ulottuu yli vaalikauden, mutta säästövaikutuksia odotetaan syntyvän jo kuluvan vaalikauden aikana.¹⁵

Heikon taloustilanteen varjossa kuntien palkkauskustannukset kasvavat muutaman aikaisemman vuoden tapaan varsin maltillisesti. Tänä vuonna sopimuskorotusten ja viime vuoden palkkaperinnön kustannusvaikutus on kunnissa keskimäärin noin 0,6 prosenttia. Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaisten kunnallisten työ- ja virkaehtosopimusten toinen sopimuskausi alkaa vuoden 2016 alusta ja on voimassa 31.1.2017 asti. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan kunta-alan ansiotasoindeksi nousee vuonna 2016 kuitenkin sopimuskorotusten osoittamia lukemia korkeammaksi eli 1,1 prosenttiin.¹⁶ Kuntaliiton ennusteen mukaan 1,2 % nousevaan ansiotasoindeksiin vaikuttavat alentavasti muut tekijät kuten paikallinen sopiminen, rakenemuutos ja työpanoksen muutokset niin, että lopulliseksi ansiotasoindeksiksi muodostuu 0,8 %.¹⁷ Kunnallisten liikelaitosten ja ammattikorkeakoulujen yhtiöittämissä näiden yhtiöiden henkilöstö- ja muut toiminnot siirtyvät kuntatalouden tulo- ja menoennusteiden ulkopuolelle. Muutokset vähentävät kuntatalouden henkilöstön määrää ja pienentävät kuntatalouden palkkasummaa arviolta noin 300 miljoonalla eurolla. Yhtiöittämiset vaikuttavat myös muihin palkkaus- ja vuosikustannuksiin, poistoihin sekä esimerkiksi investointimenoihin.¹⁸

Vuonna 2016 sopimuskorotukset toteutetaan pääsääntöisesti 1.2.2016. Keskimäärin sopimuskorotuksen kustannusvaikutus on 0,57 prosenttia. Lisäksi palkkakustannuksiin vaikuttavat myös mahdolliset työkoekemustulokset, työnantajakohtaiset ratkaisut (esim. säästöt) ja henkilöstörakenteen muutokset.

Kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksut alenevat pitkällä tähtäimellä. Henkilösivukulujen, ilman eläke-menoperusteisia ja varhaiseläkeperusteisia maksuja, arvioidaan kuitenkin vuonna 2016 olevan 23,1 prosenttia (2015: 22,75 %). Kuntatyönantajan keskimääräinen sosiaalivakuutusmaksujen taso suhteessa palkkasummaan säilyy tänä ja ensi vuonna noin 30 prosentissa, mutta vähitellen vuoteen 2018 mennessä maksujen arvioidaan laskevan 29,5 prosentin tuntumaan.

Kuntien kustannuspaineiden ennustetaan kuitenkin pysyvän hyvin maltillisina vaimeiden talousnäköymien alla. Kunta-alan kustannustaso kohosi vuonna 2014 peruspalvelujen hintaindeksillä mitattuna vain 0,8 %, kun se sitä edellisellä vuonna oli 1,8 prosenttia. Tätä ennen peruspalvelujen hintaindeksi liikkui useana vuonna 2-3 prosentin tuntumassa. Tänä vuonna peruspalvelujen hintaindeksillä mitatun kustannustason arvioidaan pysyvän noin prosentin tuntumassa. Vuodelle 2016 ennakoidaan noin 1,2 prosentin kustannustason nousua.¹⁹

Vuonna 2016 verotilitysten kasvu jatkuu Kuntaliiton veroennustekehikon mukaan 1,9 % vuodesta 2015. Kasvuun vaikuttaa talouden hienoisesta elpymisestä lisäksi vaatimaton talouskehitys, veroperustemuutokset sekä väestön ikääntyminen. Vuodelle 2017 ennustetaan hienoista verotulojen lisäystä, mutta vuosina 2018–2019 verotulojen kasvuksi arvioidaan vähintään 3 % vuodessa.²⁰

¹⁵ VM: Kuntatalousohjelma 2016-2019

¹⁶ VM: Taloudellinen katsaus, syksy 2015

¹⁷ Kuntaliitto, Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

¹⁸ Kuntaliitto, Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

¹⁹ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

²⁰ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

Talousarvio 2016 Taloussuunnitelma 2017-2018

Vuonna 2016 ansiotulojen kasvuvauhti pysyy lähes ennallaan, kasvun jäädessä kuitenkin hieman kahden prosentin alle. Palkkasumma nousee edelleen vaimeasti, sillä sopimuspalkkojen arvioidaan kehittyvän maltillisesti. Myös eläketulojen kasvu jatkaa ensi vuonna tutulla reilun kolmen prosentin kehitysurallaan. Sen sijaan työttömyyskorvausten arvioidaan supistuvan työttömyyden kääntyessä hienoiseen laskuun. Ansiotulojen maltillinen kasvu pitää kunnallisveron tilitykset pienessä kasvussa vuonna 2016. Tässä vaiheessa tuloveroperusteisiin ei ole tehty inflaatiota tai ansiotason nousua vastaavia tarkistuksia tai muita tuloverotuksen tasoa muuttavia veroperustemuutoksia. Kunnallisvero kasvaa tällöin 2,8 prosenttia. Mitä todennäköisimmin ainakin pieni- ja keskituloisten tuloverotukseen tullaan tekemään myös tällä hallituskaudella kevenyksiä. Jos tällaisia muutoksia tehdään, ne vähentävät suoraan kuntien verotuottoja. Sen vuoksi on tärkeää, että kaikki kuntatalouden epätasapainoa aiheuttavat veropäätökset tullaan kompensoimaan kunnille.

Määräaikainen kuntien yhteisövero-osuuden viiden prosenttiyksikön korotus (työmarkkinauudistuksen lisämenojen kompensoimiseksi) päättyy vuonna 2016, jos sen jatkamisesta ei tehdä hallitusneuvotteluissa uutta päätöstä. Kuntatalousohjelmassa oletetaan, että kuntien yhteisövero-osuus on ensi vuonna 30,92 prosenttia. Luku kuitenkin luonnollisesti tarkentuu uusien päätösten ja tarkentuneiden tilitystietojen myötä.²¹ Kuntatalousohjelman ennusteessa on lähdetty siitä, että kunnille tilitetään yhteisöveroa vuonna 2016 kokonaisuudessaan 1,3 miljardia euroa.²²

Kiinteistöveron arvostuksiin tai veroperusteisiin ei oleteta erityisiä muutoksia vuodelle 2016. Tilitysten määrä pysyisi tällöin suurin piirtein tämän vuoden tasolla. Yhteensä kuntien ensi vuoden verotulot lisääntyvät kuntatalousohjelman kehitysarvion mukaan 2 prosenttia.²³

Kuntatalousohjelmassa ennakoidaan, että kuntien verotulot ja valtionosuudet kasvavat tänä vuonna vain aavistuksen viime vuotta ripeämmin. Esimerkiksi peruspalvelujen valtionosuutta pienentää jo aikaisemmin tehty päätös leikata kuntien valtionosuuksia 188 milj. eurolla. Ennustetulla tulo- ja menokehityksellä kuntatalous painuu kuluvana ja ensi vuonna alijäämäiseksi. Investoinnit huomioiva toiminnan ja investointien rahavirta painuu ennusteessa jo noin 1,8 mrd. euroa alijäämäiseksi. Kuntatalousohjelmassa painotetaan, että kuntatalouden tasapainottaminen ja vakauttaminen edellyttää mittavia kuntataloutta vahvistavia toimenpiteitä.²⁴

---

²¹ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

²² VM: Kuntatalousohjelma 2016-2019

²³ Kuntaliitto: Yleinen taloudellinen tilanne ja kuntatalous, 18.5.2015

²⁴ VM: Kuntatalousohjelma 2016-2019

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Taulukko: Keskeisiä indeksilukuja ja niiden ennusteita 5.10.2015.

Vuosi	Kuluttajahinta- indeksi, 2000=100		Rakennus- kustannusindeksi, 2000=100		Tukkuhinta- indeksi ²⁾ , 2000=100		Palkansaajien ansiotasoindeksi, 2000=100				Peruspalvelujen hintaindeksi, 2000=100	
	piste- luku	vuosi- muutos %	piste- luku	vuosi- muutos %	piste- luku	vuosi- muutos %	Kaikki palkansaa- jat		Kuntasekto- ri		piste- luku	vuosi- muutos %
							piste- luku	vuosi- muutos %	piste- luku	vuosi- muutos %		
2000	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	
2001	102,6	2,6	102,5	2,5	99,1	-0,9	104,5	4,5	103,5	3,5	103,5	3,5
2002	104,2	1,6	103,3	0,8	97,7	-1,5	108,2	3,5	106,8	3,2	106,5	2,9
2003	105,1	0,9	105,2	1,8	97,4	-0,3	112,6	4,0	110,7	3,7	109,8	3,1
2004	105,3	0,2	107,8	2,5	98,3	0,9	116,8	3,8	115,1	4,0	113,5	3,4
2005	106,2	0,9	111,7	3,6	101,6	3,3	121,4	3,9	119,9	4,2	117,5	3,5
2006	107,9	1,6	115,9	3,8	107,6	5,9	124,9	2,9	123,5	3,0	121,4	3,3
2007	110,6	2,5	122,8	5,9	111,4	3,5	129,2	3,4	128,1	3,7	125,6	3,5
2008	115,1	4,1	127,6	3,9	116,5	4,6	136,3	5,5	135,1	5,5	132,3	5,2
2009	115,1	0,0	126,2	-1,1	108,8	-6,6	141,8	4,0	139,8	3,5	135,0	2,0
2010	116,5	1,2	127,6	1,1	115,0	5,7	145,5	2,6	144,5	3,4	138,5	2,6
2011	120,4	3,4	131,8	3,3	124,7	8,5	149,4	2,7	148,9	3,0	143,1	3,3
2012	123,8	2,8	135,0	2,4	128,5	3,0	154,2	3,2	154,2	3,6	148,0	3,4
2013	125,6	1,5	136,4	1,0	129,9	1,1	157,4	2,1	156,8	1,7	150,6	1,8
2014	126,9	1,0	137,7	1,0	128,5	-1,1	159,6	1,4	157,9	0,7	151,4	0,5
2015**	126,8	-0,1	138,4	0,5	125,3	-2,5	161,4	1,1	159,2	0,8	152,3	0,6
2016**	128,2	1,1	140,2	1,3	127,0	1,4	163,3	1,2	160,9	1,1	154,1	1,2
2017**	130,1	1,5	143,0	2,0	129,8	2,2	165,3	1,2	162,8	1,2	155,8	1,1
2016**	132,4	1,8	145,9	2,0	132,4	2,0	168,1	1,7	165,6	1,7	158,5	1,7
2017**	135,1	2,0	148,8	2,0	135,0	2,0	171,6	2,1	168,9	2,0	161,8	2,1

1) Tässä taulukossa on vertailun helpottamiseksi käytetty muunnettuja indeksejä, joiden perusvuodeksi on merkitty 2000=100

2) Tukkuhintaindeksin ennusteissa on käytetty kotimarkkinoiden perushintaindeksiä

Lähde: Tilastokeskus, ennusteet VM 5.10.2015

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

3.2. Kunnan talousarvion lähtökohdat

3.2.1. Väestömuutokset

Tilastokeskuksen vuonna 2012 päivittämän väestöennusteen mukaan Hausjärven väkiluku kasvaa kolmea poikkeusvuotta lukuun ottamatta joka vuosi aina vuoteen 2040 asti. Ennustekauden alkuvuosina väkiluvun on ennustettu kasvavan 0,5 % vuosittain.

Taulukko: Tilastokeskuksen ennuste Hausjärven asukasluvusta ikäryhmittäin, väestö vuonna 2011 ja indeksi vuodet 2020, 2025, 2030, 2035 ja 2040 (perusvuosi 2011).

Ikäryhmä/vuosi	2011, lkm	2011	2020	2025	2030	2035	2040
0-6	776	100	91,2	89,9	87,9	86,2	86,0
7-12	697	100	104,7	98,1	96,4	94,5	92,8
13-15	351	100	101,7	104,0	94,9	93,7	92,0
16-64	5502	100	93,9	92,1	90,3	88,9	89,3
65-74	799	100	146,7	150,4	150,2	151,1	140,4
75-84	502	100	104,4	142,2	174,3	182,1	186,5
85+	180	100	122,8	122,2	151,7	210,6	266,1
Yhteensä	8807	100	100,5	101,3	101,9	102,4	102,9

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. Tilastokeskus [julkaistu: 30.10.2015].

Taulukko: Kanta-Hämeen väestö ikäryhmittäin 31.12.2014

	0-14 vuotiaat		15-65 vuotiaat		65-74 vuotiaat		Yli 75 vuotiaat		Yhteensä
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	
Forssa	2 281	13,0	10 573	60,3	2 572	14,70	2 095	12,0	17 521,00
Humppila	409	16,8	1 477	60,5	285	11,70	269	11,0	2 440,00
Jokioinen	975	17,7	3 349	60,7	636	11,50	556	10,1	5 516,00
Tammela	1 067	16,7	3 859	60,3	759	11,90	710	11,1	6 395,00
Ypäjä	352	14,3	1 546	62,6	291	11,80	279	11,3	2 468,00
Forssan seutu	5 084	14,8	20 804	60,6	4 543	13,20	3 909	11,4	34 340,00
Hattula	1 829	18,8	6 021	61,8	1 128	11,60	760	7,8	9 738,00
Hämeenlinna	10 381	15,3	42 091	61,9	8 544	12,60	6 960	10,2	67 976,00
Janakkala	2 994	17,8	10 254	60,9	2 069	12,30	1 523	9,0	16 840,00
Hml:n seutu	15 204	16,1	58 366	61,7	11 741	12,40	9 243	9,8	94 554,00
Hausjärvi	1 721	19,5	5 526	62,7	890	10,10	678	7,7	8 815,00
Loppi	1 620	19,5	4 911	59,2	1 020	12,30	740	8,9	8 291,00
Riihimäki	4 945	16,8	18 869	64,3	3 136	10,70	2 400	8,2	29 350,00
Rmk:n seutu	8 286	17,8	29 306	63,1	5 046	10,90	3 818	8,2	46 456,00
Kanta-Häme	28 574	16,3	108 476	61,9	21 330	12,20	16 970	9,7	175 350,00
Koko maa	896 608	16,4	3 483 757	63,7	615 487	11,20	475 901	8,7	5 471 753,00

Lähde: Tilastokeskus 10.4.2015.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

3.2.2 Työpaikat ja työllisyys

Hausjärven työllisyystilanne on ollut ja on edelleenkin suhteellisen hyvä ja työttömyys on alentunut selvästi kuluvana vuonna. Hausjärven työttömyysaste 7,2 % lokakuun lopussa on pienempi kuin millään muulla maakunnan kunnalla. Työttömyysaste on myös pienempi kuin maakunnassa ja koko maassa keskimäärin. Lukumääräisesti työttömiä työnhakijoita oli lokakuussa 2015 yhteensä 312 (vuoden 2014 syyskuussa 317), joista alle 25-vuotiaita oli 36 (vuoden 2014 syyskuussa 41) ja yli vuoden työttömänä olleita 65 (vuoden 2014 syyskuussa 77). Työvoiman määrä oli 4347 henkilöä.

Hausjärven työpaikkaomavaraisuus oli vuonna 2012 59,4 %, kun se vuonna 2007 oli 60,6 %. Työpaikkaomavaraisuus on siis hieman heikentynyt viidessä vuodessa. Vuonna 2014 työpaikkojen määrä kunnassa oli 2.416 ja työllisten määrä 4.015.

Taulukko: Työttömien osuus työvoimasta 2006-2014

Vuosi	Hausjärvi	Loppi	Riihimäki	yhteensä
2006	7,00 %	7,40 %	10,10 %	9,10 %
2007	5,60 %	5,70 %	8,60 %	7,50 %
2008	5,10 %	5,60 %	8,10 %	7,10 %
2009	7,10 %	7,40 %	10,00 %	9,00 %
2010	7,60 %	6,90 %	10,30 %	9,20 %
2011	6,60 %	6,00 %	9,40 %	8,30 %
2012	6,70 %	6,00 %	9,50 %	8,30 %
2013	7,10 %	6,90 %	11,00 %	9,50 %
2014	8,10 %	8,30 %	11,90 %	10,50 %
10/2015	7,20 %	8,60 %	12,00 %	10,50 %

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö; Toimiala Online

Lähde: Hämeen Ely-keskuksen työllisyyskatsaus 10/2015

Taulukko. Työllisten määrä, työpaikkojen määrä ja työpaikkaomavaraisuus vuosina 2000-2012.

	2000	2002	2009	2010	2011	2012
Työllisten määrä	3 567	3 656	3 970	4 008	4 004	4 015
<i>muutos</i>				1,0 %	-0,1 %	0,3 %
Työpaikkojen määrä	2 140	2 163	2 353	2 429	2 416	2 386
<i>muutos</i>				3,2 %	-0,5 %	-1,2 %
Työpaikkaomavaraisuus	60,0 %	59,2 %	59,3 %	60,6 %	60,3 %	59,4 %

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.11.2014]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Taulukko. Työpaikkojen määrä toimialoittain vuonna 2007-2013.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	muutos, %	osuus
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	243	236	236	234	234	213	199	-6,6%	8,9%
B Kaivostoiminta ja louhinta	22	16	15	12	12	13	17	30,8%	0,5%
C Teollisuus	544	502	420	379	392	396	383	-3,3%	16,6%
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	1	3	3	3	1	4	0	0,0%	0,2%
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	21	25	24	42	7	23	27	17,4%	1,0%
F Rakentaminen	243	283	278	301	344	311	255	-18,0%	13,0%
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	172	254	231	221	204	216	187	-13,4%	9,1%
H Kuljetus ja varastointi	104	102	95	104	103	110	116	5,5%	4,6%
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	50	72	54	59	52	76	39	-48,7%	3,2%
J Informaatio ja viestintä	29	25	23	31	25	21	21	0,0%	0,9%
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	8	8	5	9	8	7	8	14,3%	0,3%
L Kiinteistöalan toiminta	4	4	4	2	1	4	5	25,0%	0,2%
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	70	72	75	81	82	79	72	-12,2%	3,3%
N Hallinto- ja tukipalvelustoiminta	85	91	104	115	104	105	115	9,5%	4,4%
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	33	29	19	25	20	19	17	-10,5%	0,8%
P Koulutus	171	177	174	199	208	192	185	-3,6%	8,0%
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	378	391	380	395	382	416	386	0,0%	17,4%
R Taiteet, viihde ja virkistys	22	21	14	16	18	22	24	22,2%	0,9%
S Muu palvelustoiminta	162	132	154	149	170	101	106	5,0%	4,2%
T Kotitalouksien toimiminen työnantajina							7		
X Tunteamaton toimiala	47	24	45	52	49	58	53	-8,6%	2,4%
Yhteensä	2 409	2 467	2 353	2 429	2 416	2 386	2 222	-6,9%	100,0%
Indeksi	100,0	102,4	97,7	100,8	100,3	99,0	92,2	-6,9%	3,9%

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.11.2014]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyokay/tau.html>

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

3.2.3 Talousarvio ja talousarvion tasapaino

Talousarvion laadinnan lähtökohtana on ollut, että huolimatta tiukasta kuntataloudesta palvelutarjonnalla ja -tasolla pystytään vastaamaan kunnalle asetettuihin vaatimuksiin. Palvelutarjontaa ei ole olennaisesti leikattu.

Kunnan taseessa oli vuoden 2015 alkaessa ylijäämää aikaisemmilta tilikausilta 4,3 milj. euroa. Vuoden 2015 tulos näyttäisi tämän hetken arvioiden mukaan toteutuvan noin 0,2 milj. euroa ylijäämäisenä, joten taloussuunnitelmaa lähdetään tekemään arviolta 4,5 milj. euron taseylijäämällä.

Kaikki taloussuunnitelmavuodet ovat alijäämäisiä, mutta taseeseen kertyneen ylimäärän arvioidaan riittävän suunnitelmakaudella syntyvien alijäämien kattamiseen.

Talousarvion keskeiset tasapainotukseen liittyvät tuloperusteet ovat seuraavat:

- tuloveroprosentti vuodelle 2016 on 21,50 % (vuonna 2014 21,00 %)
- kiinteistöveroprosentit on vahvistettu seuraaviksi:
  - yleinen kiinteistöveroprosentti 1,25 %
  - vakituiset asuinrakennukset 0,45 %
  - muut asuinrakennukset 1,05 % (vuonna 2015 1,00 %)
  - yleishyödylliset yhteisöt 0,00 %
  - rakentamaton rakennuspaikka 4,00 % (vuonna 2015 3,00 %)
  - voimalaitosrakennukset 3,00 % (vuonna 2015 1,10 %.)
- koiraveroa ei kanneta
- verojen tilityserien arvioinnissa on käytetty Kuntaliiton veroennustekehikkoa
- valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton julkaiseman valtionosuuslaskurin avulla
- maksuja ja taksoja on tarkistettu hallintokunnissa vastaamaan kustannustason nousua
- vesihuoltolaitoksen taksoja tarkistettiin kunnanvaltuuston päätöksellä 28.9.2015

Talousarvio 2016 Taloussuunnitelma 2017-2018

3.2.4 Henkilöstö

Vuoden 2016 talousarvioon sisältyvät seuraavat henkilöstöresurssilisäykset:

- 1 luokanopettaja 1.8.2016 alkaen
- 2 sosiaaliohjaajaa (perintövaroin rahoitettujen hankkeiden vakinaistaminen)
- 2 vakituista varahenkilöä (lähihoitajaa) vanhustenhuoltoon
- 1 asumispalveluvastaava 1.3. alkaen

Luokanopettaja tulee korvaamaan resurssiopettajien vähenemisestä aiheutuvaa työvoimatarvetta.

Vuoden 2015 talousarvioon sisältyneet henkilöstöresurssilisäykset oli suunniteltu kokovuotisiksi, eikä niistä tule näin ollen vuoden 2016 talousarvioon määrärahalisäystarvetta.

Lisäksi henkilöstökulujen budjetointiin on vaikuttanut sijaispalvelu. Kunta hankkii enintään kolmen kuukauden mittaisiin määräaikaisiin työsuhteisiin vanhustenhuollossa, varhaiskasvatuksessa ja maaliskuusta 2015 alkaen ruoka- ja siivouspalveluissa tarvittavan sijaistyövoiman Seutukry Oy:ltä vuokra-työvoimana. Sopimus on voimassa määräajan 31.12.2016 loppuun asti. Tämä on pyritty ottamaan huomioon erityisesti vuonna 2015 uutena sopimuksen piiriin tulleen ruoka- ja siivouspalvelun talousarvion valmistelussa.

Henkilöstökulujen budjetointiin on vaikuttanut myös KuEL eläkemenoperusteisten maksujen ja varhemaksujen keskitettyyn budjetointiin siirtyminen. Yhteensä näihin kuluihin on varattu määrärahaa 950.700 euroa ja tämä erä on budjetoitu aiemmin pääosin toimialojen kustannuksiksi. Summa on kuntatasolla melko vakio vuosittain, mutta vaihtelee toimialojen ja erityisesti tulosityksiköiden välillä huomattavasti. Siksi erät on budjetoitu Palkeet -palveluyksikköön. Kun talousarviovuoden aikana saadaan tieto summan oikeasta kohdentumisesta, siirretään toimivaltaisen viranhaltijan/toimielimen päätöksellä vastaava kate palvelukeskusten talousarviosta aiheuttamisperiaatteen mukaiselle oikealle kustannuspaikalle.

Henkilöstömenot

Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaisten kunnallisten työ- ja virkaehtosopimusten sopimuskausi on voimassa vielä tammikuun 2017. Kausi koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen jakso päättyy vuoden 2015 loppussa, ja sille ajoittui kaksi sopimuskorotusta. KT ja kunta-alan pääsopijajärjestöt ovat saavuttaneet neuvottelutuloksen työllisyys- ja kasvusopimuksen toisen jakson 1.1.2016–31.1.2017 palkkaratkaisusta. Sopimuskorotus on pääsääntöisesti 16 euroa (kuitenkin vähintään 0,47 prosenttia) ja pääosa korotuksista tulee voimaan 1.1.2016 tai 1.2.2016. Työllisyys- ja kasvusopimuksen toisen jakson sopimuskorotusten kustannusvaikutus 13 kuukaudelle on koko kuntasektorilla keskimäärin 0,59 prosenttia, mutta vaihtelee sopimusaloittain. Palkkaperintö vuodelta 2015 on huomioitu henkilöstömenosuunnittelussa. Lisäksi palkkakustannuksiin vaikuttavat myös mahdolliset työkokemuksilisten kertymät, työnantajakohtaiset ratkaisut (esim. säästöt) ja henkilöstörakenteen muutokset.

Kuntien palkkauskustannukset kasvavat varsin maltillisesti pysyen edellisvuosien tasolla. Valtionvarainministeriön ennusteen mukaan kunta-alan ansiotasoindeksi nousee vuonna 2015 kuitenkin sopimuskorotusten osoittamia lukemia korkeammaksi eli 1,1 prosenttiin. Vuonna 2016 ansiotasoindeksiin arvioidaan olevan 1,2 %.

Vakituisen henkilöstön palkat on laskettu käytössä olevan Budnetti3-ohjelman palkkasuunnittelu-osion kautta henkilöittäin. Pohjana ovat toukokuun 2015 palkat, joihin on laskettu työehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset vuodelle 2016.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Henkilösivukulujen laskennassa on käytetty seuraavia sivukuluprosentteja, jotka perustuvat osin arvioon: KuEL -maksu 17,05 %, VaEL 19,47 %, sairausvakuutusmaksu 2,12 %, tapaturmavakuutusmaksu 0,5 %, työtömyysvakuutusmaksu 3,43 %. Tämän lisäksi talousarvioon on varattu eläkemenoperusteisiin KuEL-maksuihin n. 828.700 euroa (kuluvana vuonna 821.100 euroa) ja varhe-maksuihin 122.000 euroa (kuluvana vuonna 117.000 euroa).

Palkka- ja palkkiomenot kasvavat 1,2 % verrattuna vuoden 2015 talousarvioon. Henkilöstömenojen kasvu vuoden 2015 talousarvioon nähden on 215.100 euroa eli 1,3 %. Vuoden 2015 henkilöstömenojen ennakoidaan toteutuvan talousarvion mukaisesti.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

---

4. TALOUSARVION JA -SUUNNITELMAN RAKENNE JA SITOVUUS SEKÄ TILIVELVOLLISET

Kuntalain 65 §:n mukaan talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota.

Valtuusto päättää talousarvion tuloarvioiden ja määrärahojen euromääräisestä tasosta.

Kunnan toiminta perustuu toimialoihin ja palvelukeskuksiin, jotka ovat valtuustoon nähden sitovia tasoja. Toinen palvelukeskuksista sisältää myös ympäristölautakunnan.

Käyttötalouden osan sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty taulukossa kunkin toimielimen yleisen osan yhteydessä. Aiempaan tapaan valtuustotason sitovien tavoitteiden lisäksi on asetettu myös lautakuntiin nähden sitovia tavoitteita. Valtuustotason sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty valtuustoa koskevassa talousarvion osassa. Konserniyhteisöjä ja muita toiminnallisesti tärkeitä yhteisöjä koskevat toiminnalliset tavoitteet on esitetty erikseen talousarviokirjan lopussa.

Sitova tavoite sitoo kunnanhallitusta, lautakuntia, palvelukeskuksia ja viranhaltijoita samalla tavoin kuin määräraha. Sitovat tavoitteet ovat tavalla tai toisella mitattavissa. Yhden määrärahan puitteissa voi olla yksi tai useampia sitovia toiminnallisia tavoitteita, mutta kahdella tai useammalla määrarahalla ei voi olla yhteisiä sitovia toiminnallisia tavoitteita. Tilinpäätökseen liittyvässä toimintakertomuksessa verrataan toteutunutta toimintaa valtuuston hyväksymiin sitoviin tavoitteisiin. Tulos- ja vastuualueita koskevissa osissa on esitetty erilaisia tavoitteita, painopisteitä ja tunnuslukuja. Ne ovat luonteeltaan operatiivisia, eikä niillä ole sitovuutta toimielimiin nähden.

Käyttötalouden osan ja investointiosan sitovuus on seuraava:

1. Käyttötalouden määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta päättää toimielimintasolla valtuusto. Missään toiminnossa ei ole käytetty nettositovuutta. Kunnanhallitus voi päättää talousarvion muuttamisesta vain tapauksessa, jossa keskitetysti budjetoituja henkilösivukuluja vastaava kate siirretään toteumaa vastaavasti toimialoille.

Määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta tulosalueitasolla päättää asianomainen toimielin ottaen huomioon valtuuston talousarvion hyväksymät mahdolliset **sitovat meno- tai tulopuusteet**, joilla poiketaan sitovuuden yleissäännöstä.
2. Valtuusto päättää investointien määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta hankeryhmittäin. Valtuuston hankeryhmittäin päättämistä osista hanketasolla päättää tekninen lautakunta. Valmistuneista talonrakennushankkeista raportoidaan erikseen sisäisen valvonnan ohjeen mukaisesti.
3. Valtuusto hyväksyy sitovasti myös seuraavat tuloslaskelmaosan määrärahat: rahoitustuotot ja -kulut ja satunnaiset kulut sekä rahoitusosasta antolainojen lisäykset, pitkäaikaisten lainojen vähennykset ja lyhytaikaisten lainojen vähennykset. Valtuusto hyväksyy sitovasti seuraavat tuloslaskelmaosan tuloarviot: verotulot, valtionosuudet ja satunnaiset tulot sekä rahoitusosasta antolainojen vähennykset, pitkäaikaisten lainojen lisäykset ja lyhytaikaisten lainojen lisäykset. Valtuusto hyväksyy talousarviossa sitovasti rahoitusosasta myös satunnaiset erät ja toimintapääoman muutoksen.
4. Investointiosan irtaimen määrärahan siirrosta käyttötalouden osaan päättää kunnanhallitus.
5. Toimielimet eivät saa päättää käyttösunnitelmiaan sisäisten erien käytöstä.
6. Kunnanhallitus voi tarvittaessa täsmentää näitä määräyksiä talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tilivelvolliset vuonna 2016

Hausjärven kunnan voimassa olevan hallintosäännön 30 §:ssä todetaan tilivelvollisuudesta seuraavaa: *”Kunnanvaltuusto määrittää luottamustoimielimet, joiden jäsenet ovat tilivelvollisia ja tilivelvolliset viranhaltijat virkanimikkeen tarkkuudella voimassaolevien sääntöjen ja talousarviorakenteen perusteella. Tilivelvolliset päätetään vuosittain talousarvion yhteydessä tai tehtävien tai virkanimikkeiden muuttuessa.”* Kuntalain tulkintateoksen (Harjula-Prättälä 2007 s. 566) mukaan tilivelvollisten luettelon hyväksyminen kuuluu valtuustolle.

Tilivelvollisten määrittelemineen liittyy sisäisen valvonnan ketjun varmistamiseen. Tilivelvolliset on määriteltävä mm. siksi, että valtuuston vastuuvapauslausunto tilinpäätöksestä kohdistuu tilivelvollisiin. Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että tilivelvollisen toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi. Näin ollen tilivelvolliseen voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja tilivelvolliselle voidaan myöntää vastuuvapaus.

Kuntalain 75 §:n mukaisesti tilivelvollinen on **kunnan toimielimen jäsen ja kunnan palveluksessa oleva henkilö, joka toimii kunnan johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavissa vastuullisessa tehtävässä**, kuten kunnanjohtaja ja tulosalueen vastaavat viranhaltijat. Viranhaltijoista tilivelvollisina voidaan pitää toimielimen esittelijöitä ja toimielimen tehtäväalueella itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavia viranhaltijoita ainakin silloin, kun he ovat suoraan toimielimen alaisia.

Tilivelvollisuus ei tuo esimerkiksi viranhaltijalle mitään sellaista vastuuta, joka ei kuuluisi hänelle hänen asemansa perusteella muutoinkin - esimiehenä, laskujen hyväksyjänä tai määrärahojen käytöstä päättävänä viranhaltijana. Vaikka päätöksentekovaltaa delegoidaan organisaation alemmille tasoille, tilivelvolliset viranhaltijat eivät vapaudu alaistensa toimintaa koskevasta valvontavastuusta. Valvontavastuu koskee sekä toimintaa että taloutta.

Tilivelvolliset vuonna 2016 ovat seuraavat:

Toimielin

Tulosalue

Tilivelvollinen

Keskusvaalilautakunnan toiminnot	Kunnanjohtaja
Tarkastuslautakunnan toiminnot	Kunnanjohtaja
Kunnanhallituksen alaiset toiminnot:	Kunnanjohtaja
Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus	Hallinto- ja talousjohtaja
Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus	Hallinto- ja talousjohtaja
Ympäristölautakunnan alaiset toiminnot	Kaavoituspäällikkö
Perusturvalautakunnan alaiset toiminnot	Perusturvajohtaja
Sivistyslautakunnan alaiset toiminnot	Sivistystoimenjohtaja
Tekninen lautakunnan alaiset toiminnot (ml Vesilaitos)	Tekninen johtaja

Investointiosa

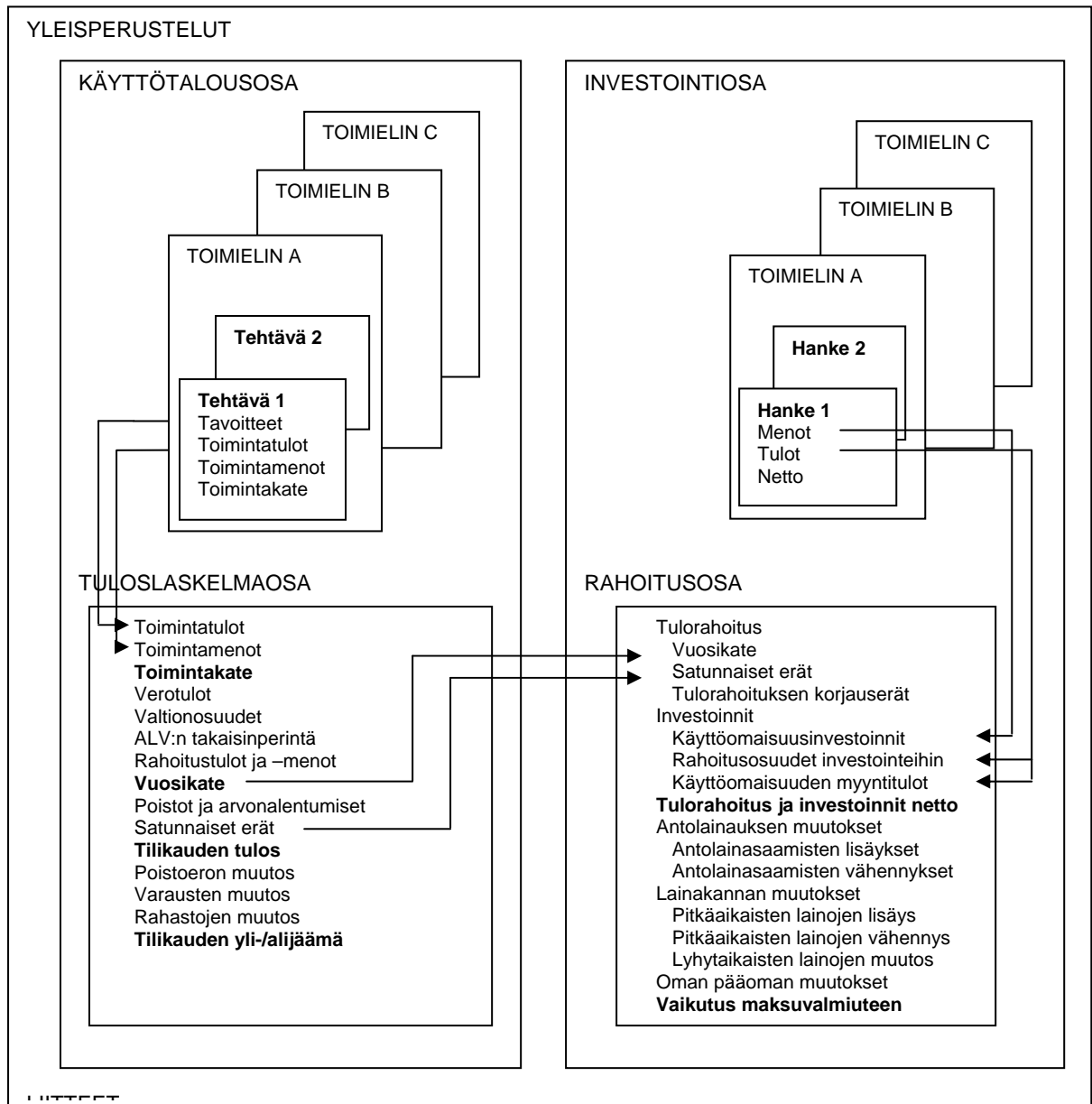
Kunnanhallitus	Kunnanjohtaja
Perusturvalautakunta	Perusturvajohtaja
Sivistyslautakunta	Sivistystoimenjohtaja
Tekninen lautakunta	Tekninen johtaja

Rahoitusosa

Kunnanjohtaja

Kunnan toimielinten jäsenet ovat kuntalain mukaisesti tilivelvollisia.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Kuva 1: Talousarvion rakenne

Harjula, Prättälä: Kuntalaki

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

---

5. TULOSLASKELMA

Suomen Kuntaliitto on uudistanut kunnan ja kuntayhtymän talousarviota ja –suunnitelmaa koskevan suosituksen keväällä 2011. Suosituksen mukaisesti talousarviossa on eritelty budjetti- ja kohderahoitteiset tuottajat. Pääosin kunnan toiminnot ovat budjettirahoitteisia. Kohderahoitteisena yksikkönä on käsitelty ainoastaan vesihuoltolaitosta, joka on eriytetty kunnan kirjanpidosta omaksi taseyksiköksi. Vesihuoltolaitosta on käsitelty omana tulosalueenaan Teknisen lautakunnan osana. Kunnan muut yksiköt, mukaan lukien tilapalvelu sekä ruoka- ja siivouspalvelut - on käsitelty budjettirahoitteisina yksiköinä.

Kunnan kokonaistaloutta kuvataan talousarvion ja -suunnitelman tuloslaskelmaosassa. Tuloslaskelmaosassa esitettävät kokonaistalouden keskeiset erät ovat verotulot, valtionosuudet ja varsinaisen toiminnan menot ja tulot sekä suunnitelman mukaiset poistot. Vakaan talouden lähtökohta on, että toiminnan menokehitys sopeutetaan keskeisten tuloerien kehitykseen. Sopeutuksen onnistuminen on nähtävissä tuloslaskelmaosassa tulorahoituksen riittävytenä eri suunnitelmavuosina. Tuloslaskelmaosasta suoraan saatavat tunnusluvut ovat toimintakate/toimintajäämä, tilikauden tulos ja tilikauden yli- tai alijäämä.

Muodollista tulojen ja menojen tasapainottamista eli pyrkimystä nollatulokseen ei kuntalaki edellytä vuositasolla, vaan tuloslaskelmaosan rivi ”Tilikauden ylijäämä (alijäämä)” voi olla talousarvion talousarviovuonna tai yksittäisenä suunnitelmavuonna yli- tai alijäämäinen.

Tilikauden tuloksen arvioinnissa on taloussuunnitelmalla keskeinen merkitys. Kunnanhallituksen tulee tehdä toimintakertomuksessaan tai sen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelyä sekä talouden tasapainottamista koskeviksi toimenpiteiksi. Lisäksi talousarviossa ja -suunnitelmassa tai niiden hyväksymisen yhteydessä on päätettävä toimenpiteistä, joilla edellisen vuoden taseen osoittama alijäämä ja talousarvion laatimisvuonna kertyväksi arvioitu alijäämä suunnittelukaudella katetaan.

Tuloslaskelma osoittaa, kuinka tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja omaisuuden kulumisen edellyttämiin suunnitelman mukaisiin poistoihin.”

Seuraavassa taulukossa on esitetty vuoden 2016 talousarvion ja vuosien 2017 - 2018 taloussuunnitelman tuloslaskelma. Historiatietona siinä on esitetty vuoden 2014 tilinpäätöstä ja vuoden 2015 alkuperäistä talousarviota koskevat luvut.

Sarake LTK2016 on hallintokuntien esitykset vuoden 2016 talousarvioksi. Sarake **TA2016** on kunnanvaltuuston päätös vuoden 2016 talousarvioksi ja seuraavat sarakkeet ovat suunnitelmakauden kaksi viimeistä vuotta. Tuloslaskelman toimintatuloissa ja -menoissa on eritelty ulkoiset ja sisäiset erät.

Tuloslaskelmataulukon jälkeen on esitetty tuloslaskelman kaavan mukaisessa järjestyksessä talousarvioon ja -suunnitelmaan sisältyvien erien perustelut.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

TULOSLASKELMA JA TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

TULOSLASKELMA <i>(luvut 1.000 €)</i>	TP 2014	TA 2015	LTK2016	TA2016	TS2017	TS2018
Toimintatuotot	10 502,9	11 013,3	11 034,3	11 056,3	11 122,6	11 189,4
<i>Ulkoiset tuotot</i>	6 048,1	6 434,3	6 333,0	6 333,8	6 400,1	6 466,9
<i>Sisäiset tuotot</i>	4 454,8	4 579,0	4 701,3	4 722,5	4 722,5	4 722,5
Valmistus omaan käyttöön	17,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toimintakulut	-52 365,4	-53 487,6	-54 387,0	-54 469,3	-55 231,9	-56 005,1
<i>Ulkoiset kulut</i>	-47 910,6	-48 908,6	-49 685,6	-49 746,7	-50 509,3	-51 282,5
<i>Sisäiset kulut</i>	-4 454,8	-4 579,0	-4 701,4	-4 722,6	-4 722,6	-4 722,6
Toimintakate	-41 845,4	-42 474,3	-43 352,7	-43 413,0	-44 109,3	-44 815,7
Verotulot	31 780,7	32 019,5	33 061,0	32 733,0	33 465,8	34 352,9
Valtionosuudet	13 098,3	12 387,7	13 491,6	13 367,8	12 847,8	12 203,9
Rahoitustuotot ja -kulut	-515,9	-618,8	-580,9	-468,9	-609,1	-609,1
<i>Korkotuotot</i>	25,2	26,0	26,0	34,7	41,2	41,2
<i>Muut rahoitustuotot</i>	15,0	15,2	3,4	3,4	0,0	0,0
<i>Korkokulut</i>	-540,2	-649,7	-610,0	-506,7	-640,0	-640,0
<i>Muut rahoituskulut</i>	-15,9	-10,3	-0,3	-0,3	-10,3	-10,3
Vuosikate	2 517,7	1 314,1	2 619,0	2 218,9	1 595,2	1 132,0
Poistot ja arvonalentumiset	-2 194,1	-2 236,0	-2 323,5	-2 323,5	-2 450,0	-2 450,0
<i>Suunn. mukaiset poistot</i>	-2 190,0	-2 236,0	-2 323,5	-2 323,5	-2 450,0	-2 450,0
<i>Arvonalentumiset</i>	-4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Satunnaiset erät	-86,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Satunnaiset tuotot</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Satunnaiset kulut</i>	-86,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	237,1	-921,9	295,5	-104,6	-854,8	-1 318,0
Poistoeron muutos	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Varausten muutos	0,0	0,0	0,0	172,4	172,4	172,4
Rahastojen muutos	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden yli- alijäämä	237,1	-921,9	295,5	67,8	-682,4	-1 145,6

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK2016	TA2016	TS2017	TS2018
Toimintatuotot/ toimintakulut	12,6 %	13,2 %	12,7 %	12,7 %	12,7 %	12,6 %
Vuosikate %	4,5 %	2,4 %	4,5 %	3,9 %	2,8 %	2,0 %
Vuosikate/poistot, %	114,7 %	58,8 %	112,7 %	95,5 %	65,1 %	46,2 %
Vuosikate €/as	285	148	298	252	180	127
Asukasmäärä 31.12.	8 822	8 864	8 800	8 800	8 850	8 900

Liitteenä 1 on tuloslaskelma, jossa on esitetty myös vuoden 2015 vuoden ennuste ja taseeseen kertyvän yli-/alijäämän kehitys.

Talousarvio 2016 Taloussuunnitelma 2017-2018

5.1. Toimintatulot ja -menot sekä toimintakate

Toimintatulot vastaavat entistä käyttötulojen käsitettä. Sisäiset ja ulkoiset erät on budjetoitu erikseen. Toimintakate muodostuu varsinaisen toiminnan toimintatulojen ja toimintamenojen erotuksesta. Luku osoittaa, kuinka paljon toimintamenoista jää katettavaksi veroilla ja valtionosuuksilla. Toimintamenot vastaavat entistä käyttömenojen käsitettä.

Kokonaisuutena toimintamenot ovat 981.700 euroa (1,8 %) vuoden 2015 aloittavaa talousarviota suuremmat. Eri menolajien merkittävimmät perustelut ovat seuraavat:

Maksuosuudet kuntayhtymille

Kuntayhtymien osuudet sisältyvät asiakaspalveluiden ostoihin. Näihin on varattu määrärahat kuntayhtymistä saatujen ilmoitusten perusteella tai toimielinten/viranhaltijoiden arvioihin perustuen.

Terveyskeskuksen kuntayhtymälle on varattu 5.509.200 euroa (kuluvana vuonna 5.511.000 euroa). Tämän lisäksi on varattu terveyskeskuksen kuntayhtymän alijäämien kattamiselle lisämaksuosuutena 172.400 euroa vuodelle 2016.

Edellisten summien lisäksi kunta on varautunut sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon osalta eläkemenoperusteisten maksujen vastuisiin. Vuodelle 2016 eläkemenoperusteiset maksut on budjetoitu keskitetysti Palkeet-palvelukeskuksen keskitetty henkilöstöhallinto -tulosalueelle. Kun vuoden 2016 todelliset maksuosuudet selviävät, kyseiset menot ja niitä vastaava kate siirretään aiheuttamisperiaatteen mukaiselle kustannuspaikalle.

Sisäiset erät

Sisäisissä erissä merkittävimmät erät ovat tilapalvelun, ruokahuollon ja siivoushuollon sekä hallinnon sisäiset laskutukset muilta hallintokunnilta. Toimintatuloissa ja -menoissa on sisäisiä eriä noin 4.722.500 euroa. Sisäiset erät ovat näin ollen kasvaneet noin 143.000 euroa. Sisäisten erien laskennassa pyritään siihen, että sisäiset palveluntuottajat eivät ylilaskuta ja toisaalta tuota sisäistä palvelua tappiolla.

Suunnitelmavuosien toimintamenot ja -tulot

Suunnitelmavuosille 2017-2018 on varattu ulkoihin toimintamenoihin kasvua 1,4 % vuodessa. Ulkoisten toimintatulojen on arvioitu kasvavan noin 0,6 % vuodessa. Monien maksujen enimmäistaso on eri normeilla tai suosituksilla säännelty ja maksut ovat Hausjärvellä mitoitettu enimmäistasolle.

5.2. Verotulot ja valtionosuudet

5.2.1. Verotulot

Kunnallisverotulo on arvioitu Kuntaliiton veroennustekehikkotyökalua hyväksi käyttäen. Veroennusteessa on huomioitu suunnitteluhetkellä tiedossa olleet hallituksen päätökset.

Kunnan talousarvioesityksessä verotulojen määräksi on arvioitu 32.733.000 euroa, mikä on 2,2 % korkeampi kuin vuoden 2015 aloittavan talousarvion mukaiset verotulot. Kunnallisveron ennakoitu kasvu perustuu Kuntaliiton veroennusteeseen ja siihen, että vuoden 2016 kunnallisveroa korotetaan 0,5 %-yksiköllä.

Hausjärven kunnan veroprosentteihin on tehty muutoksia vuodelle 2016. Tuloveroprosentti on valtuuston päätöksellä vahvistettu 21,50 %:ksi, joka on 0,5 %-yksikköä korkeampi kuin vuonna 2015.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

5.2.2. Valtionosuudet

Valtionosuuden laskennallinen peruste muuttuu vuosittain ns. automaattimuutosten perusteella. Näitä ovat määräytymistekijöiden, esimerkiksi asukasmäärien, oppilasmäärien ja muiden laskennan perusteena olevien määrien muutokset ja kustannustason muutoksesta johtuvat hintojen muutokset (indeksikorotus).

Valtionosuudet vuodelle 2016 on laskettu käytössä olleiden laskentaohjeiden ja arviotietojen perusteella. Valtionosuudet on laskettu Kuntaliiton tämänhetkisten ohjeiden mukaisesti, mutta valtionosuuksien lopullinen määrä tarkentuu vasta joulukuussa. Huomionarvoista kunnan rahoitusohjan kannalta on se, että valtionosuudet kasvavat vuonna 2016 merkittävästi, 980.000 euroa (7,9 %), vuoteen 2015 verrattuna.

Valtionosuus tilitetään kunnalle kuukausittain joka kuukauden 11. päivään mennessä.

Peruspalvelujen valtionosuusprosentti vuodelle 2016 on 25,47 % ja kunnan omarahoitusosuus on 3.642,26 euroa/asukas.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

6. RAHOITUSOSA

Kunnan toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoituslaskelmassa esitetään erikseen tulorahoituksen ja investointien nettomäärä ja rahoitustoiminnan eli anto- ja ottolainauksen, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutosten nettomäärä. Näiden kahden nettomäärän erotus tai summa osoittaa kunnan kassavarojen muutoksen tilikaudella.

RAHOITUSLASKELMA /ulkoiset <i>(luvut 1.000 €)</i>	TP 2014	TA 2015	Raami 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	2 518	1 314	2 438	2 219	1 595	1 132
Satunnaiset erät	- 87	0	0	0	0	0
Tulorahoituksen korjausevät	35	- 307	- 250	- 250	- 200	- 200
Investointien rahavirta						
Investointimenot	- 4 609	- 1 655	- 2 195	- 3 163	- 3 385	- 8 487
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	0	0	0	100	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	180	444	770	970	270	270
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	- 1 963	- 204	763	- 224	- 1 620	- 7 285
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset	14	0	0	0	0	0
<i>Antolainasaamisten lisäykset</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Antolainasaamisten vähennykset</i>	14	0	0	0	0	0
Lainakannan muutokset	2 067	833	333	923	1 878	7 503
<i>Pitkäaikaisten lainojen lisäys</i>	8 500	6 800	5 700	6 800	8 200	14 000
<i>Pitkäaikaisten lainojen vähennys</i>	- 4 933	- 5 967	- 5 367	- 5 877	- 6 322	- 6 497
<i>Lyhytaikaisten lainojen muutos</i>	- 1 500	0	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	344	0	0	0	0	0
<i>Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset</i>	10	0	0	0	0	0
<i>Vaihto-omaisuuden muutos</i>	- 2	0	0	0	0	0
<i>Saamisten muutos</i>	- 62	0	0	0	0	0
<i>Korottomien pitkä- ja lyhytaikaisten velkojen muutos</i>	399	0	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	2 425	833	333	923	1 878	7 503
RAHAVAROJEN MUUTOS	461	629	1 096	699	258	218
Kassavarat 31.12	2 734	3 364	4 460	4 062	4 320	4 538
Kassavarat 1.1	2 273	2 734	3 364	3 364	4 062	4 320
Rahavarojen muutos	461	629	1 096	699	258	218

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Rahoituslaskelman tunnusluvut

	TP 2014	TA 2015	Raami 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Investointien tulo-rahoitus-% (100*vuosikate/(investointimenot -rahoitusosuudet)	54,6	79,4	111,1	70,2	48,6	13,3
Pääomamenojen tulo-rahoitus-% (100 x vuosikate)	26,4	17,2	32,2	24,5	16,6	7,6
(Investointimenot-rahoitusosuudet+antolainojen nettomuutos+lainanlyhennykset)						
Lainanhoitokate (Vuosikate + korkokulut)	0,6	0,3	0,5	0,4	0,3	0,2
(korkokulut + lainanlyhennykset)						
Kassan riittävyys pv 365 x kassavarat 31.12/kassasta maksut tilikaudella	17	21	28	25	26	25

Investointimenot

Investointiosan kokonaisuus on talousarvio- ja taloussuunnitelmavuosina seuraavankaltainen. Taulukossa on esitetty investointisuunnitelma talousarviovuodelle ja taloussuunnitelmavuosille. Lisäksi on esitetty alustava luonnos vuosien 2019-2020 investointitarpeista.

Taulukko: Investoinnit 2016-2020

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
<i>Tulot yhteensä</i>	444,4	970,0	270,0	270,0	270,0	270,0
<i>Rahoitusosuudet yhteensä</i>	0,0	0,0	100,0	0,0	20,0	0,0
<i>Menot yhteensä</i>	-1 655,0	-3 163,0	-3 385,0	-8 487,0	-7 639,0	-1 285,0
Netto yhteensä	-1 210,6	-2 193,0	-3 015,0	-8 217,0	-7 349,0	-1 015,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Lainakannan erittely

Lainakannan muuttuminen koostuu pitkäaikaisten lainojen lisäyksistä ja vähennyksistä. Lainakannan kehitys on rahoituslaskelmassa kuvatuilla lainojen vähennyksillä ja lisäyksillä seuraava.

<i>(luvut 1.000 €)</i>	TP 2014	TA 2015	Raami 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Lainakanta 1.1.	25 987	28 053	28 886	28 886	29 809	31 687
Nettomuutos	2 067	833	333	923	1 878	7 503
Lainakanta 31.12.	28 053	28 886	29 219	29 809	31 687	39 190
Asukasluku 31.12.	8 822	8 864	8 800	8 800	8 850	8 900
Lainakanta, €/asukas	3 180	3 259	3 320	3 387	3 580	4 403

Lyhytaikaisten lainojen muutos

Kassanhallinnassa käytetään vuoden aikana lyhytaikaisia tilapäislainoja. Talousarvioehdotuksen mukaan niiden saldo tilivuosien vaihtuessa pyritään nollaamaan.

7. KÄYTTÖTALOUSOSA

Käyttötaloussiossa on aluksi esitetty yhteenveto toimielimien ja niiden tehtäväalueiden tuloista ja menoista.

Käyttötaloussiosassa on toimielimittäin esitetty valtuuston hyväksymät määrärahat (menot) ja tuloarviot (tulot) sekä näiden erotuksena netto. **Talousarviovuoden TA2016 määrärahat ja tuloarviot ovat sitovia.**

Suunnitelmavuosien TS2017 ja TS2018 määrärahat ja tuloarviot ovat ohjeellisia. Historiatietoina esitetään vuoden 2014 tilinpäätöksen ja vuoden 2015 alkuperäisen talousarvion luvut.

Kunnanvaltuustoa koskevassa osassa on esitetty valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet eli strategiset vuosittaiset tavoitteet. Tulosalueittain on esitetty lautakuntiin nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet ja muut tulostavoitteet sekä keskeiset painopistealueet ja tunnusluvut. Vain toimielimen yleisessä osassa taulukkomuotoisesti esitetyt sitovat tavoitteet ovat sitovia toimielimeen nähden. Tulosalueiden kohdalla esitetyt painopistealueet, kehittämiskohteet ja tunnusluvut ovat operatiivisia tavoitteita ja indikaattoreita, joilla ei ole erityistä sitovuutta kunnan toimielimiin nähden.

Lisäksi tulosalueittain on esitetty kunnanhallitukseen/lautakuntiin nähden **sitovat tulo- ja menoperusteet** sekä menoja, tuloja ja nettoa koskeva laskelma, jossa historiatietona on esitetty vuoden 2014 tilinpäätöksen ja vuoden 2015 talousarvion mukaiset luvut. Tämä laskelma sisältää myös taloussuunnitelmavuosien 2017 ja 2018 ohjeelliset luvut.

Talousarviossa esitetty sitova tavoite sitoo valtuustoa alempia viranomaisia samalla tavalla kuin määräraha.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

KÄYTTÖTALOUS, YHTEENVETO (sis.sisäiset erät)	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	EROTUS TA16-TA15	EROTUS TA16-TA15,%
10-4 (Kunnanvaltuusto)						
Tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-58 043	-58 500	-58 500	-58 500	0	0,0 %
Toimintakate	-58 043	-58 500	-58 500	-58 500	0	0,0 %
20-4 (Keskusvaalilautakunta)						
Tuotot	13 276	13 300	0	0	-13 300	-100,0 %
Kulut	-11 518	-13 300	-500	-500	12 800	-96,2 %
Toimintakate	1 758	0	-500	-500	-500	
30-4 (Tarkastuslautakunta)						
Tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-27 515	-27 100	-27 100	-27 100	0	0,0 %
Toimintakate	-27 515	-27 100	-27 100	-27 100	0	0,0 %
41-4 (Kunnanhallitus)						
430-3 (Kunnanhallitus ja ylin johto)						
Tuotot	55 955	307 300	307 300	307 300	0	0,0 %
Kulut	-388 439	-372 600	-363 000	-369 000	3 600	-1,0 %
Toimintakate	-332 484	-65 300	-55 700	-61 700	3 600	-5,5 %
440-3 (Kuntien yhteistoiminta)						
Tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-30 849	-25 000	-25 000	-25 000	0	0,0 %
Toimintakate	-30 849	-25 000	-25 000	-25 000	0	0,0 %
41-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	55 955	307 300	307 300	307 300	0	0,0 %
Kulut	-419 288	-397 600	-388 000	-394 000	3 600	-0,9 %
Toimintakate	-363 333	-90 300	-80 700	-86 700	3 600	-4,0 %
45-4 (Hallinto ja sisäiset palvelut-)						
450-3 (Hallinto ja sisäiset palvelut)						
Tuotot	105 623	112 500	105 500	105 500	-7 000	-6,2 %
Kulut	-385 447	-1 291 900	-1 308 500	-1 308 600	-16 700	1,3 %
Toimintakate	-279 824	-1 179 400	-1 203 000	-1 203 100	-23 700	2,0 %
455-3 (Hallinnon sisäiset palvelut)						
Tuotot	57 339	47 600	44 500	44 500	-3 100	-6,5 %
Kulut	-437 898	-425 900	-447 400	-448 100	-22 200	5,2 %
Toimintakate	-380 559	-378 300	-402 900	-403 600	-25 300	6,7 %
466-3 (Ruoka- ja siivouspalvelut)						
Tuotot	2 096 483	2 080 200	1 994 900	2 009 300	-70 900	-3,4 %
Kulut	-1 820 500	-1 748 900	-1 831 500	-1 836 200	-87 300	5,0 %
Toimintakate	275 983	331 300	163 400	173 100	-158 200	-47,8 %
45-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	2 259 445	2 240 300	2 144 900	2 159 300	-81 000	-3,6 %
Kulut	-2 643 845	-3 466 700	-3 587 400	-3 592 900	-126 200	3,6 %
Toimintakate	-384 400	-1 226 400	-1 442 500	-1 433 600	-207 200	16,9 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

KÄYTTÖTALOUS, YHTEENVETO (sis.sisäiset erät)	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	EROTUS TA16-TA15	EROTUS TA16-TA15,%
48-4 (Elinkeinot ja kehitt. palveluyk)						
480-3 (Hallintopalvelut)						
Tuotot	6 632	6 800	0	6 800	0	0,0 %
Kulut	-506 124	-494 200	-454 300	-454 500	39 700	-8,0 %
Toimintakate	-499 492	-487 400	-454 300	-447 700	39 700	-8,1 %
482-3 (Elinkeinojen kehittäminen)						
Tuotot	198 498	222 500	214 100	214 100	-8 400	-3,8 %
Kulut	-764 065	-897 200	-894 500	-897 200	0	0,0 %
Toimintakate	-565 567	-674 700	-680 400	-683 100	-8 400	1,2 %
490-3 (Ympäristölautakunta)						
Tuotot	203 927	191 600	173 100	173 100	-18 500	-9,7 %
Kulut	-402 397	-437 700	-479 300	-482 900	-45 200	10,3 %
Toimintakate	-198 470	-246 100	-306 200	-309 800	-63 700	25,9 %
48-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	409 057	420 900	387 200	394 000	-26 900	-6,4 %
Kulut	-1 672 586	-1 829 100	-1 828 100	-1 834 600	-5 500	0,3 %
Toimintakate	-1 263 529	-1 408 200	-1 440 900	-1 440 600	-32 400	2,3 %
51-4 (Perusturvalautakunta)						
510-3 (Hallintopalvelut)						
Tuotot	64	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-274 766	-257 100	-263 200	-267 900	-10 800	4,2 %
Toimintakate	-274 702	-257 100	-263 200	-267 900	-10 800	4,2 %
520-3 (Sosiaalityö)						
Tuotot	284 162	301 900	302 000	302 000	100	0,0 %
Kulut	-3 071 018	-2 991 400	-3 060 300	-3 063 300	-71 900	2,4 %
Toimintakate	-2 786 856	-2 689 500	-2 758 300	-2 761 300	-71 800	2,7 %
540-3 (Vammaispalvelut)						
Tuotot	100 523	139 500	121 300	121 300	-18 200	-13,0 %
Kulut	-2 682 760	-2 945 000	-2 837 400	-2 838 300	106 700	-3,6 %
Toimintakate	-2 582 237	-2 805 500	-2 716 100	-2 717 000	88 500	-3,2 %
550-3 (Vanhustenhuolto)						
Tuotot	1 898 730	1 849 000	2 048 200	2 048 200	199 200	10,8 %
Kulut	-6 218 652	-6 236 300	-6 535 300	-6 568 900	-332 600	5,3 %
Toimintakate	-4 319 922	-4 387 300	-4 487 100	-4 520 700	-133 400	3,0 %
570-3 (Terveyspalvelut)						
Tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-15 354 448	-15 291 000	-15 724 600	-15 724 600	-433 600	2,8 %
Toimintakate	-15 354 448	-15 291 000	-15 724 600	-15 724 600	-433 600	2,8 %
51-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	2 283 479	2 290 400	2 471 500	2 471 500	181 100	7,9 %
Kulut	-27 601 644	-27 720 800	-28 420 800	-28 463 000	-742 200	2,7 %
Toimintakate	-25 318 165	-25 430 400	-25 949 300	-25 991 500	-561 100	2,2 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

KÄYTTÖTALOUS, YHTEENVETO (sis.sisäiset erät)	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	EROTUS TA16-TA15	EROTUS TA16-TA15,%
61-4 (Sivistyslautakunta)						
610-3 (Hallintopalvelut)						
Tuotot	193 930	116 000	83 900	83 900	-32 100	-27,7 %
Kulut	-489 053	-424 200	-390 600	-395 800	28 400	-6,7 %
Toimintakate	-295 123	-308 200	-306 700	-311 900	-3 700	1,2 %
620-3 (Varhaiskasvatus)						
Tuotot	424 634	467 500	454 100	454 100	-13 400	-2,9 %
Kulut	-4 263 316	-4 236 300	-4 322 400	-4 329 200	-92 900	2,2 %
Toimintakate	-3 838 682	-3 768 800	-3 868 300	-3 875 100	-106 300	2,8 %
630-3 (Peruskoulut)						
Tuotot	272 395	336 400	349 300	350 100	13 700	4,1 %
Kulut	-8 375 301	-8 535 300	-8 542 600	-8 528 000	7 300	-0,1 %
Toimintakate	-8 102 906	-8 198 900	-8 193 300	-8 177 900	21 000	-0,3 %
670-3 (Toisen asteen koulutus)						
Tuotot	362	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-717 943	-702 600	-675 200	-683 700	18 900	-2,7 %
Toimintakate	-717 581	-702 600	-675 200	-683 700	18 900	-2,7 %
701-3 (Kulttuuri- ja museotoiminta)						
Tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-9 786	-7 000	-7 400	-7 400	-400	5,7 %
Toimintakate	-9 786	-7 000	-7 400	-7 400	-400	5,7 %
731-3 (Liikunta- ja nuorisotoimi)						
Tuotot	71 762	65 000	70 000	70 000	5 000	7,7 %
Kulut	-306 643	-343 300	-347 900	-348 500	-5 200	1,5 %
Toimintakate	-234 881	-278 300	-277 900	-278 500	-200	0,1 %
750-3 (Kirjastotoimi)						
Tuotot	28 834	5 300	5 600	5 600	300	5,7 %
Kulut	-405 403	-389 900	-374 600	-375 400	14 500	-3,7 %
Toimintakate	-376 569	-384 600	-369 000	-369 800	14 800	-3,8 %
760-3 (Kansalaisopisto)						
Tuotot	101 420	95 000	85 000	85 000	-10 000	-10,5 %
Kulut	-324 497	-277 400	-245 400	-246 400	31 000	-11,2 %
Toimintakate	-223 077	-182 400	-160 400	-161 400	21 000	-11,5 %
61-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	1 093 337	1 085 200	1 047 900	1 048 700	-36 500	-3,4 %
Kulut	-14 891 942	-14 916 000	-14 906 100	-14 914 400	1 600	0,0 %
Toimintakate	-13 798 605	-13 830 800	-13 858 200	-13 865 700	-34 900	0,3 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

KÄYTTÖTALOUS, YHTEENVETO (sis.sisäiset erät)	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	EROTUS TA16-TA15	EROTUS TA16-TA15,%
81-4 (Tekninen lautakunta)						
810-3 (Hallintopalvelut)						
Tuotot	113 891	97 000	87 900	87 900	-9 100	-9,4 %
Valmistus omaan käyttöön	334	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-899 411	-953 800	-947 900	-952 000	1 800	-0,2 %
Toimintakate	-785 186	-856 800	-860 000	-864 100	-7 300	0,9 %
830-3 (Yhteiskuntatekniset palvelut)						
Tuotot	483 675	485 500	471 700	471 700	-13 800	-2,8 %
Valmistus omaan käyttöön	16 745	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-1 080 336	-1 094 500	-1 122 700	-1 124 300	-29 800	2,7 %
Toimintakate	-579 916	-609 000	-651 000	-652 600	-43 600	7,2 %
855-3 (Vesihuoltolaitos)						
Tuotot	1 181 930	1 213 000	1 304 700	1 304 700	91 700	7,6 %
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-792 985	-869 100	-889 200	-896 700	-27 600	3,2 %
Toimintakate	388 945	343 900	415 500	408 000	64 100	18,6 %
870-3 (Tilapalvelu)						
Tuotot	2 608 832	2 860 400	2 811 200	2 811 200	-49 200	-1,7 %
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-2 265 942	-2 141 100	-2 210 700	-2 211 300	-70 200	3,3 %
Toimintakate	342 890	719 300	600 500	599 900	-119 400	-16,6 %
81-4 YHTEENSÄ						
Tuotot	4 388 328	4 655 900	4 675 500	4 675 500	19 600	0,4 %
Valmistus omaan käyttöön	17 079	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-5 038 674	-5 058 500	-5 170 500	-5 184 300	-125 800	2,5 %
Toimintakate	-633 267	-402 600	-495 000	-508 800	-106 200	26,4 %
RAPORTTI YHTEENSÄ						
Tuotot	10 502 877	11 013 300	11 034 300	11 056 300	43 000	0,4 %
Valmistus omaan käyttöön	17 079	0	0	0	0	0,0 %
Kulut	-52 365 055	-53 487 600	-54 387 000	-54 469 300	-981 700	1,8 %
Toimintakate	-41 845 099	-42 474 300	-43 352 700	-43 413 000	-938 700	2,2 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Kunnanvaltuusto

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä	1. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä 2. Alle 25-vuotiaiden toimeentulotukea saavien määrä 3. Peruskoulun päättäneiden tilanne	1. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä (vuosikeskiarvo) on pienempi kuin vuonna 2015. 2. Alle 25-vuotiaiden toimeentulotukea saavien määrä vähenee vuoden 2015 vastaavaan verrattuna. 3. Vuonna 2016 peruskoulunsa päättäneistä jokainen on vuoden lopussa jatkokoulutuksessa, työssä tai aktivointitoimenpiteiden piirissä.
Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutosten valmistautuminen ja osallistuminen	Päätöksenteko kunnalta edellytyistä toimenpiteistä ja kunnan osallistumisesta	Valtuusto hyväksyy vuoden 2016 aikana kunnan kannanotot sote-uudistusta koskeviin valtakunnallisiin linjauksiin ja esityksiin. Valtuusto hyväksyy keväällä 2016 kunnan kannan ja osallistumisen Kanta-Hämeessä toteutettaviin uudelleenjärjestelyihin.
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Ostopalveluita, palveluseteliä yms. käytetään valtuuston päätösten mukaisesti täydentämään ja/tai korvaamaan omaa palvelutuotantoa.	1. Palvelusetelin käyttöönotto. 2. Kuntien välisiä yhteistyömuotoja koskeva päätöksenteko.	1. Palvelusetelin käyttö laajennetaan perusturva-toimen palveluihin (tilapäinen kotihoito, säännöllinen kotihoito ja tilapäinen lapsiperheiden kotipalvelu) seudullisen ja kuntakohtaisen valmistelun perusteella vuoden 2016 aikana. 2. Valtuusto päättää vuoden 2016 aikana kunnan osallistumisesta seudulliseen tai maakunnalliseen ruokapalveluiden yhteistyöhankkeeseen.
Tasapainoinen ja hallittu väestönkasvu	Nettoväestömäärän muutos 31.12.2015 verrattuna	Tyydyttävä taso: asukasmäärä kasvaa Hyvä taso: asukasmäärä kasvaa 0,5-1,0 %
Talouden tasapainottaminen	1. Tilinpäätös 2016 2. Talousarvio 2017 ja taloussuunnitelma 2018-2019	1. Tulos on vähintään talousarvion mukainen ja investoinnit toteutuvat enintään talousarvion mukaisina. 2. Vuoden 2016 aikana kunnanhallitus valmistelee valtuuston päätettäväksi linjaukset, joilla kuntalain edellyttämä talouden tasapaino saavutetaan. Kunnanhallitus asettaa valmistelua varten luottamushenkilöistä koostuvan taloustyöryhmän.
Kaavoituksen eteneminen suunnitelmallisesti	Monnin asemakaavoitus	Monnin osa-aluetta koskeva asemakaavatyö etenee hyväksymisvaiheeseen.
Elinkeino-ohjelman mukaisten toimenpiteiden toimeenpano	Uusien yritysten sijoittuminen kuntaan ja nykyisten vahvistuminen.	Yhteisöveroa kuntaan maksaneiden yritysten lukumäärä vuonna 2016 on suurempi kuin vastaava luku vuonna 2015.
Kuntastrategia päivitetään	Päivitetty kuntastrategia	Valtuusto hyväksyy päivitetyn kuntastrategian vuonna 2016.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

10 Kunnanvaltuusto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Koko kuntaa ja kuntakonsernia koskevat valtuustotason tavoitteet on esitetty ohessa.

Kunnanvaltuusto tekee vuoden 2016 aikana päätökset sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneselvityksen pohjalta.

Kunnanvaltuustolla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-54,0	-52,3	-55,0	-55,0	-55,8	-56,6
Sis. menot	-4,0	-6,2	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
Menot yht.	-58,0	-58,5	-58,5	-58,5	-59,3	-60,1
muutos-%			0,0 %	0,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-58,0	-58,5	-58,5	-58,5	-59,3	-60,1

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	0	0	0	0	0	0
Maksutuotot	0	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Henkilöstökulut	-33 262	-33 900	-33 900	-33 900	-34 375	-34 856
Palvelujen ostot	-21 938	-22 800	-21 400	-21 400	-21 700	-22 003
Aineet ja tarvikkeet	-2 843	-1 800	-3 200	-3 200	-3 245	-3 290
Avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratulot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-58 043	-58 500	-58 500	-58 500	-59 319	-60 149
Toimintakate	-58 043	-58 500	-58 500	-58 500	-59 319	-60 149

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

20 Keskusvaalilautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tulosalue vaalit sisältää kuntavaalien, eduskuntavaalien, presidentinvaalien, europarlamenttivaalien ja kansanäänestysten järjestämisen.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Suunnitelmakaudella pidetään kuntavaalit 9.4.2017.

Toiminnallinen tavoite: Vaalien ja mahdollisen kansanäänestyksen onnistunut järjestäminen.

Keskusvaalilautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-10,9	-12,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. menot	-0,6	-0,9	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Menot yht.	-11,5	-13,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
muutos-%			-96,2 %	-96,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	13,3	13,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	13,3	13,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	1,8	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	13 276	0	0	0	0	0
Maksutuotot	0	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	0	13 300	0	0	0	0
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Toimintatuotot	13 276	13 300	0	0	0	0
Henkilöstökulut	-7 235	-9 800	0	0	0	0
Palvelujen ostot	-3 463	-3 000	-500	-500	-507	-514
Aineet ja tarvikkeet	-820	-500	0	0	0	0
Avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokrakulut	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-11 518	-13 300	-500	-500	-507	-514
Toimintakate	1 758	0	-500	-500	-507	-514

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

30 Tarkastuslautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestäjänä kunnan tarkastuslautakunta vastaa tarkastuksen resurssista. Tarkastusviranomaisena tarkastuslautakunta vastaa valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumisen arvioinnista ja toisaalta kontrolloi sitä, että kunnan tilintarkastus toteutetaan hyvän kunnallisen tilintarkastustavan edellyttämällä tavalla.

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja yhdessä tuottavat sellaisia tarkastusarvioiteja ja -raportteja, että ne tukevat hallinnon ja talouden asianmukaista hoitamista mutta toisaalta varmistavat riittävällä tavalla niiden oikeellisuutta ja tuloksellisuutta.

Toiminnalliset tavoitteet:

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja suorittavat vuoden 2016 toukokuun loppuun mennessä toimintavuoden 2015 talouden ja hallinnon arvioinnin ja tarkastuksen sekä antavat työstään valtuustolle tarkastuslautakunnan osalta arviointikertomuksen ja tilintarkastuksen osalta tilintarkastuskertomuksen. Ulkoista tilintarkastusta suoritetaan tarkastuslautakunnan hyväksymän tarkastussuunnitelman ja -ohjelman mukaisesti.

TALOUSSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-27,2	-26,9	-26,9	-26,9	-27,3	-27,7
Sis. menot	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Menot yht.	-27,5	-27,1	-27,1	-27,1	-27,5	-27,9
muutos-%			0,0 %	0,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-27,5	-27,1	-27,1	-27,1	-27,5	-27,9

TULOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	0	0	0	0	0	0
Maksutuotot	0	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Toimintatuotot	0	0	0	0	0	0
Henkilöstökulut	-4 328	-6 900	-6 900	-6 900	-6 997	-7 095
Palvelujen ostot	-23 125	-20 200	-20 200	-20 200	-20 483	-20 770
Aineet ja tarvikkeet	-62	0	0	0	0	0
Avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratulot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	0	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-27 515	-27 100	-27 100	-27 100	-27 479	-27 864
Toimintakate	-27 515	-27 100	-27 100	-27 100	-27 479	-27 864

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

41 Kunnanhallitus

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Eri toimielimiin nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty kunkin toimielimen kohdalla. Alla on esitetty kunnanhallitukseen nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet. Palvelukeskuksia käsittelevissä talousarvion osissa on esitetty myös operatiivisia tunnuslukuja, tavoitteita ja painopistealueita, joilla ei ole erikseen sitovuutta lautakuntaan nähden.

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Kuntalaisten ja palveluiden käyttäjien vaikutusmahdollisuuksia kehitetään	Kehittämishankkeet	1. Käyttäjädemokratiaa vahvistetaan erityisesti perusturvatoimimessa. 2. Nuorisovaltuuston toiminta ja mm. osallistuminen valtuuston ja lautakuntien kokouksiin alkaa ja vakiinnutetaan. 3. Kansalaisen asiointitili otetaan vuonna 2016 käyttöön varhaiskasvatuksen ja koulutoimen hakemusasioissa.
Hankintojen optimointi ja sopimusriskien hallinta	Hankintaohjeen päivitys	Hankintaohje päivitetään ja hankintojen valvontaa tehostetaan.
Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpito	Henkilöstöstrategia: Sairauspoissaolojen ja työtapaturmien määrä	Tyydyttävä taso: Määrä vuoden 2015 tasolla. Hyvä taso: Määrä vähenee vuoden 2015 tasosta 5 %:lla.
Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpito	Henkilöstökysely	Vuonna 2015 toteutetun henkilöstökyselyn tulokset käsitellään ja toimenpiteet muotoillaan ja toteutetaan vuodesta 2016 alkaen.
Talouden tasapainon säilyminen	Toimintamenojen kasvu vuodesta 2015	Toimintamenojen kasvu on enintään talousarvion mukainen, ylitysuhiin reagoidaan välittömästi.
Kunnan asuintonttien kysyntä kasvaa	Myytyjen tai vuokrattujen tonttien määrä	Kunta myy tai antaa vuokralle vähintään 10 asuintonttia/vuosi

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

41 Kunnanhallitus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Kunnanhallituksen vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: kunnanhallitus ja ylin johto ja kuntien yhteistoiminta. Kunnanhallitus vastaa lisäksi Hallinto ja sisäiset palvelut sekä Elinkeinot ja kehittäminen - palvelukeskuksen tuloarvioista ja määrärahoista sekä palvelukeskuksille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

Kunnanhallituksella on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-406,2	-384,8	-379,1	-385,1	-390,6	-396,2
Sis. menot	-13,1	-12,8	-8,9	-8,9	-8,9	-8,9
Menot yht.	-419,3	-397,6	-388,0	-394,0	-399,5	-405,1
muutos-%			-2,4 %	-0,9 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	56,0	307,3	307,3	307,3	309,1	311,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	56,0	307,3	307,3	307,3	309,1	311,0
Netto	-363,3	-90,3	-80,7	-86,7	-90,4	-94,1

TULOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	2 525	100	100	100	101	101
Maksutuotot	0	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	6 666	0	0	0	0	0
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	46 764	307 200	307 200	307 200	309 043	310 897
Toimintatuotot	55 955	307 300	307 300	307 300	309 144	310 999
Henkilöstökulut	-180 994	-175 700	-159 200	-165 200	-167 513	-169 858
Palvelujen ostot	-220 556	-206 800	-210 100	-210 100	-213 041	-216 024
Aineet ja tarvikkeet	-1 163	-500	-1 100	-1 100	-1 115	-1 131
Avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratulot	-4 059	-4 700	-4 900	-4 900	-4 969	-5 038
Muut toimintakulut	-12 519	-9 900	-12 700	-12 700	-12 878	-13 058
Toimintakulut	-419 291	-397 600	-388 000	-394 000	-399 516	-405 109
Toimintakate	-363 336	-90 300	-80 700	-86 700	-90 372	-94 111

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

41 Kunnanhallitus

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Kunnanhallitus vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon rakennetta koskevan selvityksen valmistelutyöstä.

Kunnanhallitus vastaa myös kuntastrategiaa täydentävän henkilöstöstrategian sekä konserniohjeen, omistajapolitiikan ja hallintosäännön uudistamisesta vuoden 2015 kuntalain mukaisesti.

Kunnanhallituksen vastuulla on koko kunnan talouden seuranta ja ohjeistus siten, että vuoden 2016 tulos muodostuu vähintään talousarvion mukaiseksi.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Kunnanhallitus
Kunnanhallitus ja ylin johto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tämä tulosalue sisältää seuraavat toiminnot: kokoukset, toimikunnat, edustus ja huomionsoitukset sekä kunnanjohtaja.

Vastuuhenkilö on kunnanjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Kunnanhallituksen ja ylimmän johdon keskeiset tehtävät valtuuston hyväksymän strategian toteuttamisessa:

Kunnanhallituksella ja kunnanjohtajalla on kokonaisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valtakunnalliseen uudistukseen liittyvästä kunta-, seutu- ja maakuntakohtaisesta valmistelusta. Tavoitteena pidetään, että valtuusto voi tehdä tähän liittyvät päätöksensä vuoden 2016 aikana.

Kunnan talouden seuranta ja ohjeistus niin, että vuoden 2016 tulos muodostuu vähintään talousarvion mukaiseksi.

Kunnallisten palvelujen palveluverkon ja palvelujen tuotantotapojen uudistaminen vastaamaan tulevia palvelutarpeita siten, että kunnalliset palvelut tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Kuntalaisille järjestetään yksi tiedotus- ja keskustelutilaisuus kunnan asioista vuoden aikana.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-375,4	-359,8	-354,1	-360,1	-365,3	-370,5
Sis. menot	-13,1	-12,8	-8,9	-8,9	-8,9	-8,9
Menot yht.	-388,4	-372,6	-363,0	-369,0	-374,2	-379,4
muutos-%			-2,6 %	-1,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	56,0	307,3	307,3	307,3	309,1	311,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	56,0	307,3	307,3	307,3	309,1	311,0
Netto	-332,5	-65,3	-55,7	-61,7	-65,0	-68,4

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Kunnanhallitus
Kuntien yhteistoiminta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on kunnanjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

TAVOITTEET JA KEINOT

Sitovat tulostavoitteet:

Hausjärven kunta osallistuu HHT-kasvukäytäväsopimuksen mukaiseen kehittämiseen, Vanajavesikeskuksen toimintaan, maakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeen kolmanteen vaiheeseen sekä talousalueyhteistyöhön.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-30,8	-25,0	-25,0	-25,0	-25,4	-25,7
Sis. menot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot yht.	-30,8	-25,0	-25,0	-25,0	-25,4	-25,7
muutos-%			0,0 %	0,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-30,8	-25,0	-25,0	-25,0	-25,4	-25,7

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

45 Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus sisältää seuraavat vastuualueet: 1) keskitetty henkilöstöhallinto, 2) hallinnon sisäiset palvelut ja 3) ruoka- ja siivouspalvelut.

Vastuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskuksella on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-2 425,2	-3 252,1	-3 370,9	-3 376,4	-3 426,7	-3 477,7
Sis. menot	-218,6	-214,6	-216,5	-216,5	-216,5	-216,5
Menot yht.	-2 643,8	-3 466,7	-3 587,4	-3 592,9	-3 643,2	-3 694,2
muutos-%			3,5 %	3,6 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	269,8	353,1	161,0	161,0	174,0	187,0
Sis. tulot	1 989,6	1 887,2	1 983,9	1 998,3	1 998,3	1 998,3
Tulot yht.	2 259,4	2 240,3	2 144,9	2 159,3	2 172,3	2 185,3
Netto	-384,4	-1 226,4	-1 442,5	-1 433,6	-1 470,9	-1 508,9

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	2 164 092	2 147 300	2 055 900	2 070 300	2 082 722	2 095 218
Maksutuotot	162	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	89 749	93 000	89 000	89 000	89 534	90 071
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	5 442	0	0	0	0	0
Toimintatuotot	2 259 445	2 240 300	2 144 900	2 159 300	2 172 256	2 185 289
Henkilöstökulut	-1 415 780	-2 226 100	-2 198 000	-2 203 500	-2 234 349	-2 265 630
Palvelujen ostot	-608 756	-641 200	-752 200	-752 200	-762 731	-773 409
Aineet ja tarvikkeet	-479 724	-456 400	-485 400	-485 400	-492 196	-499 086
Avustukset	0	0	0	0	0	0
Vuokratulot	-137 256	-142 700	-144 500	-144 500	-146 523	-148 574
Muut toimintakulut	-2 329	-300	-7 300	-7 300	-7 402	-7 506
Toimintakulut	-2 643 845	-3 466 700	-3 587 400	-3 592 900	-3 643 201	-3 694 205
Toimintakate	-384 400	-1 226 400	-1 442 500	-1 433 600	-1 470 945	-1 508 916

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus
Keskitetty henkilöstöhallinto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Keskitetty henkilöstöhallinto sisältää seuraavat toiminnot: 1) henkilöstöhallinto, 2) henkilöstöedut ja 3) työsuojelu ja yhteistoiminta.

Palkanlaskentapalvelut hankitaan RHL-Data Oy:ltä.

Vastuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Vahvistetaan työsuojelun toiminnallista perustaa ja kokonaisvaltaista työskentelyä uudentyypin työsuojelun toimintaohjelman avulla. Selkeytetään eri toimijoiden vastuita työturvallisuuden edistämiseksi.
2. Henkilöstöstrategian päivitykset otetaan käyttöön. Päivitetty asiakirja noudattaa 2013 syksyllä vahvistetun uuden kuntastrategian mukaisia painopisteitä ja linjauksia.
3. Päivitetään yhdenvertaisuussuunnitelma, jonka tavoitteita tuetaan tarvittaessa koulutuksella.
4. Syksyllä 2015 järjestetyn henkilöstökyselyn tulosten perusteella laaditaan kehittämissiisakirja, johon kootaan tarvittavia lyhyt- ja pitkäkestoisia toimenpiteitä toimiala- ja yksikkökohtaista jatkotyöskentelyä varten.
5. Vahvistetaan säännöllisten kehityskeskustelujen roolia kunnan työnantajapolitiikassa. Tavoitteena on, että kaikki toistaiseksi voimassa olevassa palvelussuhteessa olevat käyvät esimiehensä kanssa kehityskeskustelun vuosittain.
6. Pyritään ehkäisemään sairauspoissaoloja ja erityisesti niiden pitkittymistä. Toiminta perustuu tiiviiseen yhteistyöhön työterveyshuollon kanssa. Myös työtapaturmien vähentämiseen kiinnitetään huomiota.
7. Työterveyshuollon toimintaa kehitetään ottaen huomioon kustannuskehitys. Tiivistetään tilaajarengastyypistä yhteistyötä kunnan käyttämän työterveyshuollon palveluntuottajan muiden asiakkaiden (Riihimäen kaupunki ja Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä) kanssa. Työterveyshuollon palveluntuottajan vaihdetaan 1.5.2016 alkaen kunnan osittain omistamaan palveluntuottajaan. Vaihdoksen yhteydessä huolehditaan työterveyshuollon jatkumon säilymisestä edelliseltä palveluntuottajalta, hyvästä laadusta, tehokkuudesta, kustannuskehityksestä ja tiedotuksesta.
8. Jatketaan toimenpiteitä palkan tehtävä- ja henkilökohtaisten osien määrätymisperusteiden selkeyttämiseksi. Päämääränä on edistää henkilöstön yhdenvertaisuutta ja luottamusta työnantajapolitiikan johdonmukaisuuteen sekä toisaalta luoda edellytyksiä yhteismitalliseen palkkarakenteeseen tulevia seudullisia uudistuksia silmällä pitäen. Työskentely perustuu seudulliseen yhteistyöhön.
9. Valmistaudutaan erilaisiin kunnallisten palveluiden ja toimintojen järjestämismalleihin ja kuntarakenteeseen mahdollisesti tulossa oleviin muutoksiin henkilöstöhallinnon ja henkilöstöpolitiikan näkökulmasta.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus
Keskitetty henkilöstöhallinto

Sitovat tulostavoitteet:

Työsuojelun toimintaohjelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma vahvistetaan kunnan toimielimissä.

Sairauspoissaoloja ja erityisesti niiden pitkittymistä ehkäiseviä toimenpiteitä kehitetään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Tehdään uuden työterveyshuollon palveluntuottajan kanssa sopimus ja työterveyshuollon toimintasuunnitelma vuodelle 2016 siten, että palveluiden vaikuttavuus ja kustannukset vastaavat kunnan ajankohtaista taloustilannetta.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-383,8	-1 291,8	-1 308,4	-1 308,5	-1 326,8	-1 345,4
Sis. menot	-1,6	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Menot yht.	-385,4	-1 291,9	-1 308,5	-1 308,6	-1 326,9	-1 345,5
muutos-%			1,3 %	1,3 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	105,3	112,5	105,5	105,5	106,1	106,8
Sis. tulot	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	105,6	112,5	105,5	105,5	106,1	106,8
Netto	-279,8	-1 179,4	-1 203,0	-1 203,1	-1 220,8	-1 238,7

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus
Hallinnon sisäiset palvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinnon sisäiset palvelut sisältää seuraavat toiminnot: 1) hallinto, 2) kopiointi ja postitus, 3) tieto- ja viestintätekniikka, 4) toimistotarvikevarasto ja 5) kansainvälinen toiminta.

Kansainvälinen toiminta käsittää kunnan suhteet ulkomailla sijaitseviin ystävyyskuntiin ja muun kansainvälisen toiminnan. Kouluilla ja muilla kunnan toimintayksiköillä voi lisäksi olla omaa kansainvälistä toimintaa, esim. oppilasvaihtoa. Nämä toiminnot sisältyvät kyseisen toimialan talousarvioon.

Toimistotarvikevarasto toimii kirjanpidollisesti varsinaisena varastona (tasetilillä).

Atk-tukiea ja eräitä muita tieto- ja viestintätekniikan palveluita hankitaan RHL-Data Oy:ltä. Puhelunvälitys ostetaan ulkopuoliselta toimijalta yhdessä Riihimäen kaupungin, Lopen kunnan ja Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän kanssa.

Lähes kaikki esityslista-aineistoihin liittyvä kopiointi- ja postitustyö hankitaan Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön (HRAKS) työpajalta.

Vastuualueen henkilöstöresurssia on vuosta 2013 lähtien supistettu 2 henkilötyövuodella.

Vastuuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Hallinnon ja sisäisten palveluiden toimintamalleja ja työskentelytapoja kehitetään silmälläpitäen varsinkin mahdollisuuksia sähköisten ja mobiilien ratkaisujen laajamittaisempaan hyödyntämiseen. Kansalaisen asiointitili otetaan käyttöön. Se tarjoaa tietoturvallisen kanavan päätösten ja tiedoksiantojen sähköiseen toimittamiseen kansalaisille ja kaksisuuntaisen viestintään kansalaisten kanssa.
2. Olemassa olevien atk-ohjelmien hyödyntämistä tehostetaan, ja niitä koskevaan kehitystyöhön osallistutaan ensisijaisesti RHL-Data Oy:n puitteissa. Keskeisiä foorumeita ovat henkilöstöhallinnon Populus-tiimi ja vastaava tieto- ja viestintätekniikan työryhmä.
3. Kunnan arkistonmuodostuksen ja sitä koskevien suunnitelmien kehittämistä jatketaan arkistolaitoksen antamien sähköisen arkistonmuodostuksen eAMS-määritysten mukaisesti.
4. Vuodenvaihteessa 2016 käyttöönotettujen uusien www-sivujen sisällöntuotantoa jatketaan perustana asiakkaan ja kuntalaisen helpon ja riittävän tiedonsaannin näkökulma.
5. Kansainvälisessä toiminnassa jatketaan ystävyyskuntasuhteen ylläpitämistä virolaisen Väike-Maarjan kunnan ja japanilaisen Naien kunnan kanssa. Kunnan taloudellisen tilanteen vuoksi kansainväliseen toimintaan varataan niukasti määrärahoja, joten mainittavaa ystävyyskuntatoimintaa ei käytännössä harjoiteta.

Sitovat tulostavoitteet:

Arkistonmuodostusta ja sitä koskevia suunnitelmia kehitetään.

Kunnan www-sivujen sisällöntuotantoa jatketaan.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus
Hallinnon sisäiset palvelut

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-384,1	-377,8	-396,4	-397,1	-403,4	-409,7
Sis. menot	-53,8	-48,1	-51,0	-51,0	-51,0	-51,0
Menot yht.	-437,9	-425,9	-447,4	-448,1	-454,4	-460,7
muutos-%			5,0 %	5,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	17,4	6,6	6,6	6,6	6,9	7,1
Sis. tulot	40,0	41,0	37,9	37,9	37,9	37,9
Tulot yht.	57,3	47,6	44,5	44,5	44,8	45,0
Netto	-380,6	-378,3	-402,9	-403,6	-409,6	-415,7

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus
Ruoka- ja siivouspalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Ruoka- ja siivouspalvelut sisältää kunnan eri toimipisteisiin järjestettävät ruoka- ja siivouspalvelut. Vastuhenkilö on ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- 1) Kustannuslaskennan kehittäminen. Kustannuslaskennan perustana hyödynnetään tarkoituksenmukaista ruoka- ja siivouspalveluiden toiminnan tuotteistusta. Jatkuvasti kehittyvä kustannuslaskenta mahdollistaa muun muassa toiminnan panos-tuotossuhteen aiempaa realistisemmän vertailun ulkoisiin toimijoihin ja tukee pyrkimyksiä työn tuottavuuden parantamiseen.
- 2) Muutokset kohteissa. Koulujen, varhaiskasvatuksen ja vanhustenhuollon ruoka- ja siivouspalveluiden toteutuneissa muutoksissa vahvistetaan henkilöstöä työssä jaksamisessa.
- 3) Asiakaspalvelun ja toiminnan laadunvarmistus. Jatketaan palautejärjestelmän kehittämistä, jotta ruoka- ja siivouspalveluiden käyttäjät voivat onnistuneesti välittää kokemuksia ja toiveita yksikön johdolle ja jotta johto on tietoinen käyttäjien tarpeista. Vahvistetaan yksikön toiminnallista yhtenäisyyttä.
- 4) Seudullisen ja alueellisen yhteistyön mahdollisuuksien kartoittaminen ja yhteistyön selvittäminen.

Sitovat tulostavoitteet:

Ruoka- ja siivouspalvelujen kustannuslaskennan kehittäminen ja työn tuottavuuden parantaminen.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-1 657,3	-1 582,5	-1 666,1	-1 670,8	-1 696,5	-1 722,6
Sis. menot	-163,2	-166,4	-165,4	-165,4	-165,4	-165,4
Menot yht.	-1 820,5	-1 748,9	-1 831,5	-1 836,2	-1 861,9	-1 888,0
muutos-%			4,7 %	5,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	147,1	234,0	48,9	48,9	61,0	73,1
Sis. tulot	1 949,4	1 846,2	1 946,0	1 960,4	1 960,4	1 960,4
Tulot yht.	2 096,5	2 080,2	1 994,9	2 009,3	2 021,4	2 033,5
Netto	276,0	331,3	163,4	173,1	159,4	145,5

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

48 Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus sisältää seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut sisältäen talouden suunnittelun ja seurannan, elinkeinon kehittäminen ja ympäristölautakunta.

Vastuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskuksen tehtävä on edistää ja kehittää kunnassa asumista ja yrittämistä. Tätä tehtävää palvelukeskus toteuttaa ympäristöä ja kunnan erityispiirteitä kunnioittaen, yhdessä eri toimijoiden kanssa paikallisesti ja seudullisesti. Lisäksi palvelukeskuksen tehtäviin kuuluu taloushallinto ja hankintojen koordinointi.

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskuksella on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-1 634,0	-1 786,7	-1 782,5	-1 789,0	-1 814,7	-1 840,7
Sis. menot	-38,5	-42,4	-45,6	-45,6	-45,6	-45,6
Menot yht.	-1 672,6	-1 829,1	-1 828,1	-1 834,6	-1 860,3	-1 886,3
muutos-%			-0,1 %	0,3 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	401,1	414,1	387,2	387,2	389,6	391,9
Sis. tulot	8,0	6,8	0,0	6,8	6,8	6,8
Tulot yht.	409,1	420,9	387,2	394,0	396,4	398,7
Netto	-1 263,5	-1 408,2	-1 440,9	-1 440,6	-1 463,9	-1 487,6

TUOSLASKELMA	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	10 540	7 800	8 200	8 200	8 249	8 299
Maksutuotot	201 783	190 500	172 000	172 000	173 032	174 070
Tuet ja avustukset	179 701	206 900	206 900	206 900	208 141	209 390
Vuokratuotot	0	0	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	17 033	15 700	100	6 900	6 941	6 983
Toimintatuotot	409 057	420 900	387 200	394 000	396 364	398 742
Henkilöstökulut	-852 599	-922 800	-965 900	-972 400	-986 014	-999 818
Palvelujen ostot	-782 117	-864 300	-814 400	-814 400	-825 802	-837 363
Aineet ja tarvikkeet	-9 805	-8 700	-11 300	-11 300	-11 458	-11 619
Avustukset	-2 800	-5 000	-5 000	-5 000	-5 070	-5 141
Vuokratulot	-23 363	-27 700	-30 800	-30 800	-31 231	-31 668
Muut toimintakulut	-1 902	-600	-700	-700	-710	-720
Toimintakulut	-1 672 586	-1 829 100	-1 828 100	-1 834 600	-1 860 284	-1 886 328
Toimintakate	-1 263 529	-1 408 200	-1 440 900	-1 440 600	-1 463 920	-1 487 586

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

ELKEET-palvelukeskuksen hallintopalvelut-tulosalue sisältää talouden suunnittelun ja seurannan sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan. Hallintopalvelut myös vastaa kirjanpidon järjestämisestä, rahoituksen riittävydestä ja kassavarojen sijoittamisesta ja rahoitusriskien hallinnasta. Hallintopalvelut myös koordinoi kunnan hankintoja.

Hallintopalveluissa vastuuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Kunnan taloushallintopalvelut ostetaan RHL-Data Oy:ltä. Yhteistyö on alusta saakka toiminut hyvin. Olemassa olevien tietojärjestelmien ja toimintaprosessien kehitystyötä jatketaan yhteistyössä vastaamaan käyttäjäystävällistä ja tehokasta tiedonhallintaa. Manuaalisia työvaiheita pyritään karsimaan ja tekemään työ ”yhden tallennuksen” -periaatteella. RHL-Data Oy:n kanssa järjestetään vuosittain vakiintuneen käytännön mukaisesti kaksi seurantapalaveria, joissa käsitellään palvelukeskuksen palvelun ja taloushallinnon järjestelmien laatua sekä ja organisaatorajat ylittävien toimintojen sujuvuutta.

Yhdessä palvelukeskuksen kanssa tehdään toimenpiteitä, joilla tähdätään siihen, että aikaa myöten kaikki kunnan ostolaskut ovat verkkolaskuja.

Taloudellisen tilanteen seuraaminen ja siihen nopeasti reagoiminen edellyttävät laadukkaita seuranta- ja ennustemenetelmiä. Nykyisiä välineitä hyödynnetään tehokkaasti ja kehitetään uusia ennustemenetelmiä.

Sitovat tulostavoitteet on esitetty talousarviokirjassa kunnanhallituksen kohdalla.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-496,4	-484,2	-444,2	-444,4	-450,8	-457,2
Sis. menot	-9,7	-10,0	-10,1	-10,1	-10,1	-10,1
Menot yht.	-506,1	-494,2	-454,3	-454,5	-460,9	-467,3
muutos-%			-8,1 %	-8,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Sis. tulot	6,6	6,8	0,0	6,8	6,8	6,8
Tulot yht.	6,6	6,8	0,0	6,8	6,8	6,9
Netto	-499,5	-487,4	-454,3	-447,7	-454,0	-460,4

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Elinkeinojen kehittäminen

TEHTÄVÄN KUVAUS

Elinkeinojen kehittämiseen kuuluvat seuraavat toiminnot: elinkeinojen kehittäminen, markkinointi, EU- ja muut tuet, maataloustoimi, asuntotoimi, joukkoliikenne, seutulippu, työllistäminen ja siviilipalvelus.

Vastuhenkilö on hallinto- ja talousjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Suurimmat muutokset palvelukeskukseen vuonna 2016 kohdistuvat muutokset koskevat joukkoliikennettä Joukkoliikenteen järjestäminen ja rahoitus on muuttunut vuodesta 2014 alkaen ja uusia käytäntöjä tulee sovellettavaksi myöskin vuonna 2016. EU:n palvelusopimusasetuksen 1379/2007 (PSA) ja joukkoliikennelain (2009) siirtymäaika päättyy vaiheittain 30.6.2014-2.12.2019. Lakimuutosten tarkoituksena on markkinoiden avaaminen ja vapaa kilpailu. Vuonna 2014 on solmittu ensimmäinen ELY-Kunta -sopimus, jossa on määritellään mm. joukkoliikenteen tarjontaan liittyviä asioita, käytettävää lippujärjestelmä ja kunnan rahoitusosuutta ELYn ostamaan liikenteeseen. Kunta-ELY-sopimuksen mukaista yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa jatketaan ja henkilöliikennetyöryhmän työssä ollaan mukana.

Raideliikenteessä maaliskuussa 2016 tapahtuviin muutoksiin pyritään vaikuttamaan niin, että palvelutason alentaminen vaikuttaa mahdollisimman vähän työssäkäynti-, koululais-, opiskelija- ja asiointiliikenteeseen.

Joukkoliikenteen uudistunut toimintaympäristö merkitsee sitä, että jatkossa kunnan rahoitusosuus avoimesta joukkoliikenteestä tulee kasvamaan, mikäli nykyinen joukkoliikennetarjonta halutaan ylläpitää. Samalla tulee välttämättömäksi tarkastella kunnan eri kuljetustarpeita yhtenä kokonaisuutena ja suunnitella ja hankkia näitä kuljetuspalveluja yhdessä ja yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa.

Hausjärven kunta on solminut Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (HSL) kanssa lippuyhteistyösopimuksen, joka astui voimaan 1.1.2014 alkaen. Sopimuksen mukaan hausjärveläiset voivat ostaa HSL:n matkakortin ja ladata sille henkilökohtaisen kauslipun, jonka hinta on sama kuin HSL-alueen asukkaille. Toistaiseksi hausjärveläiset ovat käyttäneet etua rajoitetusti ja edun viestintää ja hyödyntämistä markkinoinnissa jatketaan vuonna 2016.

Vuonna 2015 päivitetyn elinkeino-ohjelman toimenpiteitä jatketaan vuonna 2016. Samoin jatketaan vuonna 2015 hyväksytyt yritysvaikutusten arviointiohjelman edellyttämiä arviointeja päätöksenteon yhteydessä. Hyvin toimivaa yhteistyötä jatketaan yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen kanssa. Yrittäjien palveluita tuotetaan erityisesti Yritysvoimala Oy:n kautta, mutta myös kunnassa voimavarojen mukaisesti. Kunta voi rahoittaa tapauskohtaisella harkinnallaan hausjärveläisen yrityksen First Round Oy:ltä hankkimia yrityshautomopalveluita.

Markkinoinnin pääkohteina ovat uudet asukkaat ja yrittäjät. Markkinointia tehdään myös seutuyhteistyönä yhdessä Riihimäen ja Lopen kanssa.

Kunta on mukana maaseudun palveluyritysten kehittämis- ja verkottumishankkeessa.

Maataloustoimen palvelut on tuottanut vuoden 2012 alusta lähtien Maaseutupalveluyksikkö Häme, joka toimii isäntäkuntamallisesti osana Janakkalan kunnan organisaatiota. Yksikön palvelutuotannon toimivuutta tarkastellaan seurantakokouksessa vuosittain. Tavoite on, että palvelutaso säilyy vähintään nykyisellä tasol-

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Elinkeinojen kehittäminen

la, palveluita ohjataan yhä enemmän sähköisiin palveluihin ja luonnollinen poistuma hyödynnetään kustannuskurissa. Toistaiseksi lähipalvelut tarjotaan vuoden 2014 tapaan.

Työllistämistä tehdään määrärahojen puitteissa. Työllistämistoimet sovitetaan yhteen perusturvan alaisuudessa toimivan työpajatoiminnan kanssa. Kunnan oman työllistämisen täydentäjäksi voidaan erillisillä päätöksillä valmistella erilaisia työllistämiskeinoja. Tällaisia ovat esimerkiksi yksittäisille yrityksille kohdistettu kuntalisätyyppinen työllistämiskannustin ja Hämeen Kylät ry:n Tarmokas -hanke, jossa yhdistys mahdollistaa sen, että kyläyhdistykset tai vastaavat voivat työllistää työttömiä työnhakijoita.

Kunnan kautta järjestettävien vuokra-asuntojen täyttöaste pyritään pitämään selvästi yli 90 %:ssa. Kunta-asunnot Oy:n kanssa järjestetään vakiintuneen käytännön mukaan tilaisuus, jossa yhtiön edustajat ja kunnan viranhaltijat keskustelevat asuntotoimen kehittämisestä.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-752,7	-885,9	-882,5	-885,2	-897,8	-910,5
Sis. menot	-11,3	-11,3	-12,0	-12,0	-12,0	-12,0
Menot yht.	-764,1	-897,2	-894,5	-897,2	-909,8	-922,5
muutos-%			-0,3 %	0,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	198,5	222,5	214,1	214,1	215,4	216,7
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	198,5	222,5	214,1	214,1	215,4	216,7
Netto	-565,6	-674,7	-680,4	-683,1	-694,4	-705,8

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Ympäristölautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Ympäristölautakuntaan kuuluvat toiminnot kaavoitus ja maankäytön suunnittelu, ympäristöasiat ja rakennusvalvonta ja hallinto.

Vastuhenkilö on kaavoituspäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Osayleiskaavoituksessa tavoitteena on Hikiä - kirkonkylän kaavan laatiminen. Kaavoitusohjelman mukaisten asemakaavojen, asemakaavamuutosten sekä osayleiskaavan laatiminen. Suunnitelmallinen maanhankinta ja kaavoitus

Kaavoitus ja maankäyttö

Hausjärven kaavoitustöitä laaditaan kunnanhallituksen linjaaman kaavoitusohjelman mukaisesti. Keskeisistä kaavoitustöistä on laadittu vuosille 2015-2017 kaavoitusohjelma, jonka kunnanhallitus on hyväksynyt.

Kasvualueiden maanhankinnassa on onnistuttu Monnissa ja Ryttylässä, mutta lisäalueita tarvitaan lähitulevaisuuden kasvualueilta. Maanhankintaneuvotteluissa keskitytään v. 2016 taajamien tulevaisuuden kasvusuunnille sijoittuville alueille Monniin. Lisäksi tavoitellaan Kantatie 54 ja Kappalaisentien varresta maanhankintaa osayleiskaavoituksessa esitettävälle maankäytölle. Taajamien kehittäminen vaatii jatkuvaa raaka-ainehankintaa tulevia kaavoitustarpeita varten.

Kaavoituksen tavoite on kaavoitusohjelman mukaisesti Hikiä-Kirkonkylän osayleiskaavan laadinta vuosina 2016 - 2017.

Asemakaavoituksessa on käynnissä useamman kaava-alueen muutostyöt. Uusien pientaloalueiden asemakaavoitustyöt keskittyvät Monniin. Kohteina ovat kunnan omistaman Monninkaarten sekä yksityisten maanomistajien kohdealueiden pientaloalueiden kaavoitustyöt. Yksityisten maanomistajien maiden kaavoitukset toteutetaan kaavasopimusperiaatteella. Asemakaavamuutoksia laaditaan lisäksi Oitin, Ryttylän ja Hikiän keskusta-alueille.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan toiminta painottuu lakisääteisiin tehtäviin. Merkittävä osuus työn kuvaan on rakentamiseen painottuva neuvontatyö. Rakennusluvitus painottuu suhdanteiden mukaisesti. Vuonna 2016 uudispientalorakentamisen arvioidaan lisääntyvän maltillisesti vuoden 2015 tasosta. Toimenpideluvat lisääntyvät lähinnä jätevesijärjestelmien luvitusten takia. Uudistuvat säädökset edellyttävät koulutusta sekä lisäävät neuvontatyön määrää.

Vuonna 2016 rakennusvalvonnessa työskentelee uusi rakennustarkastaja (100%), joka korvaa osaaikaeläkkeellä (60 % työaikaan) olleen ja 1.4.2016 eläkkeelle siirtyvän rakennustarkastajan. Hausjärven kunta ostaa lisäksi Lopelta 50 %:n osuutta yhteisestä rakennustarkastajan virasta.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Ympäristölautakunta

Ympäristötoimi

Ympäristön toiminta on lakisäätöistä luvitusta, neuvontaa ja valvontatyötä. Maa-ainesottoasioissa työ painottuu luvitukseen ja ottoalueiden toiminnan valvontaan. Ympäristöluvitusten määrä riippuu yritystoiminnan luvanvaraisuudesta. Ympäristötoimessa neuvonta on erittäin merkittävä osa työmäärästä. Toimintavuoden aikana valmistuu kunnan ympäristötoimen valvontasuunnitelma.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Ympäristölautakunnan alaiseen toimintaan on asetettu sitovia tavoitteita. Osa tavoitteista on valtuustoon nähden sitovia ja osa tavoitteista on kunnanhallitukseen nähden sitovia. Nämä tavoitteet on esitetty kunnanvaltuustoa ja kunnanhallitusta koskevassa talousarvion osassa. Ympäristölautakuntaan nähden ei ole asetettu sitovia tavoitteita.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-384,9	-416,6	-455,8	-459,4	-466,2	-473,0
Sis. menot	-17,5	-21,1	-23,5	-23,5	-23,5	-23,5
Menot yht.	-402,4	-437,7	-479,3	-482,9	-489,7	-496,5
muutos-%			9,5 %	10,3 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	202,5	191,6	173,1	173,1	174,1	175,2
Sis. tulot	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	203,9	191,6	173,1	173,1	174,1	175,2
Netto	-198,5	-246,1	-306,2	-309,8	-315,5	-321,3

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus
Ympäristölautakunta

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2014	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Asemakaavoitus						
- uudet pientalotontit	14	0	20	20	25	25
- tonttivaranto, asuintontit	55	55	55	55	72	62
- tonttivaranto, yritystontit	24	35	34	34	33	32
Rakennusvalvonta, luvitus						
- yhden asunnon talot (uudet)	10	15	15	15	20	20
- rivitalot (uudet)		1	1	1	1	1
- muut	113	100	100	100	100	100

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

51 Perusturvalautakunta

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Perusturvalautakuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty alla. Muut sitovat tavoitteet on esitetty sitovuustasonsa mukaisesti joko kunnanvaltuustoa tai -hallitusta koskevassa talousarvion osassa. Tulosalueiden kohdalla esitetyt operatiivisia tunnuslukuja, tavoitteita ja painopistealueita, joilla ei ole erikseen sitovuutta lautakuntaan nähden.

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Nuorten syrjäytymiskehityksen katkaiseminen.	Uusien työmuotojen kehittäminen HRAKS:n työpajan kanssa.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen.	Työntekijöiden osaamisen vahvistaminen perhevähikivallan puheeksi ottamisessa asiakastilanteissa.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Vanhusten kotona asumisen tukeminen. Toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto.	Toiminnanohjausjärjestelmä otetaan käyttöön kotihoidossa vuoden 2016 aikana.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktiivointi	Hyvä taso: 76 hlöä/kk Tyydyttävä taso: 90 hlöä/kk
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Lastensuojelutarpeen selvittäminen lain edellyttämässä määräajoissa.	Hyvä taso: yli 98 % ilmoituksista otettu käsittelyyn 7 arkipäivän kuluttua ilmoituksesta Tyydyttävä taso: 90-98 % ilmoituksista otettu käsittelyyn 7 arkipäivän kuluttua ilmoituksesta
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa. Siirtoviivemaksut.	Hyvä taso: Ei siirtoviivemaksuja. Tyydyttävä taso: Siirtoviivemaksuja on enintään 10 pv.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa. Asumispalvelun tarpeen selvittäminen ja palvelun tarjoaminen lakisääteisessä ajassa.	Hyvä taso: Asumispalvelun tarve selvitetään enintään 3 kk palvelutarpeen esiintulemisestä ja palvelu pysytään tarjoamaan enintään 3 kk:n kuukauden sisällä päätöksen tekemisestä.
Ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen	Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys.	Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevillä henkilöillä.

51 Perusturvalautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Perusturvalautakunnan vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: hallinto, sosiaalityö, vammaispalvelut, vanhus-
tenhuolto ja terveyspalvelut.

Perusturvalautakunnan strategia:

Tuemme kuntalaisia erilaisissa elämänvaiheissa ennaltaehkäisevästi, asiakaslähtöisesti ja palveluhenkisesti
järjestämällä lakisääteiset sosiaalipalvelut, käyttämällä vaihtoehtoisia palvelujen järjestämistapoja sekä tu-
kemalla omaehtoista vastuunottoa siten, että perusturvallisuus säilyy.

Perusturvalautakunnan eri tehtäväalueilla pyritään vastaamaan hyvinvointikertomuksesta nouseviin haas-
teisiin: ikääntyvän väestön palvelurakenne, nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäiseminen, vanhemmuuden
tukeminen, ehkäisevän työn kehittäminen ja avohuollon palveluihin resurssoiminen sekä tiivis yhteistyö.

Perusturvalautakunnan valtuustotason sitovia tavoitteita ovat: nuorten syrjäytymiskehityksen katkaisemi-
nen, 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi, lastensuojelutarpeen selvittäminen lain edellyt-
tämissä määrärajoissa ja toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa.

Perusturvalautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot.
Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

51 Perusturvalautakunta

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-26 775,6	-28 634,0	-27 530,8	-27 558,6	-27 957,1	-28 361,1
Sis. menot	-826,1	913,2	-890,0	-904,4	-904,4	-904,4
Menot yht.	-27 601,6	-27 720,8	-28 420,8	-28 463,0	-28 861,5	-29 265,5
muutos-%			2,5 %	2,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	2 274,1	2 290,4	2 457,3	2 457,3	2 472,1	2 487,0
Sis. tulot	9,3	0,0	14,2	14,2	14,2	14,2
Tulot yht.	2 283,5	2 290,4	2 471,5	2 471,5	2 486,3	2 501,2
Netto	-25 318,2	-25 430,4	-25 949,3	-25 991,5	-26 375,2	-26 764,3

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	61 359	10 000	10 000	10 000	10 060	10 120
Maksutuotot	1 628 769	1 615 000	1 755 700	1 755 700	1 766 234	1 776 832
Tuet ja avustukset	164 529	215 000	237 000	237 000	238 422	239 853
Vuokratuotot	310 289	346 800	429 300	429 300	431 876	434 467
Muut toimintatuotot	118 533	103 600	39 500	39 500	39 737	39 975
Toimintatuotot	2 283 479	2 290 400	2 471 500	2 471 500	2 486 329	2 501 247
Henkilöstökulut	-5 011 477	-4 906 600	-5 151 900	-5 179 700	-5 252 216	-5 325 747
Palvelujen ostot	-20 569 132	-20 652 700	-21 162 000	-21 176 400	-21 472 870	-21 773 490
Aineet ja tarvikkeet	-242 371	-228 400	-214 000	-214 000	-216 996	-220 034
Avustukset	-1 202 006	-1 406 600	-1 343 500	-1 343 500	-1 362 309	-1 381 381
Vuokratulut	-456 242	-497 800	-509 100	-509 100	-516 227	-523 455
Muut toimintakulut	-120 416	-28 700	-40 300	-40 300	-40 864	-41 436
Toimintakulut	-27 601 644	-27 720 800	-28 420 800	-28 463 000	-28 861 482	-29 265 543
Toimintakate	-25 318 165	-25 430 400	-25 949 300	-25 991 500	-26 375 153	-26 764 296

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinnon tulosalue sisältää seuraavat toiminnot: perusturvalautakunta ja sosiaalitoimisto.

Vastuhenkilö on perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Palvelujen järjestäminen ammattitaitoisen henkilöstön avulla toimialalle myönnettyjen määrärahojen puitteissa.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelurakenteen toimivuuden/kattavuuden varmistaminen/suunnittelu ja sote-rakennuudistuksessa aktiivisesti vaikuttaminen.

TAVOITTEET JA KEINOT

- Lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat toimenpiteet, lapsiperheiden ehkäisevät tukitoimet ja vanhusten kotona asumisen tukeminen
- Tiivis käytännön yhteistyö seutukunnallisesti ja eri hallintokuntien kesken.
- Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus ja pysyvyys.

TOIMINNALLISET MUUTOKSET

Hoivaosaston muuttaminen laitoshoidosta tehostetun asumispalvelun yksiköksi.
Päihdepalvelujen siirtyminen kunnalta Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymälle 1.1.2016 päihde- ja mielenterveyspalvelujen yhdistyessä.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-254,0	-235,5	-240,4	-245,1	-248,9	-252,7
Sis. menot	-20,8	-21,6	-22,8	-22,8	-22,8	-22,8
Menot yht.	-274,8	-257,1	-263,2	-267,9	-271,7	-275,5
muutos-%			2,4 %	4,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-274,7	-257,1	-263,2	-267,9	-271,7	-275,5

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Hallintopalvelut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
		5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2014	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Tehokkuus/taloudellisuus						
Sos.palvelut netto €/asukas	1 129	1 144	1 162	1 167	1 169	1 172
Terveyspalvelut netto €/asukas	1 740	1 725	1 787	1 787	1 791	1 795

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Sosiaalityö

TEHTÄVÄN KUVAUS

Sosiaalityö sisältää seuraavat tulosyksiköt: sosiaalityön henkilöstö, lastensuojelun avustukset, lasten ja nuorten sijaishuolto, muut lasten ja perheiden palvelut, päihdehuolto, toimeentulotuki, työpajat ja työvoiman palvelukeskus.

Vastuhenkilö on sosiaali- ja perhetyöntekijöiden työn sisältöön liittyvissä asioissa johtava sosiaalityöntekijä. Muilta osin vastuhenkilö on perusturvajohtaja, joka vastaa erityisesti ostopalvelujen käytöstä.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Lakisääteisten sosiaalityön palvelujen järjestäminen laadukkaasti ja kustannustietoisesti.
- Varhaisen tuen tukimuotojen kehittäminen ja vakiinnuttaminen.
- Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi.

STRATEGISET TAVOITETASOT

Lastensuojelutarpeen selvitykset saadaan tehtyä lakisääteisessä määräajassa.

- hyvä taso: 98-100 % ilmoituksista on otettu käsittelyyn 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta
- tyydyttävä taso: 90-97 % ilmoituksista on otettu käsittelyyn 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta.

Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen.

- työntekijöiden osaamisen vahvistaminen perheväkivallan puheeksi ottamisessa asiakastilanteissa.

yli 300 päivää työttömänä olleiden määrä.

- hyvä taso: 76 henkilöä/kk (kuukausien keskiarvon mukaan)
- tyydyttävä taso: 90 henkilöä/kk (kuukausien keskiarvon mukaan)

Nuorisotyöttömyyden kasvun pysäyttäminen.

- hyvä taso: alle 25-vuotiaiden työttömien määrä alenee vuodesta 2015.

TAVOITTEET JA KEINOT

- nuorten palvelujen suunnittelu, kehittäminen ja olemassa olevien palvelujen hyödyntäminen seudullisen toiminnan ja hankkeiden kautta: Ankkuritoiminta, Nuppi, nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden yhteistyöryhmä,
- Työpajatoiminnan paikallinen kehittäminen yhteistyössä toiminnasta vastaavan Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön kanssa.
- Nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäiseminen nuorten aktivointia tukevien työmenetelmien laajentamisen ja tiiviin yhteistyön avulla.
- Eläkeselvittelyjen jatkaminen yhteistyössä Hraks:n työpajojen, palvelukeskuksen, Attendon ja terveyskeskuksen kuntayhtymän kanssa.
- Vanhemmuuden tukeminen ja ehkäisevän työn vakiinnuttaminen Lounatuulen perhetyön, kotipalvelun perhetyön, sosiaalityön, neuvoloiden ja muiden yhteistyötahojen tiiviillä yhteistyöllä.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Sosiaalityö

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-3 043,2	-2 956,8	-3 016,7	-3 019,7	-3 062,6	-3 106,1
Sis. menot	-27,8	-34,6	-43,6	-43,6	-43,6	-43,6
Menot yht.	-3 071,0	-2 991,4	-3 060,3	-3 063,3	-3 106,2	-3 149,7
muutos-%			2,3 %	2,4 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	284,2	301,9	302,0	302,0	303,8	305,6
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	284,2	301,9	302,0	302,0	303,8	305,6
Netto	-2 786,9	-2 689,5	-2 758,3	-2 761,3	-2 802,4	-2 844,0

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
		11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2014	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Lastensuojelu						
Lastensuojeluilmoitukset	214	185	185	185	185	185
Lastensuojelun asiakkaat/v.	227	190	126	126	126	126
SHL:n mukaisen perhepalvelun asiakkaat	95	100	70	70	70	70
LSL:n mukaisen perhetyön asiakkaat	62	68	68	68	68	68
Sijoitetut lapset vuoden aikana	20	19	21	21	21	21
Sijoitetut lapset 31.12.	20	18	20	20	20	20
Jälkihuollon piirissä olevat /v.	3	5	9	9	9	9
Kasvatus- ja perheneuvolan suoritteet	959	1 070	1 070	1 070	1070	1 070
Aikuissosiaalityö						
Alle 25-v. lkm toimeentulotuessa	37	58	45	45	45	45
Toimeentulotukea saaneet ruokakunnat	222	240	225	225	225	225
yli 300 pv työttömänä olleiden määrä/kk (keskiarvo)	51	90	80	80	80	80
A-klinikan suoritteet	756	700	700	700	700	700

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Vammaispalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vammaispalveluihin kuuluvat tulosityksiköt kehitysvammahuolto ja muu vammaishuolto.

Vastuhenkilö on vammaispalvelusta vastaava sosiaalityöntekijä ja ostopalvelujen osalta perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Vammaishuollon palvelujen järjestäminen sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

TAVOITTEET JA KEINOT

- Vammaispalvelun asiakkaiden palvelusuunnitelmien tekeminen ja päivittäminen lain vaatimissa puitteissa.
- Vammaisten asumispalvelujen kehittäminen.
- Valmistellaan Jelppilän asumispalvelujen ja Vaahteran päivätoiminnan siirtoa kunnalle yhteistyössä Vammaisäätiön henkilöstön sekä Hausjärven kehitysvammaisten tukiyhdistyksen kanssa.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-2 658,4	-2 922,3	-2 814,5	-2 815,4	-2 855,1	-2 895,4
Sis. menot	-24,4	-22,7	-22,9	-22,9	-22,9	-22,9
Menot yht.	-2 682,8	-2 945,0	-2 837,4	-2 838,3	-2 878,0	-2 918,3
muutos-%			-3,7 %	-3,6 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	91,5	139,5	107,1	107,1	107,8	108,6
Sis. tulot	9,0	0,0	14,2	14,2	14,2	14,2
Tulot yht.	100,5	139,5	121,3	121,3	122,0	122,8
Netto	-2 582,2	-2 805,5	-2 716,1	-2 717,0	-2 756,0	-2 795,6

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
		--	3	3		
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2014	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Asumispalvelupäivät	14 536	15 300	14 000	14 000	14000	14 000
Vammaispalvelun asiakkaat /v.	178	196	178	178	178	178
Vaikeavammaisten kuljetus- palvelun asiakk./v	116	115	115	115	115	115

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Vanhustenhuolto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tulosalue käsittää tulosyksiköt kotipalvelu, omaishoidontuki, tukipalvelut, vanhusten päivätoiminta, ikäpiste, asumispalvelut ja muut asumispalvelut/ostopalvelut.

Vastuuhenkilö on kotihoidon, tukipalvelujen ja päivätoiminnan osalta kotipalvelunohjaaja. Ikäpisteen ja asumispalvelujen vastuuhenkilö on osastonhoitaja. Omaishoidon tuesta vastaa sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä. Ostopalveluista vastaa perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

- Vanhusten kotona asumisen tukeminen.
- Vanhuspalvelulain toteuttaminen.
- Vanhustenhuollon palvelurakenteen kokonaisuuden toimivuus.

STRATEGISET TAVOITETASOT

- Siirtoviivemaksut
hyvä taso: ei siirtoviivemaksuja.
tydyttävä taso: siirtoviivemaksuja on enintään 10 päivää/v.
- Asumispalvelun tarjoaminen lakisääteisessä ajassa
hyvä taso: asumispalvelu voidaan tarjota 3 kuukauden kuluessa asumispalvelupäätöksen tekemisestä
- Vanhusten kotona asumisen tukeminen. Toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto.
hyvä taso:
toiminnanohjausjärjestelmä otetaan käyttöön vuoden 2016 aikana

TAVOITTEET JA KEINOT

- Vanhustenhuollon palvelurakenteen toimivuutta parannetaan tarvittaessa pitkäaikaishoivapaikkojen lisäämisen, joustavan ja tiiviin yhteistyön avulla terveyskeskuksen kuntayhtymän kanssa.
- Kotihoidon mobiilin käyttöönotto.
- Hyvinvointia edistävät kotikäynnit.
- Ikäpisteen toiminnan selkeyttäminen.
- Hoivaosaston muuttaminen tehostetun asumispalvelun yksiköksi 1.1.2016 alkaen.
- Palvelusetelin käyttöön ottaminen.
- KUKUTUKU – kuule, kuuntele, tule kuulluksi hankkeen toteuttaminen 1.9.2015-30.4.2017.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Vanhustenhuolto

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-5 465,5	-5 402,0	-5 734,6	-5 753,8	-5 845,8	-5 939,0
Sis. menot	-753,1	-834,3	-800,7	-815,1	-815,1	-815,1
Menot yht.	-6 218,7	-6 236,3	-6 535,3	-6 568,9	-6 660,9	-6 754,1
muutos-%			4,8 %	5,3 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	1 898,4	1 849,0	2 048,2	2 048,2	2 060,5	2 072,9
Sis. tulot	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	1 898,7	1 849,0	2 048,2	2 048,2	2 060,5	2 072,9
Netto	-4 319,9	-4 387,3	-4 487,1	-4 520,7	-4 600,4	-4 681,3

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
		89,0	89,0	89,0	89,0	89,0
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2014	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Kotihoidon asiakkaat	161	150	150	150	150	150
Kotipalvelun käyntikerrat	34 060	33 200	36 500	36 500	36 500	36 500
Tukipalvelujen asiakkaat	158	150	120	120	120	120
Asumispalvelupäivät	30 082	27 450	35 800	35 800	35 800	35 800
Laitoshoitopäivät	5 111	6 460	2 200	2 200	2 200	2 200

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Perusturvalautakunta
Terveyspalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Terveyspalvelut sisältää Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän.

TOIMINNALLISET MUUTOKSET

Päihdepalvelujen siirtyminen kunnalta Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymälle 1.1.2016 päihde- ja mielenterveyspalvelujen yhdistyessä.

TALOUSSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-15 354,4	-15 291,0	-15 724,6	-15 724,6	-15 944,7	-16 168,0
Sis. menot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot yht.	-15 354,4	-15 291,0	-15 724,6	-15 724,6	-15 944,7	-16 168,0
muutos-%			2,8 %	2,8 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-15 354,4	-15 291,0	-15 724,6	-15 724,6	-15 944,7	-16 168,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

61 Sivistyslautakunta

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Sivistyslautakuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty alla. Muut sitovat tavoitteet on esitetty sitovuustasonsa mukaisesti joko kunnanvaltuustoa tai -hallitusta koskevassa talousarvion osassa. Tulosalueiden kohdalla esitetyt operatiivisia tunnuslukuja, tavoitteita ja painopistealueita, joilla ei ole erikseen sitovuutta lautakuntaan nähden.

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Varhaiskasvatus-, opetus-, oppilashuolto- ja terveydenhuoltohenkilöstön yhteistyö	Kuntakohtaisen ja seudullisen oppilas ja opiskelijaterveydenhuollon järjestäminen hyväksytyjen suunnitelmien mukaisesti. Hausjärven kunnan esi- ja perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelmien soveltaminen käytäntöön osaksi koulun arkea.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Liikuntakerhojen määrä	Liikunta- ja nuorisotoimi: 650 liikuntakerhotuntia Koulut: 340 kerhotuntia
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Lasten ja nuorten hyvinvointi. Päihdevaalistus yhteistyössä sidosryhmien kanssa (vanhempaintoimikunnat, urheiluseurat,...)	Jokaisella koululla on järjestetty vähintään yksi tilaisuus.
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen.	Jatko-opiskeluun päässeet Hausjärveltä päättötodistuksen saaneista (%).	Tyydyttävä taso 95 %, hyvä taso 98 %.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Lukio-opetuksen säilyminen kunnassa.	Hausjärven perusopetuksen päättötodistuksen saaneista, lukioon hakeutuvista nuorista, 45 % hakee oman kunnan lukioon. Hausjärven, Lopen ja Riihimäen seutulukiohankkeen toteuttaminen vuonna 2016 ja jatkotoimista päättäminen.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Opetussuunnitelman valmistelu	Osallistutaan seudullisen kuntien yhteiseen opetussuunnitelmatyöhön. Suunnitelmien valmistuminen ja käyttöönotto syyslukukauden alussa 2016.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Koulutilojen saneerauksiin ja tilantarpeisiin varautuminen	Oitin koulun hankesuunnitelma valmis vuoden 2016 aikana.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Kansalaisopiston palveluiden tarjoaminen kuntalaisille	Kansalaisopiston toiminnan järjestäminen 1.1.2017 alkaen. Tarvittavat suunnitelmat ja yhteistyö naapurikuntien kanssa selvitetty ja toiminnan jatkosta päätetty.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

61 Sivistyslautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Sivistyslautakunnan vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut, varhaiskasvatus, peruskoulu, toisen asteen koulutus, kulttuuri- ja museotoimi, liikunta- ja nuorisotoimi, kirjastotoimi sekä kansalaisopisto.

Sivistyslautakunnan toiminta-ajatus: Sivistyslautakunta vastaa toimialaansa kuuluvien palvelujen ajanmukaisesta, kustannus- ja arvotietoisesta järjestämisestä hausjärveläisille käytössä olevien voimavarojen mukaan.

Sivistyslautakunta pyrkii koko toimialaansa ohjatessaan ottamaan huomioon Hausjärven kunnan hyvinvointikertomusluonnoksen valmistelussa esiin tulleita asioita seuraavasti:

- **Koulujen henkilöstön, oppilashuollon henkilöstön ja kouluterveydenhuollon henkilöstön yhteistyön tiivistäminen.**

Tämä on jatkoa lautakunnan 2013 aloittamalle toiminnalle. Tarkoituksena on selkeyttää eri toimijoiden tehtäviä ja palveluja siten, että lapsi ja nuori osataan ohjata tarvittavien palveluiden piiriin.

- **Eri toimijoiden nivelvaiheyhteistyö varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.**

Esiopetuksesta - perusopetuksen alkuopetukseen.

Esiopetus järjestetään kouluissa, joissa toiminnasta vastaa rehtori. Tällä hetkellä esiopetuksen oppilaiden terveydenhoito järjestetään neuvoloissa. Lapsi tulee kouluterveydenhuollon piiriin ensiluokkalaisena. Lasta koskeva tiedonkulku huoltajien, neuvoloiden, kouluterveydenhuollon ja koulun välillä pyritään parantamaan.

Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle.

Tämä nivelvaihe on ollut erityisen kehittämisen kohteena. Siirtyminen uuteen kouluun, luokanopettajajärjestelmästä aineenopettajajärjestelmään, uudet oppiaineet ovat iso askel, jossa tarvitaan tukea.

Perusopetuksen päättöluokan opintojen ohjaus ja toiselle asteelle sijoittumisen seuranta ja ns. jälkiohjaus. Päättötodistuksen saaneiden jatko-opiskelupaikan varmentaminen. Hyria Oy on määrätietoisesti kehittänyt yhteistyötä ja kontakteja kuntien perusopetuksen opintojen ohjaajiin. Yhteisvalinnan seuranta ja jälkiohjausta on parannettu. Paikallisia toimintoja on edelleen kehitettävä siten, että nuorten sijoittumista ja opintojen keskeyttämisä seurataan. Yhteistyötä työpajatoiminnan kanssa tulee lisätä.

- **Riittävien voimavarojen osoittaminen lakisääteisiin varhaiskasvatuksen ja opetustoimen toimintoihin.**

Kunnanhallituksen kehittämiskohteisiin kuuluu myös lapsiperheisiin suunnatut tukitoimet, joilla pyritään ehkäisemään raskaita lastensuojelutoimia. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen riittävät voimavarat ovat yksi tärkeä tekijä, joiden avulla perheiden tilanteiden kriisiytymistä voidaan osaltaan hallita. Tätä tapahtuu jo nyt, mutta valitettavasti näkyviin tulevat vain ne tapaukset, jotka kriisiytyvät, eivät ne, joissa koulutoimen, oppilashuollon ja perhetyön voimin kriisiytyminen on pystytty estämään.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

61 Sivistyslautakunta

• **Päihdevalistus**

Hausjärven kunta on savuton kunta. Tämän tulee näkyä mm. siten, että tupakointiin kunnan tiloissa puututaan. Päihdevalistus tulee sisältyä kaikkien koulujen työsuunnitelmiin. Yhteistyötä alueellisiin toimijoihin, kuten Nuppi, Ankkuri ja Neuvola.fi tulee lisätä.

Sivistyslautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-12 112,0	-12 127,0	-11 974,8	-11 983,1	-12 191,9	-12 403,6
Sis. menot	-2 780,0	-2 789,0	-2 931,3	-2 931,3	-2 931,3	-2 931,3
Menot yht.	-14 891,9	-14 916,0	-14 906,1	-14 914,4	-15 123,2	-15 334,9
muutos-%			-0,1 %	0,0 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	1 068,4	1 063,9	1 026,6	1 027,4	1 033,7	1 040,0
Sis. tulot	24,9	21,3	21,3	21,3	21,3	21,3
Tulot yht.	1 093,3	1 085,2	1 047,9	1 048,7	1 055,0	1 061,3
Netto	-13 798,6	-13 830,8	-13 858,2	-13 865,7	-14 068,2	-14 273,6

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	246 343	292 800	306 900	307 700	309 546	311 403
Maksutuotot	534 343	600 200	578 500	578 500	581 971	585 463
Tuet ja avustukset	207 930	117 500	85 900	85 900	86 415	86 934
Vuokratuotot	65 092	62 600	67 100	67 100	67 503	67 908
Muut toimintatuotot	39 629	12 100	9 500	9 500	9 557	9 614
Toimintatuotot	1 093 337	1 085 200	1 047 900	1 048 700	1 054 992	1 061 322
Henkilöstökulut	-7 940 553	-7 785 700	-7 715 800	-7 709 500	-7 817 433	-7 926 877
Palvelujen ostot	-3 288 808	-3 333 100	-3 382 500	-3 397 100	-3 444 659	-3 492 885
Aineet ja tarvikkeet	-353 923	-356 900	-383 000	-383 000	-388 362	-393 799
Avustukset	-1 866 794	-1 824 000	-1 825 000	-1 825 000	-1 850 550	-1 876 458
Vuokratulut	-1 400 526	-1 596 000	-1 578 900	-1 578 900	-1 601 005	-1 623 419
Muut toimintakulut	-41 338	-20 300	-20 900	-20 900	-21 193	-21 489
Toimintakulut	-14 891 942	-14 916 000	-14 906 100	-14 914 400	-15 123 202	-15 334 926
Toimintakate	-13 798 605	-13 830 800	-13 858 200	-13 865 700	-14 068 209	-14 273 604

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallintopalveluihin kuuluvat luottamushenkilöhallinto ja lautakunnan hallintopalvelut. Vastuuhenkilö on sivistystoimenjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Toimialan palvelujen suunnittelu ja kehittäminen
Koulurakentamisen ja peruskorjausten suunnittelu ja valmistelu yhdessä muiden hallintokuntien kanssa
Sivistyslautakunnan kokousten järjestely, asioiden valmistelu ja päätösten täytäntöönpano
Henkilöstön koulutus
Koulukuljetusten järjestely
Koulujen opetussuunnitelmatyö

TAVOITTEET JA KEINOT

Yhteistyö kuntalaisten, luottamushenkilöstön ja palkatun henkilöstön välillä palveluja tuottaessa
Palauteen kerääminen toiminnasta ja muutostarpeiden ennakointi
Henkilöstökokoukset, rehtorikokoukset
Moniammatillinen yhteistyö koulutuksessa, oppilashuollossa ja tukipalveluissa
Toimintaympäristön muutosten (esimerkiksi lainsäädäntö) vaikutusten ennakointi omassa toiminnassa.
Koulutoimessa suunnittelijan tehtävä 8 tuntia / viikko koulun työaikana. Opetussuunnitelmatyön valmistelu.
Opetusministeriön ja Opetushallituksen hankerahoituksen hyödyntäminen oman toiminnan tukena.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-470,0	-407,0	-370,8	-376,0	-381,5	-387,2
Sis. menot	-19,0	-17,2	-19,8	-19,8	-19,8	-19,8
Menot yht.	-489,1	-424,2	-390,6	-395,8	-401,3	-407,0
muutos-%			-7,9 %	-6,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	193,9	116,0	83,9	83,9	84,4	84,9
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	193,9	116,0	83,9	83,9	84,4	84,9
Netto	-295,1	-308,2	-306,7	-311,9	-316,9	-322,1

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Hallintopalvelut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Sivlan kokoukset / asiat	10/128	11/230	11/200	11/200	11/200	11/200
Sivistystoimenjohtajan päätökset	317	300	300	300	300	300
Osastosihteerin päätökset	22	35	35	35	35	35
Koulujen rehtoreiden päätökset	1432	800	1200	1200	1200	1200
Varhaiskasvatus päällikön päätökset	1370	1430	1400	1400	1400	1400
Rehtorikokoukset	9	10	10	10	10	10
Kustannukset / asukas	32	34	35	35	35	35

HENKILÖSTÖMUUTOKSET:

Kansalaisopiston toimistosihteerin jäädessä vanhuuseläkkeelle tehtävät lisätään varhaiskasvatuksen toimistosihteerin tehtäviin.

TOIMINNALLINEN MUUTOS

Sovelluksen hankinta koulukuljetusten suunnittelun tueksi.
Tilakysymysten valmistelu yhdessä tilapalvelun kanssa.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Varhaiskasvatus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Varhaiskasvatukseen kuuluvat tulosyksiköt:

- päiväkotihoito: Hikiän, Oitin, Ryttylän ja Kirkonkylän päiväkodit sekä Monnin, Eskon ja Oitin koulun esiopetuksen päivähoito
- perhepäivähoito
- lasten hoidon tuet: palveluseteli, yksityisen hoidon tuki ja lasten kotihoidon tuki
- erityispäivähoito

Vastuuhenkilö on varhaiskasvatuspäällikkö, joka toimii varhaiskasvatuksen alueen esimiehenä.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Lapsen elinikäiseen oppimiseen sisältyvien nivelvaiheiden huomioiminen ja uusien käytäntöjen luominen tilanteisiin

TAVOITTEET JA KEINOT

- Lapsen päivähoiton aloitus- ja esiopetukseen siirtymisvaiheisiin luodaan hyvät käytännöt yhteistyökumppaneiden (perheet ja koulu) kanssa

Toiminnallinen muutos:

Erytislastentarhanopettajapalveluiden lisääminen tarvetta vastaavaksi. Työpanos ostetaan Riihimäen varhaiskasvatuksesta. Varaudutaan mahdollisesti valtakunnallisesti voimaan tulevan tuntiperusteisen päivähoitomaksun edellyttämiin sovellushankintoihin.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-3 556,4	-3 542,6	-3 586,1	-3 592,9	-3 653,5	-3 715,0
Sis. menot	-706,9	-693,7	-736,3	-736,3	-736,3	-736,3
Menot yht.	-4 263,3	-4 236,3	-4 322,4	-4 329,2	-4 389,8	-4 451,3
muutos-%			2,0 %	2,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	424,6	467,5	454,1	454,1	456,8	459,6
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	424,6	467,5	454,1	454,1	456,8	459,6
Netto	-3 838,7	-3 768,8	-3 868,3	-3 875,1	-3 933,0	-3 991,7

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Varhaiskasvatus

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	53	53	56	56	56	56
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Kunnallinen päivähoito/lapset 31.12.	252	270	270	270	270	270
Yksityisen hoidon tuki /lapset 31.12.	2	2	2	2	2	2
Palveluseteli /lapset 31.12.	164	170	170	170	170	170
Kotihoidon tuki /lapset 31.12.	181	185	170	170	170	170

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Peruskoulut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Peruskoulutukseen kuuluvat tulosityksikköinä esiopetus, peruskoulut, koululaisten iltapäivätoiminta sekä koulun tukitoiminnot.

Vastuhenkilö on kunkin koulun toiminnasta vastaava rehtori. Muun toiminnan osalta vastuuhenkilö on sivistystoimenjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Nivelvaiheyhteistyön kehittäminen.
- Oppilashuollon toimijoiden ja palveluiden kehittäminen.
- Opetussuunnitelmatyön aloittaminen (Uudet opetussuunnitelmat käytössä 1.8.2016)
- Koulujen kerhotyön kehittäminen
- Päihdevalistus

TAVOITTEET JA KEINOT

- Nivelvaiheisiin keskittyvien yhteistyökokoukset
- Henkilöstön jatkuva koulutus painopisteenä opetussuunnitelmatyö
- Hyvä yhteistyö kotien ja koulun välillä
- Koulukohtainen yhteistyö eri toimijoiden välillä päihdevalituksen käytännön järjestelyissä
- Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen opetuksen kaikilla tasoilla
- Opetussuunnitelmaa 2016 valmistellaan yhteistyössä seutukunnan toimijoiden kanssa
- Koulujen tilantarpeiden ja saneerausten valmistelu yhdessä tilapalvelun kanssa

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-6 698,1	-6 856,0	-6 769,7	-6 755,1	-6 874,5	-6 995,6
Sis. menot	-1 677,2	-1 679,3	-1 772,9	-1 772,9	-1 772,9	-1 772,9
Menot yht.	-8 375,3	-8 535,3	-8 542,6	-8 528,0	-8 647,4	-8 768,5
muutos-%			0,1 %	-0,1 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	249,5	315,1	328,0	328,8	330,9	333,0
Sis. tulot	22,9	21,3	21,3	21,3	21,3	21,3
Tulot yht.	272,4	336,4	349,3	350,1	352,2	354,3
Netto	-8 102,9	-8 198,9	-8 193,3	-8 177,9	-8 295,2	-8 414,1

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Peruskoulut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Opetushenkilöstö	80,7	75,7	75,7	75,7	75,7	75,7
Avustajat, oppilashuolto	24	24	24	24	24	24
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Esiopetusoppilaat	119	108	117	117	119	119
1-6 -luokkalaiset	700	696	690	690	717	717
7-9-luokkalaiset	267	269	248	248	266	266
Eskon erityisopetus	38	39	30	30	27	26
Yhteensä	1124	1112	1085	1085	1129	1128
Aamu ja iltapäivätoiminapisteet	5	5	5	5	5	5
Esiopetusoppilas €/vuosi	5000	5600	4900	4900	4900	4900
Perusopetusoppilas €/vuosi	6600	7000	7000	7000	7000	7000
Kuljetusoppilaat 0-6	279	280	268	268	268	268
Kuljetusoppilaat 7-9	175	175	159	159	159	159
Kuljetusmenot yhteensä	710000	834200	640000	640000	640000	640000

Henkilöstö:

Talousarvioon sisältyy yksi luokanopettajan tehtävää 1.8.2016 alkaen sijoituspaikkana Eskon koulu. Tehtävää on tähän asti hoidettu opetusryhmien pienentämiseen suunnatulla valtion avustuksella.

Toiminnalliset muutokset:

- 1.8.2016 alkaen yksi erityisluokka siirtyy Eskon koulusta siirtyy Ryttylän kouluun. Opetusryhmän siirto merkitsee myös yhden erityisluokanopettajan ja avustajan siirtoa.
- Oppilaskohtaisia menoja (oppikirjat ja koulutarvikkeet ym) on korotettu siten, että 0-9 luokkien oppilaiden määräraha nousee 10 € / oppilas (esiopetus 152 €/oppilas, perusopetus 259 €/oppilas, yläaste 313 €/oppilas). Perusteina ovat 1.8.2016 voimaan tulevat uudet opetus-suunnitelmat, jotka edellyttävät oppimateriaalien uusimista.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Toisen asteen koulutus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Toisen asteen koulutus sisältää toiminnot Hausjärven lukio ja musiikkikoulut.

Vastuuhenkilö on lukion osalta koulun rehtori, muun koulutuksen osalta sivistystoimenjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Hausjärven lukion toiminnan vahvistaminen

Hausjärven, Lopen ja Riihimäen seutulukiotoiminnan käynnistäminen ja vakiinnuttaminen

TAVOITTEET JA KEINOT

Oman lukion markkinoiminen perusopetuksen oppilaille

Hyvä yhteistyö kotien ja koulun välillä

Henkilöstön jatkuva koulutus painopisteenä opetussuunnitelmatyö

Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-561,9	-534,8	-499,7	-508,2	-517,8	-527,5
Sis. menot	-156,0	-167,8	-175,5	-175,5	-175,5	-175,5
Menot yht.	-717,9	-702,6	-675,2	-683,7	-693,3	-703,0
muutos-%			-3,9 %	-2,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-717,6	-702,6	-675,2	-683,7	-693,3	-703,0

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Opiskelijat	55	53	69	69	62	62
Suoritettut yo-tutkinnot	23	12	21	21	20	26
Musiikinopiskelijat	38	38	38	38	30	20
Lukion oppilas €/vuosi	12100	12200	9100	9100	9100	9100
Musiikkiopistolainen €/vuosi	1113	1800	1200	1200	1200	1200

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Toisen asteen koulutus

Toiminnalliset muutokset:

Seutulukion toiminnan vakiinnuttaminen ja siihen liittyvän kurssitarjonnan koordinointi ja työnjako lukioiden välillä. Lukion ja yläasteen hallinnollisten järjestelyjen jatkaminen 1.8.2016 alkaen nykyisenä toistaiseksi.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Kulttuuri- ja museotoiminta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on sivistystoimenjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Yhteistyön lisääminen kansalaisjärjestöjen kanssa
Toimiva kotiseutumuseo
Systemaattisen luettelointityön jatkaminen

TAVOITTEET JA KEINOT

Yhteistyö kunnan eri yhdistysten ja seurojen kanssa
Kotiseutumuseotoiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen yhdessä museon vuokraajan, Hausjärvi-Seuran kanssa.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-8,1	-6,0	-6,0	-6,0	-6,1	-6,2
Sis. menot	-1,7	-1,0	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Menot yht.	-9,8	-7,0	-7,4	-7,4	-7,5	-7,6
muutos-%			5,7 %	5,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-9,8	-7,0	-7,4	-7,4	-7,5	-7,6

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Liikunta- ja nuorisotoimi

TEHTÄVÄN KUVAUS

LIIKUNTATOIMI

Tämä tulosalue sisältää seuraavat osa-alueet: liikuntatoimi
Vastuhenkilö: liikuntasihteer

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Laadukkaiden liikuntapalvelujen ympärivuotinen tarjoaminen
Yhteistyö muiden liikuntaa järjestävien tahojen kanssa

TAVOITTEET JA KEINOT

Aktiivisten harrastusmahdollisuuksien ylläpitäminen ja luominen
Monipuolinen, ohjattu toiminta
Eri ryhmien huomioiminen (lapset, nuoret, työkäiset, ikäihmiset, erityisryhmät)

NUORISOTOIMI

Tämä tulosalue sisältää seuraavat osa-alueet: nuorisotoimi
Vastuhenkilö: liikuntasihteer

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Nuorisotilatoimintojen ylläpitäminen ja kehittäminen Hikiällä, Oitissa ja Ryttylässä
Nuorten aktivoiminen osallistumaan ja kehittämään nuorten omia asioita

TAVOITTEET JA KEINOT

Ohjattuja nuorisoiltoja kahtena - kolmena iltana viikossa
Yhteistyö koulujen kanssa
Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen ja nuorisovaltuuston toiminnan tukeminen
Seudullisen yhteistyön jatkaminen ja yhteistyön lisääminen etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan kanssa.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Liikunta- ja nuorisotoimi

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-194,7	-204,3	-214,3	-214,9	-219,8	-224,7
Sis. menot	-111,9	-139,0	-133,6	-133,6	-133,6	-133,6
Menot yht.	-306,6	-343,3	-347,9	-348,5	-353,4	-358,3
muutos-%			1,3 %	1,5 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	71,2	65,0	70,0	70,0	70,4	70,8
Sis. tulot	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	71,8	65,0	70,0	70,0	70,4	70,8
Netto	-234,9	-278,3	-277,9	-278,5	-283,0	-287,5

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	2	2	2	2	2	2
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
liikuntatapahtumat	169	210	200	200	200	200
liikuntakerhot	491	600	600	600	600	600
osallistujat	12 564	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
nuorisoillat	277	380	350	350	350	350
kävijät	3 782	5 300	5 000	5 000	5 000	5 000

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Kirjastotoimi

TEHTÄVÄN KUVAUS

Pääkirjasto ja kirjastoauto.

Vastuhenkilö on kirjastonjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Sivistys- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen kuntalaisille

Elinikäisen oppimisen tukeminen

Kirjastopalvelujen riittävä saavutettavuus ja aukioloaikojen lisääminen kehittämissuunnitelman mukaisesti

TAVOITTEET JA KEINOT

Ammattitaitoinen, motivoitunut ja määrällisesti riittävä henkilöstö

Monipuolinen, uudistuva ja kysyntää vastaava aineistokokoelma

Ajanmukainen ja vuorovaikutteinen kirjastojärjestelmä

Kaikkien verkostojen ja yhteyksien hyödyntäminen tietopalvelussa

Seudullinen ja valtakunnallinen yhteistyö

Toiminnalliset tavoitteet

Kirjastopalvelujen tarjoaminen kuntalaisille

Kirjaston ja koulujen yhteistyö

Taloussuunnitelmassa huomioon:

Kirjastojärjestelmän uusimiseen on varattu 15.000 euroa investointiosassa.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Kirjastotoimi

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-335,7	-321,5	-306,9	-307,7	-313,0	-318,3
Sis. menot	-69,7	-68,4	-67,7	-67,7	-67,7	-67,7
Menot yht.	-405,4	-389,9	-374,6	-375,4	-380,7	-386,0
muutos-%			-3,9 %	-3,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	28,8	5,3	5,6	5,6	5,6	5,7
Sis. tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	28,8	5,3	5,6	5,6	5,6	5,7
Netto	-376,6	-384,6	-369,0	-369,8	-375,0	-380,3

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	8	5,2	5	5	5	5
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Suoritetavoitteet						
lainoja/asukas (kaikki)	16	17				
lainoja/asukas (Hausjärven)	13	14	13	13	13	13
käyntejä/asukas (kaikki)	7	9				
käyntejä/asukas (Hausjärven)	6	8	8	8	8	8
Tehokkuus/taloudellisuus						
1 lainan hinta	3	3	3	3	3	3
1 käynnin hinta	7	6	6	6	6	6
Aineistomenot / asukas	8	8	8	8	8	8
Henkilöstömenot / asukas	31	34	22	22	22	22
Toimintakulut eur/asukas	51	51	44	44	44	44

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Kansalaisopisto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on kansalaisopiston rehtori.

Kansalaisopisto; valtionosuuteen oikeuttava opetus, hankkeet, maksupalvelukoulutus

Strategia:

Hausjärven kansalaisopisto on monipalveluopisto, jonka tehtävänä on järjestää laadukasta ja laaja-alaista opetusta aikuisille elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti eri puolilla kuntaa ja erilaisille kohderyhmille. Opisto järjestää myös lasten opetusta kuvataiteessa ja musiikissa.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Alueellisen yhteistyön selvittäminen edelleen

Opetusmenetelmien kehittäminen

Yhteiskunnan ja työelämän muutosten huomioiminen toiminnassa

TAVOITTEET JA KEINOT

Laatujärjestelmän kehittäminen

Henkilöstön koulutus

Opetusta eri puolilla kuntaa

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-287,0	-254,8	-221,3	-222,3	-225,7	-229,2
Sis. menot	-37,5	-22,6	-24,1	-24,1	-24,1	-24,1
Menot yht.	-324,5	-277,4	-245,4	-246,4	-249,8	-253,3
muutos-%			-11,5 %	-11,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	100,4	95,0	85,0	85,0	85,5	86,0
Sis. tulot	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulot yht.	101,4	95,0	85,0	85,0	85,5	86,0
Netto	-223,1	-182,4	-160,4	-161,4	-164,3	-167,3

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Sivistyslautakunta
Kansalaisopisto

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	2,1	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
nettomenot/opetustunti	69	65	60	60	60	60
nettomenot/opiskelija	259	230	206	206	206	206
nettomenot/asukas	25	25	18,2	18,2	18,2	18,2
tuntimäärä	3216	3300	2700	2700	2700	2700
opiskelijat	861	900	780	780	780	780
kurssit	76	80	55	55	55	55

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

81 Tekninen lautakunta

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Tekniseen lautakuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty alla. Muut sitovat tavoitteet on esitetty sitovuustasonsa mukaisesti joko kunnanvaltuustoa tai -hallitusta koskevassa talousarvion osassa. Tulosalueiden kohdalla esitetyt operatiivisia tunnuslukuja, tavoitteita ja painopistealueita, joilla ei ole erikseen sitovuutta lautakuntaan nähden.

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Talouden tasapainon säilyminen	Kiinteistö- ja tilaohjelma	Koulu- ja päiväkotitilat käsittävä ohjelma on valmisteltu vuoden aikana.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Varma ja laadukas infrastruktuuri: vesi, viemäri ja tiestö	Toimintahäiriöt ja katkokset: Tyydyttävä taso: enintään 6/vuosi Hyvä taso: enintään 3/vuosi
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Järjestetyn vesihuollon piiriin kuuluminen.	Tyydyttävä taso: Vesi- ja viemärilaitoksen liittymisprosentti kasvaa yli 0,7 % / vuosi ja vesiosuuskunnille järjestetään 1 neuvontatilaisuus/vuosi Hyvä taso: Vesi- ja viemärilaitoksen liittymisprosentti kasvaa yli 1,0 % / vuosi
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Liikenneturvallisuuden parantaminen. Liikenneturvallisuustyöryhmässä esiinnousseiden parannustoimenpiteiden toteuttaminen.	Kolme parannustoimenpidettä toteutetaan vuoden aikana.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Yksityisteiden toimintaedellytysten parantaminen	Tyydyttävä taso: Kunta järjestää yhteistoiminta- ja neuvontatilaisuuksia yksityistiekunnille, 1 tilaisuutta vuodessa Hyvä taso: Kunta järjestää yhteistoiminta- ja neuvontatilaisuuksia yksityistiekunnille, 2 tilaisuutta vuodessa. Lisäksi tiekuntien kesken saadaan järjestettyä tiekuntia palvelevaa yhteistoimintaa.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

81 Tekninen lautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Teknisellä lautakunnalla on vastuullaan seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut, yhdyskuntatekniset palvelut, vesihuoltolaitos ja tilapalvelu

Teknisen lautakunnan strategia:

Tekniset palvelut joustavasti ja tehokkaasti.

Toimia kuntalaisiin päin avoimesti ja antaa kuntalaisille mahdollisuus tuoda esille teknisen toiminnassa esiintyviä epäkohtia.

Ennakoida tulevat tarpeet mahdollisuuksien mukaan.

Teknisellä lautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-4 465,2	-4 458,8	-4 565,6	-4 572,6	-4 645,2	-4 718,8
Sis. menot	-573,4	-599,7	-604,9	-611,7	-611,7	-611,7
Menot yht.	-5 038,7	-5 058,5	-5 170,5	-5 184,3	-5 256,9	-5 330,5
muutos-%			2,2 %	2,5 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	1 965,4	1 992,2	1 993,6	1 993,6	2 021,7	2 049,9
Sis. tulot	2 422,9	2 663,7	2 681,9	2 681,9	2 681,9	2 681,9
Tulot yht.	4 388,3	4 655,9	4 675,5	4 675,5	4 703,6	4 731,8
Netto	-633,3	-402,6	-495,0	-508,8	-553,3	-598,7

TUOSLASKELMA

	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Myyntituotot	1 765 312	1 780 100	1 848 600	1 848 600	1 859 692	1 870 850
Maksutuotot	0	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	5 002	0	0	0	0	0
Vuokratuotot	2 617 464	2 875 000	2 826 600	2 826 600	2 843 560	2 860 621
Muut toimintatuotot	550	800	300	300	302	304
Toimintatuotot	4 388 328	4 655 900	4 675 500	4 675 500	4 703 553	4 731 774
Valmistus omaan käyttöön	17 079	0	0	0	0	0
Henkilöstökulut	-1 063 189	-932 200	-936 700	-943 700	-956 912	-970 309
Palvelujen ostot	-1 842 445	-1 990 000	-2 051 500	-2 058 300	-2 087 116	-2 116 336
Aineet ja tarvikkeet	-1 472 501	-1 740 800	-1 650 400	-1 650 400	-1 673 506	-1 696 935
Avustukset	-92 877	-96 000	-109 000	-109 000	-110 526	-112 073
Vuokratulot	-453 688	-283 500	-406 600	-406 600	-412 292	-418 064
Muut toimintakulut	-113 974	-16 000	-16 300	-16 300	-16 528	-16 760
Toimintakulut	-5 038 674	-5 058 500	-5 170 500	-5 184 300	-5 256 880	-5 330 477
Toimintakate	-633 267	-402 600	-495 000	-508 800	-553 327	-598 702

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallintopalvelut sisältävät hallintopalvelut, myytävät palvelut, suunnittelun, vesiosuuskunnat, jätehuollon, varastotoiminnan sekä palo- ja pelastus-suojelutoimen.

Vastuhenkilö on tekninen johtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- toimialalle kuuluva päätöksen teko
- oman palvelutuotannon laadun, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden tehostaminen

TAVOITTEET JA KEINOT

- asioiden nopea ja joustava käsittely
- prosessien kartoittaminen
- toimintojen tuotteistaminen

Toiminalliset tavoitteet:

- Tärkeimpien toimintojen prosessoinnin ja tuotteistamisen käynnistäminen
- Jalkautuminen kuntalaisten pariin itsenäisesti tai muiden hallintokuntien kanssa

TALOUSSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-832,3	-888,3	-880,9	-885,0	-898,3	-911,8
Sis. menot	-67,1	-65,5	-67,0	-67,0	-67,0	-67,0
Menot yht.	-899,4	-953,8	-947,9	-952,0	-965,3	-978,8
muutos-%			-0,6 %	-0,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	23,9	18,3	19,2	19,2	19,7	20,3
Sis. tulot	90,0	78,7	68,7	68,7	68,7	68,7
Tulot yht.	113,9	97,0	87,9	87,9	88,4	89,0
Netto	-785,2	-856,8	-860,0	-864,1	-876,9	-889,9

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	4,0	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Yhdyskuntatekniset palvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Yhdyskuntatekniset palvelut sisältävät liikenneväylät, puistot ja yleiset alueet, liikunta-alueet, kone- ja kuljetuspalvelut, maa- ja metsätilat sekä mittaustoiminnan.

Vastuuhenkilö on rakennusmestari ja aluemestari.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

- Kaavateiden kunnossapito ja peruserparannus.
- Liikenneturvallisuuden parantaminen yhdessä Ely-keskuksen kanssa.
- Kuntakuvan parantaminen.
- Laadukas ympäristö.
- Houkuttelevat asuinalueet.
- Metsäomaisuudesta huolehtiminen.

TAVOITTEET JA KEINOT

- Henkilöstön koulutus.
- Asianmukainen ja tehokas kalusto.
- Nopea reagointi kuntalaispalautteisiin.
- Ajan tasalla oleva metsätaloussuunnitelma.
- Toimiva yhteistyöverkosto.

Toiminnalliset tavoitteet:

- Kaavateiden peruserparannus.
- Leikkikenttien ja uimaloiden turvallisuuden ylläpitäminen.
- Suunnitelmallisuuteen perustuva kunnan maa- ja metsäomaisuudesta huolehtiminen.
- Työkoneiden toimintakunnon säilyttäminen
- Toimivan yhteistyöverkoston ylläpitäminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-869,6	-856,8	-875,6	-877,2	-892,9	-908,9
Sis. menot	-210,7	-237,7	-247,1	-247,1	-247,1	-247,1
Menot yht.	-1 080,3	-1 094,5	-1 122,7	-1 124,3	-1 140,0	-1 156,0
muutos-%			2,6 %	2,7 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	266,2	230,5	197,7	197,7	200,5	203,4
Sis. tulot	217,5	255,0	274,0	274,0	274,0	274,0
Tulot yht.	483,7	485,5	471,7	471,7	474,5	477,4
Netto	-579,9	-609,0	-651,0	-652,6	-665,5	-678,6

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Yhdyskuntatekniset palvelut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	8,5	8,5	9,2	9,2	9,2	9,2
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Kunnossapito €/km	4 196	6 132	5 965	5 965	6 100	6 100
Valaistus €/valopiste	42	52	52	52	52	52
Liukastumisonnettomuudet/v	1	0	0	0	0	0
Taimikoiden hoito ja ensiharvennus/ha	11	21	6	6	6	6
Yksityistieavustukset €/km	358	362	360	360	362	363

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Vesihuoltolaitos

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vesihuoltolaitokseen kuuluvat vesilaitos ja viemärlaitos.

Vastuhenkilö on tekninen johtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Talousveden edullinen hankinta ja tehokas jakelu.

Laitosten ja verkostojen toimintakyvyn ylläpitäminen tarvittavin peruskorjauksin.

Oman palvelutuotannon kehittäminen

Yhteistyön kehittäminen Lopen, Riihimäen ja Hyvinkään kanssa

TAVOITTEET JA KEINOT

Toimintavarmuuden kehittäminen automatiikan avulla.

Verkostojen kartoitus ja kuntotietojen tarkastelu

Verkoston peruskorjaussuunnitelma

Sadevesiverkoston suunnittelun käynnistäminen Ryttylän osalta

Vesilaitoksen toiminnan tiedottamisen kehittäminen

Sitovat tulostavoitteet

Laatuvaatimukset täyttävän talousveden toimittaminen asiakkaille.

Verkostojen perusparannus

Uusien alueiden kunnallistekniikan rakentaminen

Hulevesien pääsyn estäminen verkostoon

TALOUSSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-696,6	-773,6	-803,9	-804,6	-817,2	-829,9
Sis. menot	-96,4	-95,5	-85,3	-92,1	-92,1	-92,1
Menot yht.	-793,0	-869,1	-889,2	-896,7	-909,3	-922,0
muutos-%			2,3 %	3,2 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	1 101,5	1 140,5	1 233,0	1 233,0	1 240,8	1 248,7
Sis. tulot	80,4	72,5	71,7	71,7	71,7	71,7
Tulot yht.	1 181,9	1 213,0	1 304,7	1 304,7	1 312,5	1 320,4
Netto	388,9	343,9	415,5	408,0	403,3	398,4

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Vesihuoltolaitos

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	3,5	3,3	3,2	3,2	3,2	3,2
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Käyttökulut/laskutettu vesim ³	1,07	1,09	1,08	1,08	1,09	1,1
(ei sis. pääomakuluja)						
Käyttökulut/laskutettu jätevesim ³	2,04	2,39	2,4	2,4	2,4	2,42
(ei sis. pääomakuluja)						
Vesijohtoverkosto km (sis. siirtolinjat)	114,1	115	115,1	115,1	115,3	115,4
Jätevesiverkosto km (sis.siirtolinjat)	93,2	94,2	94,4	94,4	94,6	94,7
Hulevesiverkosto	14,6	14,6	16,2	16,2	16,4	16,5

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Tilapalvelu

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tilapalvelu käsittää kiinteistöjen ylläpidon sekä vuokra-asunnot.

Vastuuhenkilö on talonrakennusmestari.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Kiinteistöjen arvon säilyttäminen ja teknisen kunnan ylläpitäminen kokonaistaloudellisesti.

TAVOITTEET JA KEINOT

- Kiinteistöjen kuntokartoitus ja peruskunnostustarpeiden kartoittaminen
- Kunnan kiinteistöjen käytön kartoittaminen
- Tarpeettomien kiinteistöjen ja tilojen jatkojalostus
- Kiinteistökatselmusten tehostaminen.
- Henkilöstön ammattitaidon lisääminen.
- Energian kulutuksien seurantajärjestelmien kehittäminen ja käyttöönotto

Toiminnalliset tavoitteet

- Nykyisellään tarpeettomien rakennusten käyttötarkoituksen muutos tai myyminen.
- Tarpeettomien vuokralla olevien kiinteistöjen ja asuntojen myyminen.
- Tilapalvelun poikkeusolojen valmiustason selvittäminen ja suunnitelman laatiminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Menot	-2 066,7	-1 940,1	-2 005,2	-2 005,8	-2 036,8	-2 068,1
Sis. menot	-199,2	-201,0	-205,5	-205,5	-205,5	-205,5
Menot yht.	-2 265,9	-2 141,1	-2 210,7	-2 211,3	-2 242,3	-2 273,6
muutos-%			3,3 %	3,3 %	1,4 %	1,4 %
Tulot	573,8	602,9	543,7	543,7	560,6	577,5
Sis. tulot	2 035,0	2 257,5	2 267,5	2 267,5	2 267,5	2 267,5
Tulot yht.	2 608,8	2 860,4	2 811,2	2 811,2	2 828,1	2 845,0
Netto	342,9	719,3	600,5	599,9	585,8	571,4

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

Tekninen lautakunta
Tilapalvelu

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
	6,0	5,3	5,2	5,2	5,2	5,2
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	TS 2017	TS 2018
Ylläpito €/m ³	12,05	12,08	13,05	13,05	13,50	13,80
Sähkö €/v	276 400	348 100	332 800	332 800	335 000	335 000
Vesi- ja jätevesi €/v	62 900	62 000	61 700	61 700	64 000	64 000
Lämpö €/m ³ /v	3,65	4,29	4,22	4,22	4,30	4,40

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

8. INVESTOINTIOSA**INVESTOINTISUUNNITELMA 2016-2018 JA OHJEELLINEN SUUNNITELMA VUOSILLE 2019-20120**

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
1. KIINTEÄ OMAISUUS						
Kiinteistöjen hankinta ja myynti						
Myyntit	200,0	150,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	200,0	150,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Maa-alueiden hankinta ja myynti						
Myyntit	244,4	270,0	270,0	270,0	270,0	270,0
Menot	-374,0	-100,0	-80,0	-80,0	-80,0	-80,0
Netto	-129,6	170,0	190,0	190,0	190,0	190,0
						-50,0
KIINTEÄ OMAISUUS YHTEENSÄ						
Myyntit	444,4	420,0	270,0	270,0	270,0	270,0
Rahoitusosuudet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot	-374,0	-100,0	-80,0	-80,0	-80,0	-80,0
Netto	70,4	320,0	190,0	190,0	190,0	190,0
2. IRTAIN OMAISUUS						
Menot						
Atk-laitteet ja ohjelmat	-70,0	-25,0	-25,0	-25,0	-25,0	-25,0
Ruoka- ja siivouspalvelun irtain	-15,0	-15,0	-15,0	-15,0	-15,0	-15,0
Perusturvan irtaimisto	-45,0	-45,0	-35,0	-15,0	-15,0	-15,0
Kotipalvelun mobiililaitteet ja optimointijä	-27,0	-27,0				
Potilaskutsujärjestelmä	-50,0	-50,0	-20,0	0,0		
Koulujen irtain	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0
Koulujen atk ja tvt-laitteet	-35,0	-50,0	-50,0	-50,0	-50,0	-50,0
Kirjastojärjestelmän uusiminen		-15,0				
Auto kotipalveluun	-22,0					
Pakettiauto tekn	-40,0					
Kuorma-auto						-200,0
Pienoistraktori tekn		-40,0				
Ajettava ruohonleikkuri tekn			-20,0			
Menot yhteensä	-314,0	-277,0	-175,0	-115,0	-115,0	-315,0
IRTAIN KÄYTTÖOMAISSUUS YHTEENSÄ						
Myyntit						
Rahoitusosuudet						
Menot	-314,0	-277,0	-175,0	-115,0	-115,0	-315,0
Netto	-314,0	-277,0	-175,0	-115,0	-115,0	-315,0
3. AINEETON KÄYTTÖOMAISSUUS						
Osakkeet ja osuudet						
Myyntit		250,0				
Netto	0,0	250,0	0,0	0,0	0,0	0,0
AINEETON KÄYTTÖOMAISSUUS YHTEENSÄ						
Osakkeet ja osuudet						
Myyntit	0,0	250,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rahoitusosuudet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	0,0	250,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
4. TALONRAKENNUS						
Ryttlän koulun saneeraus ja laajennus	0,0	0,0	0,0	-3 300,0	-3 800,0	0,0
Menot	0,0	0,0	0,0	-3 300,0	-3 800,0	0,0
Netto	0,0	0,0	0,0	-3 300,0	-3 800,0	0,0
Ryttlän koulu/hakelämpölaite			-500,0			
Ryttlän koulun ja liikuntahallin varustus					-400,0	
Menot			0,0		-400,0	
Netto	0,0	0,0	0,0	0,0	-400,0	0,0
Ryttlän urheilukenttä ja piha-alueet	0	0,0	0,0	0,0	-230	0
Rahoitusosuudet			0		20	0
Menot	0,0	0,0	0,0	0,0	-250,0	0,0
Netto	0,0	0,0	0,0	0,0	-230,0	0,0
Oitin koulun saneeraus ja laajenn.	0,0	-200,0	-900,0	-900,0	0,0	
Menot	0,0	-200,0	-900,0	-900,0		
Netto	0,0	-200,0	-900,0	-900,0	0,0	0,0
Varaus (Lehtimajat jne)	0,0	0,0	-100,0	-500,0	-500,0	
Menot	0,0	0,0	-100,0	-500,0	-500,0	
Netto	0,0	0,0	-100,0	-500,0	-500,0	0,0
Urheilukentän puku- ja huoltotilat, Hikiä	0,0	-50,0	0,0	0,0		
Menot	0,0	-50,0	0,0	0,0		
Netto	0,0	-50,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ryttlän aluelämpökeskus				-1 000,0		
Menot				-1 000,0		
Kiinteistöjen peruskorjaukset*	-320,0	-340,0	-360,0	-380,0		
Menot	-320,0	-340,0	-360,0	-380,0		
Netto	-320,0	-340,0	-360,0	-380,0	0,0	0,0
TALONRAKENNUS YHTEENSÄ						
Myynnit	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rahoitusosuudet	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0	0,0
Menot	-320,0	-590,0	-1 860,0	-6 080,0	-4 950,0	0,0
Netto	-320,0	-590,0	-1 860,0	-6 080,0	-4 930,0	0,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
5. KUNNALLISTEKNIIKAN RAKENTAMINEN						
Oitti ja M-pellon 2	0,0	0,0	0,0	0,0	-200,0	0,0
Menot	0,0	0,0	0,0	0,0	-200,0	
Netto	0,0	0,0	0,0	0,0	-200,0	0,0
Hikiä, Vehkalukko Jaakkolanharju	0,0	0,0	-200,0	0,0	-600,0	0,0
Menot	0,0	0,0	-200,0	0,0	-600,0	
Netto	0,0	0,0	-200,0	0,0	-600,0	0,0
Hikiä, Andersinin pelto	-70,0					
Menot	-70,0	0,0	0,0	0,0		
Netto	-70,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ryttylän Puujoen ranta	0,0	0,0	0,0	-500,0	0,0	0,0
Menot	0,0	0,0	0,0	-500,0		
Netto	0,0	0,0	0,0	-500,0	0,0	0,0
Oitin/Ryttylän yritysalue*	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Menot	-100,0	-100,0	0,0	0,0		
Netto	-100,0	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>* toteutetaan vain, jos tontti myydään</i>						
Monnin Pihonpelto	0,0	-200,0	-50,0	0,0	0,0	-200,0
Rahoitusosuudet	0,0	0,0	100,0	0,0		
Menot	0,0	-200,0	-150,0	0,0	0,0	-200,0
Netto	0,0	-200,0	-50,0	0,0	0,0	-200,0
Kaavatiet ja kevyenliikenteen väylät	0,0	-150,0	0,0	-160,0	0,0	-150,0
Menot	0,0	-150,0	0,0	-160,0	0,0	-150,0
Netto	0,0	-150,0	0,0	-160,0	0,0	-150,0
Savelantien valaistus	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Menot	-100,0	0,0	0,0	0,0		
Netto	-100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Monnin tiet	0,0	0,0	0,0	-500,0	-500,0	0,0
Menot	0,0	0,0	0,0	-500,0	-500,0	
Netto	0,0	0,0	0,0	-500,0	-500,0	0,0
Valaistus	0,0	-80,0	0,0	-90,0	0,0	-90,0
Menot	0,0	-80,0	0,0	-90,0	0,0	-90,0
Netto	0,0	-80,0	0,0	-90,0	0,0	-90,0
Päällystäminen	0,0	-120,0	0,0	-130,0	0,0	-130,0
Menot	0,0	-120,0	0,0	-130,0	0,0	-130,0
Netto	0,0	-120,0	0,0	-130,0	0,0	-130,0
Puistot, leikkipaikat ja liikunta-alueet	-50,0	0,0	-50,0	0,0	-50,0	-50,0
Menot	-50,0	0,0	-50,0	0,0	-50,0	-50,0
Netto	-50,0	0,0	-50,0	0,0	-50,0	-50,0
Ryttylän sillat	0,0	0,0	-300,0	0,0	0,0	
Menot		0,0	-300,0	0,0	0,0	
Netto	0,0	0,0	-300,0	0,0	0,0	0,0
KUNNALLISTEKNIIKAN RAKENTAMINEN YHTEENSÄ						
Myyntit	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rahoitusosuudet	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
Menot	-320,0	-650,0	-700,0	-1 380,0	-1 350,0	-620,0
Netto	-320,0	-650,0	-600,0	-1 380,0	-1 350,0	-620,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
6. VESI- JA VIEMÄRILAITOS						
Tulot						
Kuuloja		300,0				
Menot						
Vesilaitosverkosto -investoinnit		-208,0	-220	-232	-244	-256
<i>Johtolinjat</i>	-105,0	-110,0	-115,0	-120,0	-125,0	-115,0
<i>Verkostojen saneeraus</i>	-70,0	-75,0	-80,0	-85,0	-90,0	-80,0
<i>Viemärikaivojen saneeraus</i>	-22,0	-23,0	-25,0	-27,0	-29,0	-25,0
Riihimäen jätevedenpuhdistamon saneeraus						
Oitti, Manassenpelto			0,0		-250,0	
Ryttylän Puujoen ranta				-250,0		
Oitin/Ryttylän yritysalue*	-50,0	-50,0				
Monnin Pihonpelto ja Aurinkolaakso		-250,0	-50,0			-50,0
Monnin viemäriverkosto (kokoojaverkosto)			-300,0	-350,0	-350,0	
Hikiä, Vehkalukko Jaakkolanharju 2. vaihe		-100,0			-300,0	
Hikiä, Andersinin pelto	-80,0					
Hikiän tekopohjavesilaitoksen saneeraus		-30,0				
Kuuloja		-700,0				
Menot yhteensä	-327,0	-1 546,0	-570,0	-832,0	-1 144,0	-270,0
VESI- JA VIEMÄRILAITOS YHTEENSÄ						
Myynnit		300,0				
Rahoitusosuudet		0,0				
Menot	-327,0	-1 546,0	-570,0	-832,0	-1 144,0	-270,0
Netto	-327,0	-1 246,0	-570,0	-832,0	-1 144,0	-270,0

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

INVESTOINTIOHJELMA (Luvut 1.000 eur)	TA 2015	TA 2016	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Kiinteistöjen hankinta ja myynti						
<i>Tulot yhteensä</i>	444,4	420,0	270,0	270,0	270,0	270,0
<i>Menot yhteensä</i>	-374,0	-100,0	-80,0	-80,0	-80,0	-80,0
Netto	70,4	320,0	190,0	190,0	190,0	190,0
Irtain käyttöomaisuus yhteensä						
<i>Menot yhteensä</i>	-314,0	-277,0	-175,0	-115,0	-115,0	-315,0
Netto	-314,0	-277,0	-175,0	-115,0	-115,0	-315,0
Aineeton käyttöomaisuus yhteensä						
<i>Tulot yhteensä</i>	0,0	250,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	0,0	250,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Talonrakennus yhteensä						
<i>Rahoitusosuudet yhteensä</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0	0,0
<i>Menot yhteensä</i>	-320,0	-590,0	-1 860,0	-6 080,0	-4 950,0	0,0
Netto	-320,0	-590,0	-1 860,0	-6 080,0	-4 930,0	0,0
Kunnallistekniikan rakentaminen yhteensä						
<i>Rahoitusosuudet yhteensä</i>	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
<i>Menot yhteensä</i>	-320,0	-650,0	-700,0	-1 380,0	-1 350,0	-620,0
Netto	-320,0	-650,0	-600,0	-1 380,0	-1 350,0	-620,0
Vesi- ja viemärilaitos yhteensä						
<i>Tulot yhteensä</i>	0,0	300,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Menot yhteensä</i>	-327,0	-1 546,0	-570,0	-832,0	-1 144,0	-270,0
Netto	-327,0	-1 246,0	-570,0	-832,0	-1 144,0	-270,0
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
<i>Tulot yhteensä</i>	444,4	970,0	270,0	270,0	270,0	270,0
<i>Rahoitusosuudet yhteensä</i>	0,0	0,0	100,0	0,0	20,0	0,0
<i>Menot yhteensä</i>	-1 655,0	-3 163,0	-3 385,0	-8 487,0	-7 639,0	-1 285,0
Netto yhteensä	-1 210,6	-2 193,0	-3 015,0	-8 217,0	-7 349,0	-1 015,0

* vuosittaiset määrärahat talousarvio- ja -suunnitelmakaudelta

INVESTOINNIT YHTEENSÄ (TA + 2 vuotta)

	TA 2015	TA 2016
Tulot yhteensä	1 684,4	1 510,0
Rahoitusosuudet yhteensä	100,0	100,0
Menot yhteensä	-8 203,0	-15 035,0
Netto yhteensä	-6 418,6	-13 425,0

keskim./v	keskim./v	keskim./v
TA2014	TA2015	TA2016
577,8	561,5	503,3
0,0	33,3	33,3
-3 046,0	-2 734,3	-5 011,7
-2 468,2	-2 139,5	-4 475,0

INVESTOINNIT YHTEENSÄ (TA + 4 vuotta)

	TA 2015	TA 2016
Tulot yhteensä	2 224,4	2 050,0
Rahoitusosuudet yhteensä	120,0	120,0
Menot yhteensä	-24 329,0	-23 959,0
Netto yhteensä	-21 984,6	-21 789,0

keskim./v	keskim./v	keskim./v
TA2014	TA2015	TA2016
454,7	444,9	410,0
20,0	24,0	24,0
-4 202,0	-4 865,8	-4 791,8
-3 727,3	-4 396,9	-4 357,8

9. TÄYTÄNTÖÖNPANO JA SEURANTA

Talousarvion täytäntöönpano tapahtuu pääasiassa käyttösuunnitelmien hyväksymisen yhteydessä. Kunnanhallitus antaa tästä tarkemmat ohjeet talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa seuraavassa esitettyjen periaatteiden pohjalta:

Sen jälkeen, kun valtuusto hyväksyy talousarvion, jossa se on asettanut tehtäville tavoitteet ja antanut toimielimille tulosalueittain, hankeryhmittäin tai hankkeittain määrärahat ja tuloarviot, hyväksyvät kunnanhallitus ja asianomaiset lautakunnat käyttösuunnitelmansa valtuuston päätöksiä vastaaviksi.

Näillä toimielimen käyttösuunnitelmilla toimielimet asettavat valtuuston määrittelemien tavoitteiden kanssa yhdenmukaiset, tarkennetut tavoitteet sekä jakavat määrärahat ja tuloarviot käyttötalouden osan tulosalu- eille ja toiminnoille sekä investointiosan kohteille osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi.

Edelleen johtavat viranhaltijat päättävät viranhaltijoiden käyttösuunnitelmilla tämän jälkeen tavoitteiden asettamisesta sekä osamäärärahojen ja osatuloarvioiden jakamisesta osatoiminnoittain käyttötaloudessa. Investointiosassa näistä päätetään aina toimielintasolla.

Kuntalain 68 §:n mukaan kunnan tilinpäätökseen on sisällytettävä talousarvion toteutumisvertailu. Tähän tullaan sisällyttämään myös sitovien tavoitteiden seuranta. Toimintakertomuksessa tullaan tarkastelemaan myös muita, ei-sitovia tavoitteita.

Valtuusto hyväksyy tilikauden tuloksen käsittelyeriä kuten vapaaehtoisten varausten ja rahastojen muutoksia samoin kuin käyttöomaisuuden poistoja koskevat suunnitelmat talousarvion tuloslaskelman yhteydessä. Nämä eivät ole määrärahoja eikä tuloarvioita, koska ne eivät ole rahoitusvaikutteisia eriä. Kunnanhallitus tekee tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä esityksen valtuustolle tilikauden tuloksen käsittelystä kuntalain 70 §:n mukaisesti.

Valtuuston hyväksymän talousarvion sekä toimielinten ja viranhaltijoiden käyttösuunnitelmiin sisältyvien tavoitteiden, osamäärärahojen ja osatuloarvioiden seuranta suoritetaan sisäisen valvonnan ohjetta noudattaen kunkin toimivaltaisen viranhaltijan ratkaisun mukaisesti. Kunnan taloudesta ja oleellisista tapahtumista raportoidaan säännöllisesti kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle. Lisäksi vuoden aikana laaditaan yksi osavuosikatsaus ensimmäiseltä puolivuotiskaudelta.

Taloussuunnitelmaosan täytäntöönpano ja seuranta tapahtuu pääasiassa seuraavan, vuosia 2017-2019, koskevan talousarvion ja taloussuunnitelman laatimisen yhteydessä.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

10. KONSERNIYHTEISÖILLE JA MUILLE TOIMINNALLISESTI TÄRKEILLE YHTEISÖILLE ASETETUT TAVOITTEET

KANTA-HÄMEEN SAIRAAHOITOPIIRIN KY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Ensikäynnille pääsyn odotusaika	Odotusaika ensikäynnille enintään 3 kk
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Leikkausjonon pituus	Leikkausta odottavien potilaiden määrän pitäminen valvontaviranomaisen hyväksymissä rajoissa
Talouden tasapainon säilyminen	Talousarvion toteutuminen	Sairaanhoitopiirin tulos on talousarvion mukainen ilman lisälaskutusta kunnilta. Alijäämän kattaminen etenee vähintään suunnitellun mukaisesti.

RIIHIMÄEN SEUDUN TERVEYSKESKUKSEN KY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Kansansairauksien ennaltaehkäisy. Hammassairauksien ehkäisy.	Potku-hankkeessa kehittyjen toimintatapojen hyödyntäminen pitkäaikaissairauksien hoidossa ja ehkäisyssä. Potilaan aktiivisuutta lisätään oman hoitonsa suunnittelussa ja toteutuksessa.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Mielen-terveys- ja päihdepalvelujen kokonaisuuden toimivuus.	Uusi päihde- ja mielenterveyspalveluiden yksikkö aloittaa toimintansa vuoden 2016 alusta alkaen.
Talouden tasapainon säilyminen	Talousarvion toteutuminen	Kuntayhtymän tulos on talousarvion mukainen ilman lisälaskutusta kunnilta. Alijäämän kattaminen etenee vähintään suunnitellun mukaisesti.
Kuntalaisten tarvitseman perusterveydenhuollon järjestäminen	Riittävien ja laadukkaiden palvelujen turvaaminen. Hausjärveläisten käyntejä ja odotusajoja seurataan.	Potilas saa tarvitessaan arkisin välittömän yhteyden terveyskeskukseen. Hoitajavastaanotolle ei-kiireellisissä asioissa pääsee 1 vk:n kuluessa ja lääkäri-vastaanotolle 2-4 vk:n kuluessa yhteydenotosta.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: vanhuspalvelujen kehittäminen. Osastohoidon painottuminen lyhytaikaishoitoon.	Kotisairaaloiminnan aloittaminen vuoden 2016 aikana. Kotisairaalan potilasmäärät, hausjärveläisten osuus.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

HAUSJÄRVEN VAMMAISSÄÄTIÖ SR

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti	Talousarvion toteutuminen	1. Hausjärven Vammaissäätiön talous toteutuu talousarvion mukaisena eikä lisälaskutusta kunnalta tule. 2. Kehitysvammaisten päivätoiminta siirtyy kunnan omaksi toiminnaksi liikkeen luovutuksena 31.5.2016 mennessä. 3. Päätökset säätiön palveluntuotannon tulevaisuudesta tehdään vuoden 2016 aikana.

HYRIA KOULUTUS OY / HYRIA AIKUISKOULUTUS OY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Hausjärveläiset opiskelijat Hyriassa	Nuorten ja aikuisten toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa olevien määrä pysyy vuoden 2015 tasolla tai lisääntyy.
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä	Negatiivisen keskeyttämisen määrä (%)	Negatiivinen keskeyttäminen pysyy vuoden 2015 tasolla tai alenee

HYVINKÄÄN-RIIHIMÄEN SEUDUN AMMATTIKOULUTUSSÄÄTIÖ SR (HRAKS)

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä	Työpajatoiminta: asiakkaiden siirtyminen työhön tai koulutukseen	1. Peruskoulun päättäneet sekä lukion tai ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet nuoret saadaan ohjattua työhön tai koulutukseen. Työpajan kapasiteetti on täydessä käytössä. Yhteistyö kunnan koulu-, nuoriso- ja perusturvatoimen kanssa toimii saumattomasti. 2. Työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointia kehitetään.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Työpajatoiminta: asiakkaiden siirtyminen työhön tai koulutukseen	1. Aikuisten työpajalta vähintään 50 % asiakkaista siirtyy työelämään tai koulutukseen. Työpajan kapasiteetti on täydessä käytössä. Yhteistyö kunnan perusturvatoimen kanssa toimii saumattomasti. 2. Työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointia kehitetään.

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

RHL-DATA OY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti	ICT-kokonaisarkkitehtuurin kuvaamisen edellyttämät perustiedot tietovarannoista ja tietojärjestelmistä kootaan ja esitetään kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla ja käsitellään kunnan kanssa.	Kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla seudullisesti kootut perustiedot esitetään kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla (tapauskohtaisesti) tietojärjestelmien ja ICT-infrastruktuurin kehittämisen suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi.
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti	ICT-ratkaisujen käytettävyys, toimintavarmuus ja seudullisuus	ICT-ratkaisujen valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota käytettävyyteen ja toimintavarmuuteen sekä ylläpitoon ja siihen, että ratkaisu tukee joustavasti palvelurakenteen ja mahdollisen kuntarakenteen muuttumista.
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti	Yhtiön ja kunnan väliset seurantalaverit	Jokaisella palvelualueella (henkilöstöhallinto-, taloushallinto- sekä tietohallinto- ja ICT-palvelut) pidetään useita seurantalavereja vuoden aikana. Palavereissa käsitellään palveluiden laatua, virheiden ennaltaehkäisyä, prosessien kehittämistä ja yhtiön ja kunnan välisen työnjaon kehittämistä.
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti	Palvelujen tuotteistaminen ja kustannuslaskenta	Yhtiö tuotteistaa omat palvelunsa hinnoittelun yksinkertaistamiseksi, vertailuhintojen saamiseksi ja joustavuuden lisäämiseksi.
Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.	Selvitys yhteistyön tulevaisuudesta taloushallinnossa, kirjanpidossa, palkanlaskennassa ja ICT:ssä.	Selvitys tehty vuoden 2016 loppuun mennessä.

YRITYSVOIMALA OY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Yritysten tarvitsemien perusneuvontapalvelujen tuottaminen	Neuvontapalveluja saaneiden asiakkaiden lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä vähintään 550 / vuosi, joista hausjärveläisiä noin 10 %
Yritysten tarvitsemien perusneuvontapalvelujen tuottaminen	Asiakastyytyväisyys	Asiakastyytyväisyyskyselyn mukainen tulos on yli 8,0.

HAUSJÄRVEN TALO OY

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso
Kunnan elinkeino-ohjelmaa tukeva toiminta	Omistajan määräämän toiminnan toteutus päätösten mukaisesti	Yritysten toimitilatarpeisiin vastaaminen oman toiminnan tai ohjaavan toiminnan kautta

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

LIITTEET

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

TULOSLASKELMA €	TP 2014	TA 2015	LTK 2016	TA 2016	Muutos (€) TA16-TA15	Muutos (%) TA16-TA15
Toimintatuotot	10 502 897	11 013 300	11 034 300	11 056 300	43 000	0,4 %
Myyntituotot	4 263 456	4 238 100	4 229 700	4 244 900	6 800	0,2 %
Maksutuotot	2 365 058	2 405 700	2 506 200	2 506 200	100 500	4,2 %
Tuet ja avustukset	653 579	645 700	618 800	618 800	-26 900	-4,2 %
Vuokratuotot	2 992 848	3 284 400	3 323 000	3 323 000	38 600	1,2 %
Muut toimintatuotot	227 956	439 400	356 600	363 400	-76 000	-17,3 %
Valmistus omaan käyttöön	17 079	0	0	0	0	0,0 %
Toimintakulut	-52 365 401	-53 487 600	-54 387 000	-54 469 300	-981 700	1,8 %
Henkilöstökulut	-16 509 518	-16 999 700	-17 168 300	-17 214 800	-215 100	1,3 %
Palkat ja palkkiot	-12 607 881	-13 020 600	-13 162 200	-13 180 100	-159 500	1,2 %
Eläkekulut	-3 202 465	-3 273 100	-3 291 500	-3 246 600	26 500	-0,8 %
Muut henkilösivukulut	-699 172	-706 000	-714 600	-788 100	-82 100	11,6 %
Palvelujen ostot	-27 360 471	-27 734 100	-28 414 800	-28 450 600	-716 500	2,6 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 563 289	-2 794 000	-2 748 400	-2 748 400	45 600	-1,6 %
Avustukset	-3 164 477	-3 331 600	-3 282 500	-3 282 500	49 100	-1,5 %
Vuokrat	-2 475 151	-2 552 400	-2 674 800	-2 674 800	-122 400	4,8 %
Muut toimintakulut	-292 495	-75 800	-98 200	-98 200	-22 400	29,6 %
Toimintakate	-41 845 425	-42 474 300	-43 352 700	-43 413 000	-938 700	2,2 %
Verotulot	31 780 724	32 019 500	33 061 000	32 733 000	713 500	2,2 %
Valtionosuudet	13 098 308	12 387 700	13 491 600	13 367 800	980 100	7,9 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-515 934	-618 800	-580 900	-468 900	149 900	-24,2 %
Korkotuotot	25 212	26 000	26 000	34 700	8 700	33,5 %
Muut rahoitustuotot	15 005	15 200	3 400	3 400	-11 800	-77,6 %
Korkokulut	-540 247	-649 700	-610 000	-506 700	143 000	-22,0 %
Muut rahoituskulut	-15 904	-10 300	-300	-300	10 000	-97,1 %
Vuosikate	2 517 673	1 314 100	2 619 000	2 218 900	904 800	68,9 %
Poistot ja arvonalentumiset	-2 194 063	-2 236 000	-2 323 500	-2 323 500	-87 500	3,9 %
Suunnitelman mukaiset poist	-2 190 027	-2 236 000	-2 323 500	-2 323 500	-87 500	3,9 %
Arvonalentumiset	-4 036	0	0	0	0	0,0 %
Satunnaiset erät	-86 545	0	0	0	0	0,0 %
Satunnaiset tuotot	0	0	0	0	0	0,0 %
Satunnaiset kulut	-86 545	0	0	0	0	0,0 %
Tilikauden tulos	237 065	-921 900	295 500	-104 600	817 300	-88,7 %
Varausten muutos	0	0	0	172 400	172 400	
Tilikauden yli- alijäämä	237 065	-921 900	295 500	67 800	989 700	-107,4 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018

TULOSLASKELMA 1000 €	TP 2014	TA 2015	Enn.2015	Raami 2016	TA 2016 LTK	Ero raamiin	TA 2016 KV	Ero KV/LTK	TS 2017	Mu%	TS 2018	Mu%
Toimintatulot	10 502,9	11 013,3	11 049,3	11 353,4	11 034,3	-319,1	11 056,3	22,0	11 122,6	0,6 %	11 189,4	0,6 %
Valm. omaan käyttöön	17,1	0,0	16,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Toimintamenot	52 365,5	53 487,6	52 443,2	54 936,2	54 387,0	-549,2	54 469,3	82,3	55 231,9	1,4 %	56 005,1	1,4 %
Toimintakate	-41 845,5	-42 474,3	-41 377,2	-43 582,8	-43 352,7	230,1	-43 413,0	-60,3	-44 109,2	1,6 %	-44 815,7	1,6 %
Verotulot	31 780,7	32 019,5	32 650,1	33 900,0	33 061,0	-839,0	32 733,0	-328,0	33 465,8	2,2 %	34 352,9	2,7 %
Valtionosuudet	13 098,3	12 387,7	12 444,3	12 700,0	13 491,6	791,6	13 367,8	-123,8	12 847,8	-3,9 %	12 203,9	-5,0 %
Käyttökate	3 033,6	1 932,9	3 717,2	3 017,2	3 199,9	182,7	2 687,8	-512,1	2 204,3	-18,0 %	1 741,0	-21,0 %
Korkotulot	25,2	26,0	39,2	41,2	26,0	-15,2	34,7	8,7	41,2	18,7 %	41,2	0,0 %
Muut rahoitustulot	15,0	15,2	46,9	0,0	3,4	3,4	3,4	0,0	0,0	-100,0 %	0,0	
Korkomenot	540,3	649,7	645,8	610,0	610,0	0,0	506,7	-103,3	640,0	26,3 %	640,0	0,0 %
Muut rahoitusmenot	15,9	10,3	0,3	10,3	0,3	-10,0	0,3	0,0	10,3	3333,3 %	10,3	0,0 %
Vuosikate	2 517,6	1 314,1	3 157,2	2 438,1	2 619,0	180,9	2 218,9	-400,1	1 595,2	-28,1 %	1 131,9	-29,0 %
Sumu-poistot	2 190,0	2 236,0	2 250,5	2 320,0	2 323,5	3,5	2 323,5	0,0	2 450,0	5,4 %	2 450,0	0,0 %
Satunnaiset tulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Satunnaiset menot	86,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Arvonalentumiset	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Tilikauden tulos	237,0	-921,9	906,7	118,1	295,5	177,4	-104,6	-400,1	-854,8	717,2 %	-1 318,1	54,2 %
Poistoeron muutos (+/-)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Varausten muutos (+/-)	0,0	0,0	-689,6	0,0	0,0	0,0	172,4	172,4	172,4		172,4	
Rahastojen muutos (+/-)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	
Tilik. yli/-alijäämä	237,0	-921,9	217,1	118,1	295,5	177,4	67,8	-227,7	-682,4	-1106,5 %	-1 145,7	67,9 %
Taseen yli/alijäämä	4 255,7	3 333,8	4 472,8	4 590,9	4 768,3	177,4	4 540,6	-227,7	3 858,2	-15,0 %	2 712,5	-29,7 %

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018**TUNNUSLUKUJEN MÄÄRITELMIÄ****Tuloslaskelman tunnusluvut**

<p>¹ Toimintatuotot/toimintakulut, %</p> <p>= kuinka paljon toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuotoilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuotoilla (laskettu vain ulkoisten erien perusteella)</p>
<p>² Vuosikate, %</p> <p>= $100 \times (\text{vuosikate} / (\text{toimintatuotot} + \text{verotulot} + \text{valtionosuudet}))$</p>
<p>³ Vuosikate/poistot, %</p> <p>= $100 \times (\text{vuosikate} / \text{poistot ja arvonalentumiset})$ -> Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.</p> <p>Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Jos vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulorahoitus heikko.</p>
<p>⁴ Vuosikate, 1000 € ja €/asukas</p> <p>= kuinka paljon talousarviovuoden tulorahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen</p>

Talousarvio 2016
Taloussuunnitelma 2017-2018**Rahoituslaskelman tunnusluvut****¹ Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta**

Rahoituslaskelman välitulokset Toiminnan ja investointien rahavirta itsessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja invest. rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

² Investointien tulorahoitus, % = 100 x vuosikate / investointien omahankintameno.

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

³ Pääomamenojen tulorahoitus, % = 100 x vuosikate / (investointien omahankintameno+antolainojen nettolisäys+lainanlyhennykset)

Pääomamenojen tulorahoitus -tunnusluku osoittaa vuosikatteen prosenttiosuuden investointien omahankintamenojen, antolainojen nettolisäyksen ja lainanlyhennysten yhteismäärästä.

⁴ Lainanhoitokate = (vuosikate+korkokulut) / (korkokulut+lainanlyhennykset)

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

⁵ Kassan riittävyys = 365 x rahavarat 31.12. / kassasta maksut tilikaudella

Tunnusluku kuvaa kunnan maksuvalmiutta ja se ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

HALU ELÄÄ HAUSJÄRVELLÄ

